

URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie zachodniopomorskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

SZCZECIN 2014

URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie zachodniopomorskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

SZCZECIN 2014

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

PRZEWODNICZĄCY: Dominik Rozkrut

REDAKTOR GŁÓWNY: Renata Wronkowska

CZŁONKOWIE: Anna Bilśka, Agnieszka Brzezińska, Anieli Litke,
Magdalena Mojsiewicz, Janina Ofiarska, Małgorzata Radlińska,
Bernadeta Wasilewska, Magdalena Wegner

SEKRETARZ: Ewa Kacperczyk

OPRACOWANIE PUBLIKACJI: Marzena Kamińska, Mariola Kaszubowska, Iwona Majewska,
Bożena Misiek, Krystyna Szostak

PRACE REDAKCYJNE: Elżbieta Klimaszewska, Katarzyna Korzonek

SKŁAD KOMPUTEROWY: Jerzy Rożek

ISBN 978-83-88718-95-3

**Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego
prosimy o podanie źródła**

Publikacja dostępna na www.szczecin.stat.gov.pl

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu publikację Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie zachodniopomorskim, opracowaną na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR) przeprowadzonego w dniach 1 czerwca – 8 lipca 2013 r.

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008, wszystkie kraje członkowskie miały obowiązek przeprowadzenia badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r., co umożliwić ma dokonanie porównań zmian zachodzących w rolnictwie w różnych regionach Unii Europejskiej.

Niniejsze opracowanie składa się z uwag metodycznych, syntezy wyników oraz części tabelarycznej. W uwagach metodycznych omówione zostały podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w badaniu oraz schemat losowania próby. W części analitycznej przedstawiono charakterystykę gospodarstw rolnych według wybranych kryteriów, przy czym podstawowe dane zestawiono z wynikami PSR 2010 oraz zobrazowano na wykresach. Część tabelaryczna zawiera bogaty zakres danych z obszaru rolnictwa dotyczących województwa zachodniopomorskiego.

Przekazując Państwu niniejsze opracowanie wyrażam nadzieję, że będzie ono źródłem interesujących i przydatnych informacji dotyczących gospodarstw rolnych w województwie zachodniopomorskim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Szczecinie

dr Dominik Rozkrut

Szczecin, listopad 2014 r.

FOREWORD

I hereby hand over the publication *The Characteristics of Agricultural Holdings in Zachodniopomorskie Voivodship* based on the results of the structure of agricultural holdings survey (questionnaire R-SGR) conducted from 1st June to 8th July 2013.

In accordance with Regulation (EC) No 1166/2008 of the European Parliament and of the Council, all Member States were obliged to conduct the structure of agricultural holdings survey in 2013, which enables comparisons of undergoing changes in agriculture in various regions of the European Union.

The following publications consists of methodological notes, a synthesis of results and tables. Methodological notes present basic rules, definitions and concepts applicable to the survey and the relevant sampling methods. The analytical part includes the characteristics of agricultural holdings by selected criteria. Basic data were juxtaposed with the results of the Agricultural Census of 2002 and presented on graphs. Tables show a wide range of data regarding agriculture in Zachodniopomorskie Voivodship.

Handing over the following publication, I hope that it will be a source of interesting and useful information concerning agricultural holdings in Zachodniopomorskie Voivodship.

Director
of the Statistical Office
in Szczecin

Dominik Rozkrut, Ph.D.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA.....	3
UWAGI METODYCZNE	11
OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH.....	30
WAŻNIEJSZE SKRÓTY	30
WYNIKI BADAŃ - SYNTEZA	31
Ogólna charakterystyka gospodarstw rolnych.....	31
Gospodarstwa ekologiczne	34
Użytkowanie gruntów.....	38
Powierzchnia zasiewów.....	42
Zwierzęta gospodarskie.....	52
Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze	65
Nawozy i nawadnianie.....	68
Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	70
Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.....	74
Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych	74
Typologia gospodarstw rolnych	80

SPIS TABLIC

(tablice zamieszczono w dołączonym pliku Excela)

1. Gospodarstwa rolne według form własności i grup obszarowych użytków rolnych
2. Charakterystyka gospodarstw rolnych według form własności w 2013 r.
3. Charakterystyka gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego w 2013 r.
4. Charakterystyka gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności i siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego w 2013 r.
5. Charakterystyka gospodarstw ekologicznych według grup
6. Charakterystyka gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
7. Charakterystyka gospodarstw indywidualnych według przeznaczenia końcowej produkcji rolniczej
8. Charakterystyka gospodarstw rolnych według płci i wieku osoby kierującej
9. Charakterystyka gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według klas wielkości ekonomicznej i siedziby gospodarstwa rolnego w 2013 r.
10. Charakterystyka gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według typów rolniczych i siedziby gospodarstwa rolnego w 2013 r.

SPIS WYKRESÓW

	Str.
1. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych	35
2. Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno według grup obszarowych użytków	35
3. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych.....	36
4. Struktura liczby gospodarstw ekologicznych i pogłowia bydła według grup obszarowych	37
5. Struktura liczby gospodarstw ekologicznych i pogłowia trzody chlewnej według grup obszarowych	38
6. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą	38
7. Powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze i liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	39
8. Udział powierzchni uprawy drzew owocowych, krzewów owocowych oraz szkółek drzew i krzewów owocowych w ogólnej powierzchni sadów.....	41
9. Udział powierzchni poszczególnych grup upraw w ogólnej powierzchni zasiewów	43
10. Powierzchnia zasiewów ogółem i liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych	43
11. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych	44
12. Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych.....	46
13. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych.....	47
14. Odsetek powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych ..	48
15. Odsetek powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych	49
16. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia bydła według grup obszarowych użytków rolnych	55
17. Struktura pogłowia bydła według grup produkcyjno-użytkowych.....	55
18. Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych.....	56
19. Struktura pogłowia bydła według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych	56
20. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia trzody chlewnej według grup obszarowych użytków rolnych.....	58
21. Struktura pogłowia trzody chlewnej według grup produkcyjno-użytkowych	58
22. Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych.....	59

SPIS WYKRESÓW (dok.)

	Str.
23. Struktura pogłowia trzody chlewnej według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych.	59
24. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia koni według grup obszarowych użytków rolnych.	61
25. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia owiec według grup obszarowych użytków rolnych.	62
26. Struktura pogłowia owiec według grup produkcyjno-użytkowych	62
27. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia kóz według grup obszarowych użytków rolnych.	63
28. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia drobiu kurzego według grup obszarowych użytków rolnych.	63
29. Struktura gatunkowa pogłowia drobiu.	64
30. Struktura liczby ciągników według mocy silnika.	65
31. Gospodarstwa rolne według ilości ciągników i grup obszarowych użytków rolnych.	66
32. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik według grup obszarowych użytków rolnych	69
33. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła utrzymania	70
34. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych według głównego źródła utrzymania gospodarstwa domowego	72
35. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według sprzedaży wartości końcowej produkcji rolniczej.	74
36. Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych	76
37. Pracujący i nakłady pracy rodzinnej siły roboczej.	76
38. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w gospodarstwach indywidualnych według grup obszarowych użytków rolnych i wieku	77
39. Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie według grup obszarowych użytków rolnych	77
40. Przeciętna liczba AWU przypadająca na 1 pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych	78
41. Wskaźniki zatrudnienia rodzinnej siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych w przeliczeniu na gospodarstwo według grup obszarowych użytków rolnych	78
42. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w gospodarstwach indywidualnych według wykonywania pracy dodatkowej i grup obszarowych użytków rolnych . . .	79
43. Liczba gospodarstw według klas wielkości ekonomicznej.	82
44. Średnia wielkość powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	86

CONTENTS

	Page
PREFACE	4
METHODOLOGICAL NOTES	11
SYMBOLS	30
ABBREVIATIONS	30
RESULTS OF SURVEYS. SYNTHESIS	31
General characteristics of agricultural holdings	31
Ecological agricultural holdings	34
Land use	38
Sown area	42
Livestock	52
Tractors, agricultural machinery and equipment	65
Fertilisers	68
Income of households with a holder of an agricultural holding	70
Purposes of production of households with the holder of an agricultural holding	74
Labour force and labour input on agricultural holdings	74
Typology of agricultural holdings	80

TABLES

(tables included in an attached Excel file)

1. Agricultural holdings by ownership forms and area groups of agricultural land
2. Characteristics of agricultural holdings by ownership forms in 2013
3. Characteristics of agricultural holdings by area groups of agricultural land and holder's residence in 2013
4. Characteristics of agricultural holdings by type of conducted economic activities and holder's residence in 2013
5. Characteristics of organic farms by area groups of agricultural land
6. Characteristics of natural person's holdings by the main income source of the household with a holder of an agricultural holding
7. Characteristics of natural person's holdings by destination of the final agricultural production
8. Characteristics of agricultural holdings by sex and age of the manager
9. Characteristics of agricultural holdings conducting agricultural activity by economic size classes and holding's residence in 2013
10. Characteristics of agricultural holdings conducting agricultural activity by agricultural types and holding's residence in 2013

CHARTS

	Page
1. Percentage of area under cereals and number of agricultural holdings cultivating cereals by area groups of agricultural land	35
2. Percentage of area under edible pulses and number of agricultural holdings cultivating edible pulses by area groups of agricultural land	35
3. Percentage of area under potatoes and number of organic farms cultivating potatoes by area groups of agricultural land	36
4. Structure of number organic farms and number of cattle by the scale of cattle's breeding	37
5. Structure of number organic farms and number of pigs by the scale of pig's breeding .	38
6. Structure of land use in agricultural holdings conducting agricultural activity.	38
7. Area of agricultural land and number of agricultural holdings in a good agricultural condition by area groups of agricultural land	39
8. Share of area under fruit trees, bushes and fruit trees and bushes nurseries in the total area of orchards	41
9. Share of area of separate crops groups in total sown area	43
10. Total sown area and number of holdings with sowings by area groups of agricultural land.	43
11. Percentage of area under cereals and number of agricultural holdings cultivating cereals by area groups of agricultural land	44
12. Percentage of area under cereals and number of agricultural holdings cultivating cereals by area groups of agricultural land	46
13. Percentage of area under potatoes and number of agricultural holdings cultivating potatoes by area groups of agricultural land.	47
14. Percentage of area under sugar beet and number of agricultural holdings cultivating sugar beet by area groups of agricultural land	48
15. Percentage of area under rape and turnip rape and number of agricultural holdings cultivating rape and turnip rape by area groups of agricultural land	49
16. Structure of number of cows by the scale of cow's breeding and by area groups of agricultural land.	55
17. Structure of cattle stocks by categories	55
18. Structure of holdings by the scale of cattle's breeding and by area groups of agricultural land.	56
19. Structure of number of cattle by the scale of cattle's breeding and by area groups of agricultural land.	56
20. Structure of agricultural holdings by the scale of breeding pigs and by area groups of agricultural land.	58
21. Structure of pig stocks by categories	58
22. Structure of holdings by the scale of pig's breeding and by area groups of agricultural land.	59

CHARTS (cont.)

	Page
23. Structure of number of pigs by the scale of pig's breeding and by area groups of agricultural land.	59
24. Structure of number of holdings and number of horses by the scale of breeding.	61
25. Structure of number of holdings and number of sheep by the scale of breeding	62
26. Structure of sheep stocks by categories.	62
27. Structure of number of holdings and number of goats by the scale of breeding.	63
28. Structure of agricultural holdings and hen stocks by area groups of agricultural land . .	63
29. Structure of poultry species stocks	64
30. Structure of number of tractors by engine power	65
31. Agricultural holdings by number of tractors and area groups of agricultural land.	66
32. Consumption of mineral and calcium fertilisers in terms of pure ingredient by area groups of agricul-tural land.	69
33. Structure of households with the holder of agricultural holding by the main source of income	70
34. Average area of agricultural land of an natural person's holding by the household's main source of income	72
35. Structure of households with a holder of an agricultural holding by sales.	74
36. Structure of labour input in AWUs on conducting agricultural activities by area groups of agricultural land	76
37. The employed and family labour input	76
38. Structure of family labour force employed on natural person's holdings by categories, performance of additional jobs and sex.	77
39. Family members of a holder of agricultural holding working on a holding by area groups of agricultural land	77
40. Average number of AWUs per one employed family member of the holder by area groups of agricultural land	78
41. Employment rates of family labour force on individual holdings per a holding by area groups of agri-cultural land	78
42. Structure of family labour force employed on natural person's holdings by performance of additional jobs and by area groups of agricultural land.	79
43. Number od a gricultural holdings by economic size classes.	82
44. Average area of agricultural land of holdings by farm types	86

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR), które przeprowadzono w dniach 1 czerwca - 8 lipca 2013 roku.

Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby Unii Europejskiej i krajowe, a jego podstawę prawną stanowiły:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.),
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591),
- załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1391).

Dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 r. Należy jednak zaznaczyć, że część danych (działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym i udział przychodów z tej działalności w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej, struktura dochodów gospodarstwa domowego, stała aktywność ekonomiczna, zużycie nawozów) dotyczyła okresu 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania, czyli okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz wylosowaną próbę gospodarstw indywidualnych.

Uwaga

W związku z wprowadzaniem od 2010 r. stopniowych zmian w metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych **definicja gospodarstwa rolnego uległa zmianie**. Zgodnie z obowiązującą definicją w badaniu struktury gospodarstw rolnych 2013 nie ujęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

W związku z powyższym, prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2013 roku, dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie, nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi w poprzednich edycjach publikacji. Dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dla ww. grup gospodarstw, na potrzeby analiz przedstawionych w publikacji, zostały przeliczone według nowej definicji gospodarstwa rolnego.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne – to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) - to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych (UR) lub gospodarstwo poniżej 1 ha UR (w tym nieposiadające użytków rolnych), jeżeli spełnia co najmniej jeden z poniższych progów:

- 0,5 ha dla: plantacji drzew owocowych, plantacji krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych, chmielu,
- 0,3 ha szkótek sadowniczych i ozdobnych,
- 0,1 ha dla: warzyw pod osłonami, truskawek pod osłonami, kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, tytoniu,
- 25 m² grzybów jadalnych,
- 10 szt. bydła ogółem,
- 5 szt. krów,
- 50 szt. świń ogółem,
- 10 szt. loch,
- 20 szt. dla: owiec ogółem, kóz ogółem,
- 100 szt. drobiu ogółem,
- 5 szt. koni ogółem,
- 50 szt. samic królików,
- 5 szt. samic pozostałych zwierząt futerkowych,
- 10 szt. dzikich zwierząt (np. dziki, sarny, daniele) utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa,
- 20 pni pszczelich

lub niezależnie od ww. progów jest gospodarstwem ekologicznym.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych wynosi 1 ha i więcej lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

Siedziba użytkownika gospodarstwa indywidualnego to adres zamieszkania (który nie musi być jednocześnie adresem zameldowania) użytkownika.

Za **siedzibę gospodarstwa rolnego osoby fizycznej** uważa się siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze i urządzenia służące do produkcji rolniczej), a w przypadku braku budynków, największą część gospodarstwa rolnego.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to siedziba jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą (jest to jednocześnie **siedziba użytkownika**).

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, daniela) i pszczół, a także działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych, już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych, według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych, wytworzonych w gospodarstwie rolnym, na targowiskach, we własnych sklepach lub w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji itp.

Za **gospodarstwo rolne korzystające ze środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich** uważa się gospodarstwo, z którym zawarto umowę/wydano pozytywną decyzję o przyznaniu płatności w okresie 3 lat kończących się 31 grudnia 2013 r. dla przynajmniej jednego z działań wymienionych poniżej:

- korzystanie z usług doradczych,
- modernizacja gospodarstw rolnych,
- zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych,
- spełnianie norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym,
- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
- dopłaty bezpośrednie do gruntów rolnych w ramach programu Natura 2000,
- płatności związane z ramową dyrektywą wodną,
- płatności rolno-środowiskowe,
 - w tym płatności z tytułu rolnictwa ekologicznego,
- płatności z tytułu dobrostanu zwierząt,
- różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej,
- zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r w sprawie minimalnych norm. (Dz. U. Nr 39, poz. 211) z późniejszymi zmianami, na którą składają się:
 - łąki trwałe,
 - pastwiska trwałe,
 - uprawy trwałe, w tym sady,
 - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - zasiewy (z wyłączeniem upraw trwałych i ogrodów przydomowych),
 - grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny),
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 1 czerwca 2013 r.).

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Uprawy trwałe to łączna powierzchnia sadów, szkótek drzew i krzewów owocowych, szkótek drzew i krzewów ozdobnych, szkótek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

Sady to plantacje drzew owocowych, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Grunty ugorowane to grunty niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone). Do gruntów ugorowanych nie zaliczono gruntów przygotowanych pod zasiewy (np. warzyw), które do 1 czerwca 2013 r. były nieobsiane lub nieobsadzone.

Lasy i grunty leśne to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkótek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych (np. wierzba energetyczna).

Pozostałe grunty to grunty pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona do rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pól golfowych itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nieużytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (z wyłączeniem upraw trwałych i w ogrodach przydomowych).

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy „**zboż ogółem**” zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i pozostałe zbożowe (amarantus, kanar, żyto stuletnie itp.).

W grupie „**zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi**” ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa „**przemysłowe**” obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), konopie oraz tytoń.

Do grupy „**strączkowych jadalnych**” zaliczono groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne (np. ciecierzycę) uprawiane na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa „**pastewne**” obejmuje uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno i zielonkę, kukurydzę na zielonkę, motylkowe drobnonasienne, inne pastewne i trawy na nasiona i zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**” obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, zioła dla przemysłu kosmetycznego, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), słonecznik na ziarno, soję, inne oleiste (nie uwzględnione w grupie „przemysłowe”), chmiel, zioła i przyprawy, cykorię, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafior (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonere, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp.). Grupa ta obejmuje również groch i bób zebrany w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy „**warzyw gruntowych**” to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. Do powierzchni warzyw gruntowych zaliczono także powierzchnię planowaną do obsiania lub obsadzenia po 1 czerwca 2013 r. pod zbiory warzyw w 2013 r.

Powierzchnia uprawy „**warzyw pod osłonami**” to powierzchnia warzyw i rozsady warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy „**truskawek**” to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie). Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie „pozostałe”).

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy „pozostałych upraw” od 2007 r. podaje się bez powierzchni w ogrodach przydomowych, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek. Wyjątek stanowiły pnie pszczele, które były spisywane u ich właściciela niezależnie od tego w jakim miejscu się znajdowały.

Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy „mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych, i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostawały jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, przed skierowaniem do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia wykorzystywane wyłącznie lub częściowo w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący współwłasnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym.

Spisywano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosiowych oraz gąsienicowych (również własnej konstrukcji). W grupie ciągników spisane zostały również ładowarki teleskopowe.

Zużycie nawozów

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/2013 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2013 r.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, w których omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Pracujący

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa, np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednio i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktuje się prac takich jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.

- **praca główna** - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,

- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w **umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU)**.

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:

- 0 - 530 godzin oznacza mniej niż $\frac{1}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531 - 1060 godzin oznacza $\frac{1}{4}$ etatu, ale mniej niż $\frac{1}{2}$ etatu – (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061 - 1590 godzin oznacza $\frac{1}{2}$ etatu, ale mniej niż $\frac{3}{4}$ etatu – (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591 - 2119 godzin oznacza $\frac{3}{4}$ etatu, ale mniej niż 1 etat – (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat - (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy - to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka - to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi - to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do pozostałych osób pracujących w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Typologia gospodarstw rolnych

Obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej, nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych w skrócie „typologią”, została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
 - pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
 - pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
 - pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez pomnożenie produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez pomnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro		
I		<	2 000
II	2 000	- <	4 000
III	4 000	- <	8 000
IV	8 000	- <	15 000
V	15 000	- <	25 000
VI	25 000	- <	50 000
VII	50 000	- <	100 000
VIII	100 000	- <	250 000
IX	250 000	- <	500 000
X	500 000	- <	750 000
XI	750 000	- <	1 000 000
XII	1 000 000	- <	1 500 000
XIII	1 500 000	- <	3 000 000
XIV		> =	3 000 000

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

P1 – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszkankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat;

P2 – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej - ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów;

P3 – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami;

P4 – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz roślin pastewnych (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę);

P5 – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. **Specjalizujące się w uprawach polowych**
 - gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP)
2. **Specjalizujące się w uprawach ogrodnich (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie**
 - gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ GSP
3. **Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)**
 - gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ GSP
4. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi**
 - gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3$ GSP
5. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi**
 - gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3$ GSP
6. **Mieszane - różne uprawy**
 - gospodarstwa, dla których: $(P1 + P2 + P3) > 2/3$ GSP; $P1 \leq 2/3$ GSP; $P2 \leq 2/3$; $P3 \leq 2/3$ GSP
7. **Mieszane - różne zwierzęta**
 - gospodarstwa, dla których: $(P4 + P5) > 2/3$ GSP; $P4 \leq 2/3$ GSP; $P5 \leq 2/3$ GSP
8. **Mieszane - różne uprawy i zwierzęta**
 - gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7.
9. **Gospodarstwa niesklasyfikowane**
 - gospodarstwa, dla których $GSP = 0$

Schemat losowania próby

Uwagi wstępne

Obszerna i różnotematyczna problematyka badania spowodowała szczególne podejście do zagadnienia schematu wyboru próby, a przede wszystkim warstwowania gospodarstw. Przy opracowywaniu tych zagadnień wykorzystane zostały doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz Polski z przeprowadzonych w latach 2005, 2007 oraz 2010 badań struktury gospodarstw rolnych. Problematyka badania w 2013 roku, podobnie jak w roku 2010, poszerzona została o zmienne dla potrzeb krajowych oraz o zakres zagadnień wymaganych przez Eurostat dla badania struktury gospodarstw rolnych (zgodnie z obowiązującym obecnie Rozporządzeniem PE i Rady nr 1166/2008).

Badana populacja liczyła łącznie w kraju ok. 1733 tys. gospodarstw, z której wylosowano próbę liczącą ok. 200 tys. gospodarstw.

Problem warstwowania

W celu wylosowania próby zastosowany został schemat losowania warstwowego. Powstały jednak trudności z wykorzystaniem tych samych zmiennych warstwujących dla różnych typów gospodarstw. Z tego powodu przed warstwowaniem populacja gospodarstw rolnych w Polsce podzielona została na następujące kategorie:

- I. gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą, nie zaliczone do gospodarstw ekologicznych, z tego:
 - I.1. gospodarstwa, które według danych w operacie losowania posiadały co najmniej: 20 sztuk owiec lub 20 kóz lub 2000 sztuk drobiu kurzego lub 500 sztuk indyków lub 500 sztuk gęsi lub 500 sztuk kaczek lub 80 pni pszczelich, a także gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolnej oraz z przypisaną wielkością ekonomiczną wynoszącą co najmniej 250 tys. euro,
 - I.2. zasadnicza kategoria gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ale bez gospodarstw zaliczonych do powyższej kategorii,
- II. gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej,
- III. gospodarstwa nowopowstałe oraz gospodarstwa, dla których nie został określony typ gospodarstwa i wielkość ekonomiczna.
- IV. gospodarstwa ekologiczne,
- V. gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.1 oraz kategorii IV i V były badane w 100%. W pozostałych kategoriach losowane były próby gospodarstw. Losowanie poprzedzone było dzieleniem, oddzielnie w każdej kategorii, założonej liczebności próby pomiędzy województwa, tworzeniem warstw w poszczególnych kategoriach oraz alokacją próby pomiędzy warstwy. W zależności od kategorii gospodarstw, kryteria warstwowania i alokacji próby były odmienne. Zgodnie z doświadczeniami krajów Unii Europejskiej, jednym z kryteriów warstwowania była wielkość ekonomiczna gospodarstwa, obliczana według metodologii Eurostatu.

Warstwowanie i alokacja próby

Warstwowanie gospodarstw i alokacja próby pomiędzy województwa i warstwy przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej z wymienionych wyżej kategorii gospodarstw.

Gospodarstwa grupy I.1. stanowiły w każdym województwie warstwę 01. Gospodarstwa te nie były losowane. Zbadano 100% tej populacji, tj. 21661 gospodarstw.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.2 w liczbie ok. 1404 tys. jednostek losowania, powarstwowane zostały oddzielnie w każdym województwie, według 10 warstw.

Podział populacji gospodarstw na warstwy oraz alokację próby przeprowadzano przy wykorzystaniu metody optymalizacji numerycznej¹ (metoda ta była stosowana także w odniesieniu do innych kategorii gospodarstw).

1 Opis rozwiązania tego problemu opublikowany został w artykule B. Lednickiego i R. Wieczorkowskiego „Optimal Stratification and Sample Allocation Between Subpopulation and Strata”, „Statistics in Transition”, V.6, No 2, 2003 r. Warszawa

Jako kryterium warstwowania dla kategorii I.2 przyjęto dwie zmienne: powierzchnię użytków rolnych i wielkość ekonomiczną. Ze względu na znaczenie tej kategorii gospodarstw, zasady doboru próby zostały w tym przypadku opisane dokładniej (poniżej).

Przystępując do losowania próby z tej kategorii gospodarstw przyjęto następujące założenia:

1. liczebność próby n ustalona jest dla populacji gospodarstw w Polsce, a nie dla poszczególnych województw, przy czym n liczy ok. 145 tys. jednostek losowania,
2. w poszczególnych województwach próba losowana jest według schematu losowania warstwowego- optymalnego Neymana,
3. w każdym województwie dokonywany jest podział populacji na 10 warstw ($h = 02, 03, \dots, 11$) i jednocześnie dokonuje się alokacji próby pomiędzy warstwy,
4. w każdym województwie do ostatniej warstwy (tj. $h = 11$) zaliczane są gospodarstwa, które przynajmniej dla jednej zmiennej przyjętej za podstawę warstwowania mają wartość powyżej określonego progu. Utworzona w ten sposób tzw. górna warstwa zawiera gospodarstwa, które nie są losowane, lecz wszystkie zaliczane są do próby,
5. przyjęto, że oczekiwana precyzja wyników badania, mierzona współczynnikiem zmienności powierzchni użytków rolnych i wartości wielkości ekonomicznej dla tej grupy gospodarstw będzie jednakowa dla każdego województwa i w przybliżeniu równa będzie 0,3%.

Z tej części populacji wylosowano 145 304 gospodarstwa.

Gospodarstwa kategorii II to gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej. Gospodarstwa tej grupy, liczącej ok. 121 tys. gospodarstw, objęte zostały badaniem w celu sprawdzenia czy nie podjęły produkcji rolniczej. W związku z tym gospodarstwa te zakwalifikowane zostały do jednej z pięciu warstw, tj. $h = 12, 13, \dots, 16$. Kryterium tworzenia warstw i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia ogólna gospodarstwa. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 1,5%. Do próby wylosowano 2809 gospodarstw. W warstwie 16 wszystkie gospodarstwa zaliczone zostały do próby.

Kategorię III stanowiły gospodarstwa nowopowstałe oraz takie, dla których nie było informacji o typie gospodarstwa i wielkości ekonomicznej. W operacji losowania było zapisanych ok. 159 tys. takich gospodarstw. Gospodarstwa te, w każdym województwie, zostały powarstwowane według 6 warstw ($h = 17, 18, \dots, 22$). Warstwę 22 stanowiły gospodarstwa, w których według operatu było co najmniej 20 sztuk bydła względnie 50 sztuk trzody chlewnej. Kryterium tworzenia warstw 17-21 i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia użytków rolnych. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 2%. Do próby wylosowano 7684 gospodarstwa tej kategorii.

Kategorię IV (warstwa $h = 23$) stanowiły gospodarstwa ekologiczne, które w liczbie 22542 zaliczone zostały do próby.

Gospodarstwa osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, stanowiące kategorię V (warstwa $h = 24$), zbadane były w 100%. Grupa ta liczyła 4690 gospodarstw.

Do próby wylosowano, względnie zaliczono bez losowania, 204690 gospodarstw rolnych. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii podana została w tablicy 1.

Tablica 1. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii.

Kategoria gospodarstwa	Populacja	Próba
Polska	1733272	204690
I1	21661	21661
I2	1404483	145304
II	121233	2809
III	158663	7684
IV	22542	22542
V	4690	4690

Jako operat losowania wykorzystano Operat do Badań Rolniczych (OdBK). Informacje o gospodarstwach rolnych zapisane w operacie aktualizowane są danymi ze źródeł administracyjnych oraz wynikami kolejnych badań rolniczych.

Uogólnianie wyników i metoda oceny precyzji

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu jest suma wartości zmiennej X (np. pogłowie trzody chlewnej, powierzchnia użytków rolnych).

Parametr ten dla w -tego województwa jest postaci:

$$(1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M1_{whi} * x_{whi} \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, 24)$$

gdzie:

x_{whi} – wartość zmiennej X w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,

$M1_{whi}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa,

n_{wh} – liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa.

Ocena sumy zmiennej X dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w,$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h -tej warstwie w -tego województwa, tj.:

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}},$$

gdzie:

N_{wh} – liczba gospodarstw w h -tej warstwie w -tego województwa.

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmów), braków kontaktów z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacji gospodarstwa, wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane. Wykorzystano do tego informacje zawarte w raportach kompletności (symbol RA).

Waga dla i-tego gospodarstwa w h-tej warstwie w-tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) r_{whi} = \frac{\hat{n}_{1w} + \hat{n}_{2w} + \hat{n}_{3w} \frac{\hat{n}_{1w} + \hat{n}_{2w}}{\hat{n}_w - \hat{n}_{3w}}}{\hat{n}_{1w}},$$

gdzie:

\hat{n}_w – uogólniona (ważona) liczebność próby wylosowanej w h-tej warstwie w-tego województwa,

\hat{n}_{1w} – uogólniona liczebność próby zbadanej w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 01),

\hat{n}_{2w} – uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 22),

\hat{n}_{3w} – uogólniona liczba gospodarstw z h-tej warstwy w-tego województwa, z którymi nie nawiązano kontaktu (RA = 24).

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi},$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowi oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów oraz w odpowiedniej proporcji część przypadków braku kontaktu.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. outlier). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacji losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłowia zwierząt. W rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłoby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych lub pogłowia trzody chlewnej czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

$$(6) M3_{whi} = 1 \quad \text{dla przypadków nietypowych,}$$

$$(7) M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - \dot{n}_{1w}}{\sum_{i \text{ typowe}} M2_{whi}}, \quad \text{dla pozostałych (typowych) gospodarstw,}$$

gdzie:

$n1_{wh}$ – liczba gospodarstw zbadanych w h-tej warstwie w-tego województwa,

\dot{n}_{1w} – liczba gospodarstw nietypowych w h-tej warstwie w-tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi $M1_{wh}$ są zastępowane przez wagi $M3_{whi}$.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej X estymowana jest następująco:

$$(8) \hat{N}_w = \sum_i M3_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n1wh),$$

$$(9) s_w^2(x) = \frac{1}{n_w^1 - 1} \left[\sum_i x_{whi}^2 - \frac{1}{n_w^1} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right],$$

gdzie:

$n1_{wh}$ – liczba gospodarstw z wagą $M3_{whi} > 1$,

\hat{N}_w – oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h-tej warstwie w-tego województwa.

$$(10) d^2(\hat{x}_w) = \sum_h \hat{N}_w^2 \left(\frac{1}{n_w^1} - \frac{1}{\hat{N}_w} \right) s_w^2(x)$$

$$(11) v(\hat{x}_w) = \frac{\sqrt{d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}_w} 100.$$

Wartość $v(x_w)$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej X w w-tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) v(\hat{x}) = \frac{\sqrt{\sum_w d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}} 100.$$

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone o sektor prywatny oraz sektor publiczny.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia publicznego).

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,

- liczby lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przez osobę kierującą,
- nakładów pracy wyrażonych w AWU,
- rodzaju prowadzonej działalności,
- grup obszarowych upraw,
- skali chowu zwierząt gospodarskich,
- mocy ciągników rolniczych,
- rodzajów nawozów mineralnych,
- przeznaczenia wytworzonej produkcji rolniczej (sprzedaż, samozaopatrzenie gospodarstwa domowego),
- głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- wielkości ekonomicznej gospodarstw,
- typu rolniczego gospodarstw rolnych.

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0-1” , gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $<0,00- 1,00>$,
- „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01-1,99)$.

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska	(–)	–	zjawisko nie wystąpiło.
Zero:	(0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
	(0,0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka	(.)	–	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak	(x)	–	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak	(#)	–	oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
„W tym”		–	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc
mln	=	milion
ha	=	hektar
kW	=	kilowat
KM	=	koń mechaniczny
szt.	=	sztuka
UR	=	użytki rolne
tabl.	=	tablica
cd.	=	ciąg dalszy
dok.	=	dokończenie
Lp.	=	liczba porządkowa
r.	=	rok
tzn.	=	to znaczy
p.proc.	=	punkt procentowy
Dz. U.	=	Dziennik Ustaw
UE	=	Unia Europejska

WYNIKI BADAŃ. SYNTEZA

1. Ogólna charakterystyka gospodarstw rolnych

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych wykazały, że **liczba gospodarstw rolnych ogółem** w województwie zachodniopomorskim w czerwcu 2013 r. wyniosła 29062 (w tym 29051 gospodarstw posiadało powierzchnię gruntów ogółem). W porównaniu z wynikami PSR 2010, przeliczonymi zgodnie z nową definicją gospodarstwa rolnego liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 1463, tj. o 4,8 %.

W 2013 r. do **sektora prywatnego** należało 29020 gospodarstw, a do **sektora publicznego** – 42. Gospodarstwa indywidualne stanowiły 98,6 % ogółu gospodarstw rolnych.

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych UR w latach 2010 i 2013

Lata	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha							
		≤ 1	1 – 2	2 – 5	5 – 10	10 – 15	15 – 20	20 – 50	≥ 50
Ogółem									
2010.....	30525	579	4601	6932	5446	3688	2080	4084	3115
2013.....	29062	418	4279	6767	5004	3215	1963	4035	3380
2010 = 100									
2013.....	95,2	72,2	93,0	97,6	91,9	87,2	94,4	98,8	108,5
w tym gospodarstwa indywidualne									
2010.....	30066	568	4601	6919	5434	3680	2076	4046	2742
2013.....	28663	416	4277	6760	4993	3210	1958	4003	3045
2010 = 100									
2013.....	95,3	73,2	93,0	97,7	91,9	87,2	94,3	98,9	111,1

Największą dynamikę spadku odnotowano w grupie obszarowej 0-1 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się o 27,8 % (w gospodarstwach indywidualnych – o 26,8 %). Wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych o powierzchni 50 ha i więcej UR – o 8,5 % (w gospodarstwach indywidualnych – o 11,1 %).

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim **średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego** wyniosła 30,67 ha i zmniejszyła się o 2,37 ha w porównaniu do średniej powierzchni ogólnej z 2010 r., natomiast **średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo** wyniosła 28,79 ha, tj. mniej o 1,02 ha (o 3,4 %) niż w 2010 r.

Nieznacznym zmianie uległa **struktura gospodarstw rolnych**. Udział gospodarstw największych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zwiększył się w przypadku jednostek o powierzchni 50 ha i więcej UR (z 10,2 % w 2010 r. do 11,6 % w 2013 r.) oraz o powierzchni 20-50 ha (z 13,4 % do 13,9 %). Zmniejszył się natomiast odsetek gospodarstw najmniejszych – do 5 ha UR (z 39,7 % w 2010 r. do 39,4 % w 2013 r.) oraz gospodarstw o powierzchni 5-20 ha (z 36,7 % do 35,0 %).

Wśród ogółu gospodarstw 28956 (99,6 %) posiadało **użytki rolne**, w tym 28898 (99,4 %) – użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, a 11036 (38,0 %) utrzymywało **zwierzęta gospodarskie**. Ponad 79 % gospodarstw posiadało powierzchnię pod zasiewami. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które produkowało ponad 66 % jednostek.

Bydło utrzymywało niespełna 15 % gospodarstw, co dziewiąte posiadało świnie, a ponad 27 % prowadziło produkcję drobiu kurzego.

Należy zauważyć, że gospodarstwa najmniejsze (do 2 ha UR włącznie) stanowiły ok. 16 % ogółu gospodarstw rolnych, a użytkowały niecały 1 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze. Blisko 70 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze znajdowało się w jednostkach o powierzchni 50 ha i więcej UR, które stanowiły 11,6 % ogółu gospodarstw rolnych.

W 2013 r. 1241 gospodarstw rolnych (4,3 % ogółu gospodarstw) prowadziło **działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym**. Najwyższy odsetek gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza odnotowano w grupie gospodarstw o powierzchni UR 100 ha i więcej (8,6 %), a najniższy w w grupie obszarowej 1-2 ha (1,4 %).

Najwyższy odsetek gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza odnotowano w przypadku:

- innych działalności (np. prowadzenie sklepu, w którym są sprzedawane produkty gospodarstwa rolnego) – w grupie obszarowej 5-10 ha (80,5 % ogółu gospodarstw tej grupy prowadzących działalność inną niż rolnicza),
- agroturystyki – w grupie obszarowej 1-2 ha (74,1 %),
- przetwórstwa produktów rolnych – w grupie obszarowej 15-20 ha (24,1 %).

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego:

- nie przekraczał 10 % – w przypadku 35,7 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza,
- mieścił się w przedziale 11-50 % – dla 22,5 % omawianych gospodarstw,
- wynosił ponad 50 % – w przypadku 41,8 % gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza.

Przychody z działalności innej niż rolnicza były większe niż z działalności rolniczej, w gospodarstwach o powierzchni 5-10 i 2-3 ha UR (odpowiednio w 68,8 % i 67,4 % ogółu gospodarstw w tych grupach obszarowych). Najniższy odsetek gospodarstw, w których **przychody z działalności innej niż rolnicza** były większe niż z działalności rolniczej odnotowano w grupie o powierzchni 10-15 ha UR (10,0 %).

Produkcję rolniczą **przeznaczało na rynek** trzy czwarte ogółu gospodarstw rolnych (21798). Spośród nich prawie 88 % sprzedawało **50 % i więcej wytworzonej końcowej produkcji rolniczej**. Ponad 46 % (10075) jednostek produkujących na rynek sprzedawało część wytworzonych produktów bezpośrednio konsumentom. Z tej liczby dla 32,3 % gospodarstw **wartość bezpośredniej sprzedaży konsumentom** wynosiła 50 % i więcej wartości ogólnej sprzedaży gospodarstwa.

Wyniki BSGR w 2013 r. wykazały, że 74,7 % gospodarstw indywidualnych wytwarzało produkty rolnicze przeznaczone na sprzedaż.

W przypadku 17,8 % gospodarstw indywidualnych, **gospodarstwo domowe użytkownika zużywało więcej niż 50 % wartości wytworzonej produkcji rolniczej**, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**. W tej liczbie **wyłącznie na samozaopatrzenie** produkowało 8,3 % ogółu gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego.

Należy zauważyć, że prawie 17 % gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego nie wykazało sprzedaży ani zużycia na samozaopatrzenie, ponieważ prowadzona przez nie produkcja rolnicza ograniczona była tylko do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej lub była w toku.

Według danych uzyskanych w badaniu, 51,2 % (w Polsce – 47,8 %) **osób kierujących** gospodarstwem rolnym posiadało **wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy**. W miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych odsetek ten wyraźnie wzrastał – z 30,4 % w grupie 1-2 ha UR do ok. 70 % dla gospodarstw o powierzchni 20 ha i więcej UR.

Ukończeniem kursu rolniczego (jako najwyższego poziomu wykształcenia rolniczego) legitymowało się 19,5 % osób kierujących gospodarstwem (w Polsce – 20,2 %). Najwyższy odsetek omawianych osób odnotowano w gospodarstwach z grup obszarowych UR 5-10 ha i 10-15 ha (odpowiednio 25,5 % i 26,2 %), a najniższy – w gospodarstwach największych o powierzchni 100 ha i więcej (9,8 %) i najmniejszych – o powierzchni do 1 ha (8,6 %).

Udział osób kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie kierujących wynosił 5,5 % (w Polsce – 2,6 %). Udział ten był najniższy w grupie obszarowej UR 1-2 ha (2,2 %), a najwyższy – w grupie 100 ha i więcej – 26,6 % (w Polsce – 23,5 %).

Wśród gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR, 51,0 % ogółu osób kierujących posiadało wykształcenie lub kurs rolniczy. Kurs rolniczy (jako najwyższy poziom wykształcenia rolniczego) ukończyło 19,9 %, a wykształcenie wyższe rolnicze posiadało 4,8 % osób kierujących gospodarstwami indywidualnymi powyżej 1 ha użytków rolnych. Odsetek osób z wykształceniem wyższym rolniczym zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych, osiągając najwyższy poziom wśród gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej (20,5 %).

Większość osób kierujących (67,7 %) posiadała ponad dziesięcioletnie **doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego**, w tym 34,9 % stanowiły osoby prowadzące gospodarstwo ponad 20 lat.

Gospodarstwami rolnymi kierowali głównie mężczyźni, którzy stanowili 70,7 % ogółu kierujących. Prawie co piąty kierujący nie przekroczył 40 lat, a wiek większości (70,8 % ogółu kierujących) mieścił się w przedziale 40-64 lata.

Ponad 41 % ogółu użytkowników podejmując decyzje związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego korzystała ze **wsparcia wykwalifikowanych doradców**. Z omawianego wsparcia korzystało 22,3 % rolników użytkujących gospodarstwa o powierzchni od 2 do 3 ha UR i 24,3 % – w grupie obszarowej 1-2 ha. Omawiany odsetek najwyższą wartość osiągnął w grupie gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (65,6 %).

2. Gospodarstwa ekologiczne

Rolnictwo ekologiczne to specyficzny system gospodarowania, który zakłada zrównoważenie produkcji roślinnej ze zwierzęcą, przy zastosowaniu środków naturalnych.

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Według wyników BSGR w 2013 r. w województwie zachodniopomorskim 2749 gospodarstw rolnych (9,5 % ogólnej liczby gospodarstw) posiadało certyfikat rolnictwa ekologicznego nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej. Z tej liczby 2455 gospodarstw (8,4 % ogólnej liczby gospodarstw) posiadało certyfikat i stosowało ekologiczne metody produkcji, a 825 (2,8 % ogólnej liczby gospodarstw) – było w okresie przestawiania na ekologiczne metody produkcji.

Odsetek gospodarstw ekologicznych zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 0,3 % w grupie 1-2 ha do 37,3 % w grupie 50 ha i więcej. Średnia powierzchnia UR w gospodarstwie ekologicznym wynosiła 37,41 ha i była wyższa o 29,9 % od średniej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych ogółem (28,79 ha).

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim całkowita powierzchnia UR na której stosowało się ekologiczne metody produkcji wyniosła 102833 ha (z tego powierzchnia UR z certyfikatem, na której stosowano ekologiczne metody produkcji – 87488 ha, a powierzchnia UR w okresie przestawiania na ekologiczne metody produkcji – 15345 ha). Z ogólnej powierzchni użytków rolnych gospodarstw ekologicznych – 76,7 % znajdowało się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 50 ha i więcej UR; gospodarstwa te stanowiły 37,3 % ogólnej liczby gospodarstw stosujących ekologiczne metody produkcji. Gospodarstwa najmniejsze (1-2 ha UR) stanowiły zaledwie 0,3 % ogółu gospodarstw ekologicznych.

Wśród upraw najbardziej popularne były: zboża, świeże warzywa, melony i truskawki oraz ziemniaki.

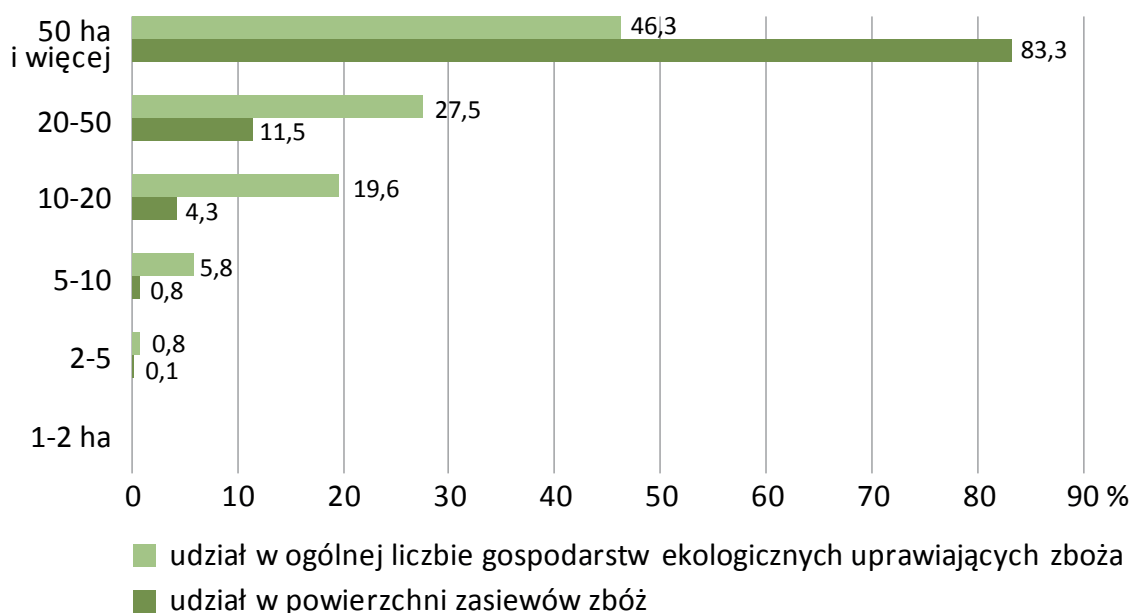
Zboża na ziarno

Wśród gospodarstw ekologicznych odnotowano 757 gospodarstw prowadzących uprawę zbóż na ziarno (27,5 % ogółu gospodarstw ekologicznych).

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż na ziarno w 1 gospodarstwie z ekologiczną produkcją wyniosła 23,24 ha.

Blisko połowę gospodarstwach ekologicznych prowadzących uprawę zbóż stanowiły jednostki z grupy obszarowej UR 50 ha i więcej; użytkowały one 83,3 % całego arealu uprawy zbóż na ziarno. Najniższy odsetek gospodarstw z tą uprawą (0,8 %) odnotowano wśród gospodarstw ekologicznych posiadających 2-5 ha użytków rolnych.

Wykres 1. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych

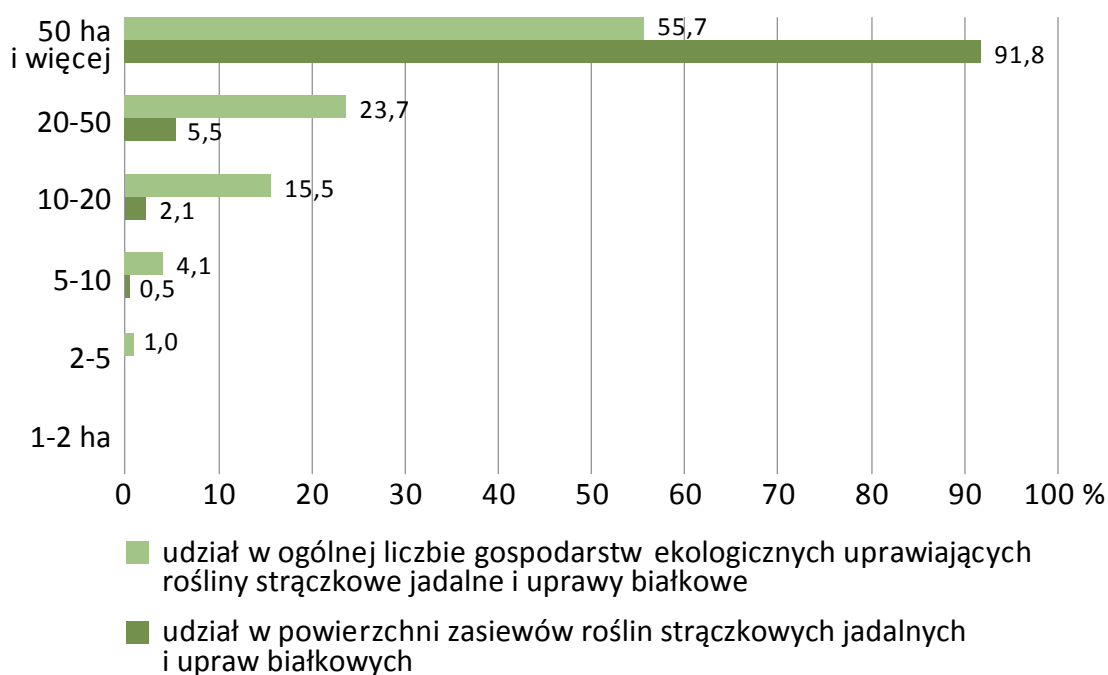

Strączkowe jadalne i uprawy białkowe na ziarno

Liczba gospodarstw zajmujących się ekologiczną uprawą roślin strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno wyniosła 97 (3,5 % ogółu gospodarstw ekologicznych).

Najwyższy odsetek gospodarstw z ekologiczną produkcją strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno (55,7 %) odnotowano wśród gospodarstw największych (50 ha i więcej UR), natomiast najniższy – w grupie obszarowej 2-5 ha UR (1,0 %).

Wykres 2. Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno według grup obszarowych użytków

W 2013 r. rośliny strączkowe jadalne i uprawy białkowe na ziarno w gospodarstwach z ekologiczną produkcją zajmowały powierzchnię 1247 ha, tj. 1,2 % ogólnej powierzchni w gospodarstwach ekologicznych.

Średnia powierzchnia gospodarstwa, które zajmowało się ekologiczną uprawą strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno wyniosła 12,86 ha.

W gospodarstwach ekologicznych posiadających 50 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 91,8 % ogólnej powierzchni zasiewu strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno.

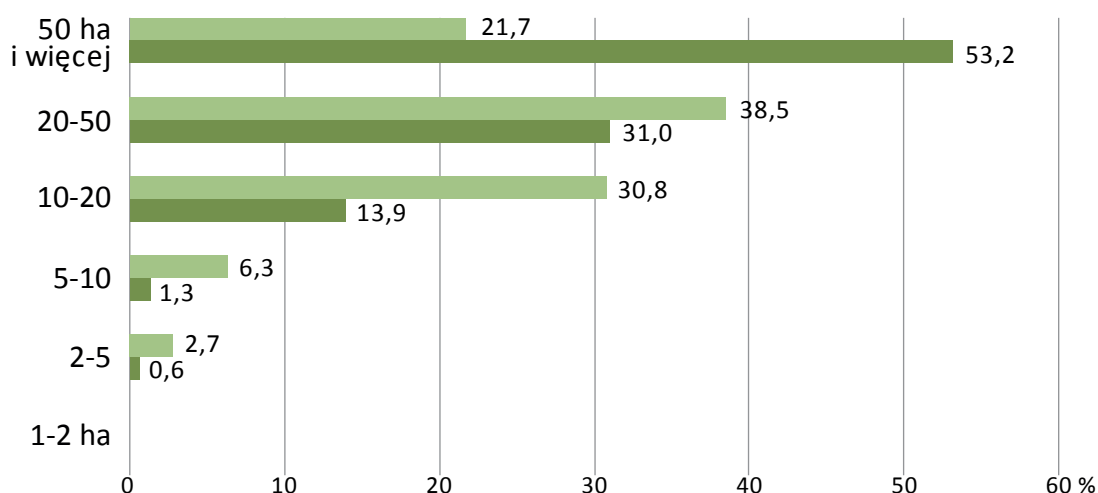
Ziemniaki

Liczba gospodarstw zajmująca się ekologiczną uprawą ziemniaków wyniosła 221 (8,0 % ogólnej liczby gospodarstw ekologicznych). Najwyższy odsetek gospodarstw, które zajmowały się uprawą ziemniaków wystąpił w grupie obszarowej UR 20-50 ha (38,5 %).

Powierzchnia uprawy ziemniaków w omawianych gospodarstwach wyniosła 158 ha, co stanowiło 0,2 % całkowitej powierzchni UR, na której stosuje się ekologiczne metody produkcji.

Średnia powierzchnia gospodarstwa zajmującego się ekologiczną uprawą ziemniaków wyniosła 0,71 ha.

Wykres 3. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw ekologicznych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych

- udział w ogólnej liczbie gospodarstw ekologicznych uprawiających ziemniaki
- udział w powierzchni uprawy ziemniaków

Uprawy oleiste

Ekologiczną produkcją upraw oleistych w 2013 r. zajmowało się 12 gospodarstw (0,4 % ogólnej liczby gospodarstw ekologicznych).

Powierzchnia ekologicznej produkcji upraw oleistych zajmowała niewielki areał, bo 30 ha użytków rolnych (0,03 % całkowitej powierzchni UR, na której stosuje się ekologiczne metody produkcji).

Średnia powierzchnia gospodarstwa zajmującego się uprawą oleistych wyniosła 2,50 ha.

W 2013 r. prawie cała produkcja upraw oleistych znajdowała się w gospodarstwach z grupy obszarowej 50 ha i więcej (97,8 % ogólnej powierzchni tych upraw w gospodarstwach ekologicznych).

Świeże warzywa oraz melony i truskawki

Ekologiczną produkcją świeżych warzyw oraz melonów i truskawek zajmowało się 261 gospodarstw (co stanowiło 9,5 % ogólnej liczby gospodarstw ekologicznych). Największy odsetek gospodarstw odnotowano w grupie obszarowej 20-50 ha i ponad 50 ha UR (odpowiednio 33,3 % i 33,0 % ogólnej liczby gospodarstw zajmujących się tymi uprawami), a najmniejszy – w grupie 1-2 ha UR (0,8 %).

Areał ekologicznej uprawy świeżych warzyw, melonów i truskawek zajmował łącznie 1604 ha, tj. 1,6 % całkowitej powierzchni UR, na której stosuje się ekologiczne metody produkcji.

Średnia powierzchnia uprawy warzyw oraz melonów i truskawek w 1 gospodarstwie ekologicznym wyniosła 6,15 ha.

Uprawa łąk i pastwisk bez terenów ekstensywnego wypasu

W 2013 r. 1641 gospodarstw z ekologiczną produkcją posiadało trwałe użytki zielone bez terenów ekstensywnego wypasu (59,7 % ogólnej liczby gospodarstw ekologicznych).

Powierzchnia łąk i pastwisk bez terenów ekstensywnego wypasu w gospodarstwach z ekologiczną produkcją wyniosła 28425 ha, tj. 27,6 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych.

Średnia powierzchnia gospodarstwa posiadającego ekologiczne łąki i pastwiska bez terenów ekstensywnego wypasu wyniosła 17,32 ha.

W gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej znajdowało się 74,2 % ogólnej powierzchni łąk i pastwisk, a w grupie gospodarstw 1-5 ha UR – 0,3 %.

Sady i plantacje jagodowych

Sady i plantacje **jagodowych** posiadało w użytkowaniu 995 gospodarstw zajmujących się ekologiczną produkcją, tj. 36,2 % ogólnej liczby gospodarstw ekologicznych.

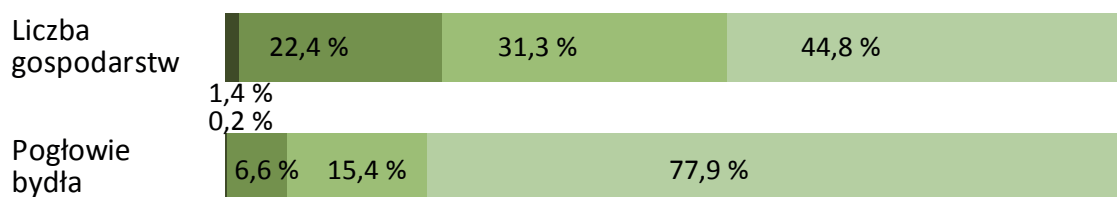
Powierzchnia tych upraw wyniosła 13259 ha (12,9 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych).

Średnia powierzchnia 1 gospodarstwa użytkującego sady i plantacje jagodowe wyniosła 13,33 ha.

W gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej znajdowało się 71,8 % powierzchni sadów i plantacji jagodowych, natomiast w grupie 1-2 ha UR – 0,1 %.

Zwierzęta gospodarskie

Wykres 4. Struktura liczby gospodarstw ekologicznych i pogłowia bydła według grup obszarowych

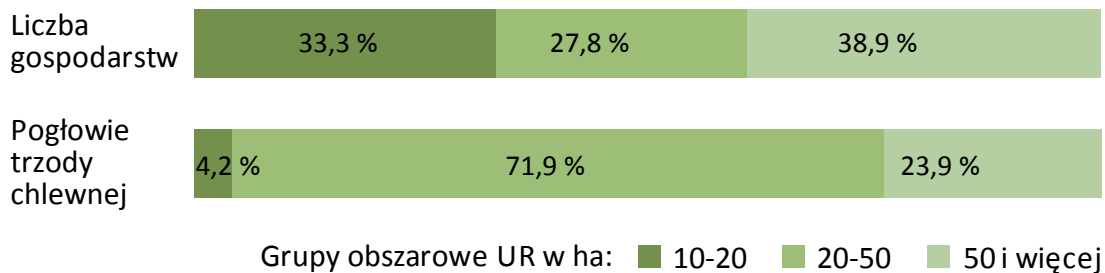

Grupy obszarowe UR w ha: ■ 2-10 ■ 10-20 ■ 20-50 ■ 50 i więcej

W 2013 r. wśród gospodarstw ekologicznych odnotowano 134 gospodarstwa (4,9 % ogółu gospodarstw ekologicznych), które zajmowały się ekologiczną produkcją bydła. Największą liczbę gospodarstw posiadających bydło odnotowano w grupie obszarowej 50 ha i więcej UR (44,8 % ogólnej liczby gospodarstw utrzymujących bydło).

Chowem drobiu zajmowały się 74 gospodarstwa (2,7 % ogółu gospodarstw ekologicznych), owiec i kóz – 38 gospodarstw (1,4 % gospodarstw ekologicznych), a świń – 18 gospodarstw (0,7 % wszystkich gospodarstw ekologicznych).

Wykres 5. Struktura liczby gospodarstw ekologicznych i pogłowia trzody chlewnej według grup obszarowych

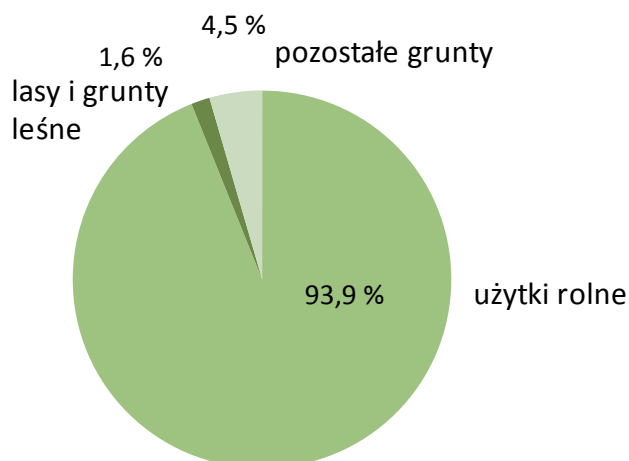

3. Użytkowanie gruntów

Badanie struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wykazało dalsze zmiany zachodzące w powierzchni użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych, spowodowane realizacją Wspólnej Polityki Rolnej. W porównaniu do wyników PSR 2010 zmniejszyła się ogólna powierzchnia gruntów należąca do gospodarstw rolnych, w tym użytków rolnych, łąk trwałych, upraw trwałych (w tym sadów), lasów i pozostałych gruntów, natomiast zwiększyła się powierzchnia gruntów ugorowanych łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych w plonie głównym oraz pastwisk trwałych.

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim **ogólna powierzchnia gruntów** w użytkowaniu gospodarstw rolnych wyniosła 891230 ha i zmniejszyła się w porównaniu z wynikami PSR 2010, przeliczonymi zgodnie z nową definicją gospodarstwa rolnego o 117379 ha, tj. o 11,6 %.

Wykres 6. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą

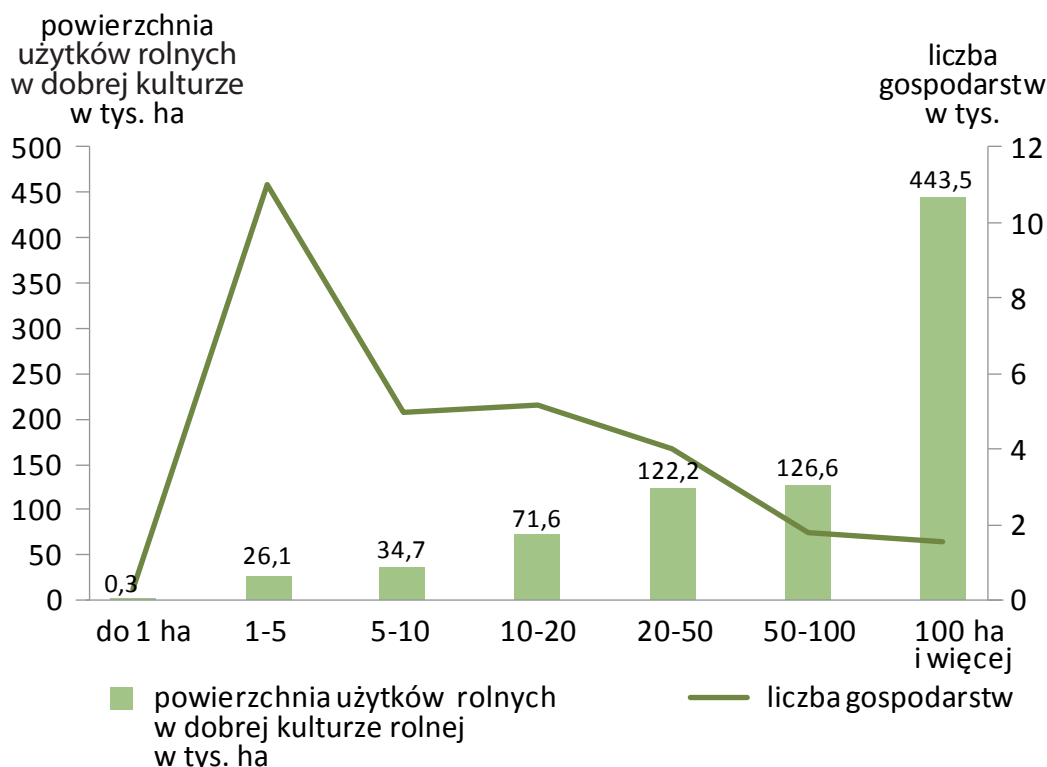
W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych znajdowało się 631021 ha, co stanowiło 75,4 % użytków rolnych ogółem, w tym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha włącznie UR znajdowało się tylko 265 ha omawianych gruntów, tj. 0,04 % wszystkich użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych.

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wyniosła 30,68 ha i zmniejszyła się w porównaniu do średniej z 2010 r. o 2,36 ha, przy czym średnia powierzchnia ogólna w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha w 2013 r. wyniosła 31,08 ha (w Polsce – 11,79 ha).

Areał **użytków rolnych** w gospodarstwach rolnych wynosił 836768 ha, a liczba gospodarstw użytkujących użytki rolne wyniosła 28956, w tym 28644 gospodarstw posiadało powyżej 1 ha UR, a 28898 gospodarstw miało powierzchnię użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze.

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych – ponad połowa (53,8 %) znajdowała się w grupie obszarowej o powierzchni 100 ha i więcej UR, choć jednostki te stanowiły zaledwie 5,4 % ogólnej liczby gospodarstw użytkujących użytki rolne (w tym w grupie obszarowej 50-100 ha UR znajdowało się 15,2 % łącznej powierzchni użytków rolnych ogółem w województwie i 6,3 % ogólnej liczby gospodarstw z użytkami rolnymi). Najmniej, bo zaledwie 0,8 % łącznej powierzchni użytków rolnych ogółem znajdowało się w grupie obszarowej 0-2 ha UR, a odsetek gospodarstw w tej grupie stanowił 15,9 % ogólnej liczby gospodarstw użytkujących użytki rolne.

Wykres 7. Powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze i liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwach posiadających użytki rolne wyniosła 28,90 ha i była o 0,91 ha niższa od tej z 2010 r.

W strukturze użytkowania gruntów dominowała **powierzchnia zasiewów**, która stanowiła 73,0 % (w Polsce – 71,6 %) ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej. Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej wzrastał z 58,2 % w grupie obszarowej 2-3 ha UR do 76,4 % w grupie gospodarstw największych (100 ha i więcej).

Średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych posiadających zasiewy w województwie zachodniopomorskim w 2013 r. wyniosła 26,07 ha (w Polsce – 8,49 ha).

Według wyników BSGR w województwie zachodniopomorskim 3324, tj. 11,5 % (w Polsce – 7,5 %) gospodarstw rolnych z użytkami rolnymi w dobrej kulturze posiadało grunty ugorowane łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych w plonie głównym, a powierzchnia tych gruntów stanowiła 6,0 % (w Polsce – 3,1 %) ogólnej powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej.

Łąki trwałe znajdowały się w 15831 gospodarstwach rolnych. Powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach rolnych wyniosła 110111 ha i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 5,8 %. W gospodarstwach rolnych użytkujących 100 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się ponad 40 % ogólnej powierzchni łąk trwałych, a w gospodarstwach użytkujących od 0-2 ha użytków rolnych – zaledwie 1,5 % ogólnej powierzchni łąk trwałych.

W strukturze użytkowania gruntów łąki trwałe stanowiły 13,3 % powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej. Średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach rolnych posiadających łąki wynosiła 6,96 ha (w Polsce – 2,72 ha). Według wyników BSGR w województwie zachodniopomorskim przypadła największy areał łąk trwałych na 1 gospodarstwo rolne (1. lokata w kraju).

Odsetek gospodarstw posiadających łąki był najwyższy w grupie obszarowej 5-10 ha UR (17,5 %) oraz 10-15 ha (13,8 %), a najniższy – w gospodarstwach najmniejszych (0-1 ha UR) i największych (100 ha UR i więcej), tj. odpowiednio 0,4 % i 6,1 %.

Powierzchnia **pastwisk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 36662 ha i była o 9,2 % większa niż w 2010 r. Pastwiska trwałe znajdowały się w 4492 gospodarstwach rolnych, gdzie ich średnia powierzchnia wynosiła 8,16 ha (w Polsce – 3,40 ha). Pod względem wielkości areału pastwisk trwałych województwo zachodniopomorskie zajęło 2. lokatę w kraju (po województwie warmińsko-mazurskim).

Najwyższy odsetek gospodarstw użytkujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 10-15 ha UR (14,3 %), następnie wśród gospodarstw w grupie obszarowej 5-10 ha UR (13,6 %), a najniższy – w grupie obszarowej 0-1 ha UR (0,2 %) i grupie obszarowej 2-3 ha (3,6 %).

W strukturze użytkowania gruntów pastwiska trwałe stanowiły 4,4 % powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Łączna powierzchnia **upraw trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 25989 ha i stanowiła 3,2 % (w Polsce – 2,9 %) ogółu użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, z czego powierzchnia sadów wynosiła 20970 ha, tj. 2,5 % omawianych użytków rolnych. Powierzchnię upraw trwałych odnotowano w 3909 gospodarstwach rolnych, a średnia powierzchnia przypadająca na 1 gospodarstwo wynosiła 6,65 ha (w Polsce – 1,96 ha).

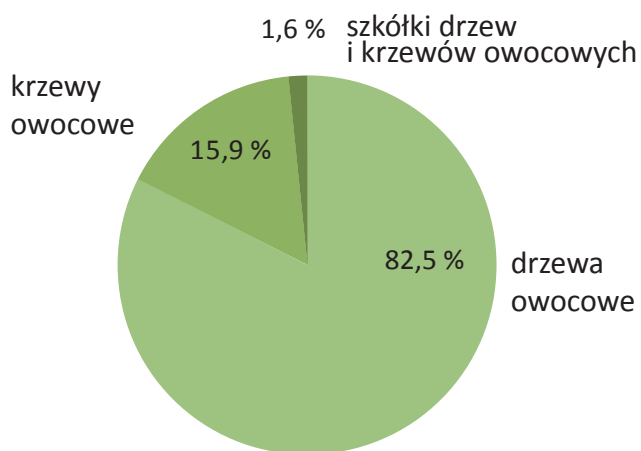
Odsetek gospodarstw rolnych posiadających uprawy trwałe był najwyższy w grupie obszarowej 5-10 ha UR i wynosił 19,2 %, a najniższy – w grupach obszarowych gospodarstw posiadających 0-1 i 1-2 ha UR – odpowiednio 1,8 % i 6,2 %.

W powierzchni upraw trwałych dominowała powierzchnia sadów, tj. plantacji drzew i krzewów owocowych łącznie z ich szkółkami (80,7 % ogólnej powierzchni upraw trwałych). W porównaniu z 2010 r. areal sadów zmniejszył się o 14,6 %. W 2013 r. liczba gospodarstw sadowniczych wyniosła 3766.

Średnia powierzchnia sadów przypadająca na 1 gospodarstwo w województwie zachodniopomorskim wyniosła 5,57 ha (w Polsce – 2,07 ha).

W strukturze upraw w sadach największy udział miały drzewa owocowe (82,5 % łącznej powierzchni sadów), a powierzchnia uprawy drzew owocowych w 2013 r. wyniosła 17294 ha. Drzewa owocowe w sadach uprawiało 2821 gospodarstw rolnych, tj. 74,9 % ogólnej liczby gospodarstw posiadających sady.

Wykres 8. Udział powierzchni uprawy drzew owocowych, krzewów owocowych oraz szkółek drzew i krzewów owocowych w ogólnej powierzchni sadów

Areal uprawy krzewów owocowych w gospodarstwach rolnych wynosił 3329 ha, co stanowiło 15,9 % łącznej powierzchni sadów. Krzewy owocowe w sadach uprawiano w 864 gospodarstwach rolnych, co stanowiło 22,9 % ogólnej liczby gospodarstw posiadających sady. Powierzchnia szkółek drzew i krzewów owocowych wynosiła 348 ha, tj. 1,7 % łącznej powierzchni sadów, a szkółki drzew i krzewów owocowych posiadało 81 gospodarstw sadowniczych.

W porównaniu do 2010 r. zmniejszyła się powierzchnia **ogrodów przydomowych** (o 22,9 %) i wyniosła 681 ha. Prowadzenie upraw w ogrodach przydomowych zadeklarowało 6289 gospodarstw rolnych (21,6 % ogółu gospodarstw rolnych posiadających powierzchnię gruntów ogółem).

Odsetek gospodarstw posiadających ogrody przydomowe wahał się od 16,6 % w gospodarstwach użytkujących od 1 do 2 ha UR do 0,7 % w gospodarstwach posiadających 0-1 ha UR. W strukturze zasiewów w ogrodach przydomowych dominowały warzywa gruntowe (56,4 % ogólnej powierzchni ogrodów przydomowych) oraz ziemniaki (21,8 % wszystkich zasiewów w tych ogrodach).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały 14705 ha, a średnia powierzchnia lasów i gruntów leśnych przypadająca na jedno gospodarstwo rolne w 2013 r. wynosiła 2,62 ha (w Polsce – 1,63 ha).

Użytkowanie powierzchni lasów i gruntów leśnych deklarowało 19,3 % (w Polsce – 44,3 %) ogólnej liczby gospodarstw rolnych.

Lasy i grunty leśne odnotowano w 16,4 % gospodarstw posiadających użytki rolne ogółem o powierzchni od 5 ha do 10 ha UR, natomiast tylko 5,0 % gospodarstw rolnych – o powierzchni od 0-2 ha, które użytkowały 2,4 % powierzchni lasów i gruntów leśnych znajdujących się w posiadaniu gospodarstw rolnych.

Pozostałe grunty, tj. powierzchnia pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, parkami, torfowiskami, nieużytkami itp., stanowiły w 2013 r. 4,5 % (w Polsce – 5,1 %) ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw rolnych i zajmowały 39757 ha. Najwięcej gospodarstw posiadających grunty pozostałe znajdowało się w grupie obszarowej 5-10 ha UR; gospodarstwa te stanowiły 17,0 % wszystkich gospodarstw, w których znajdowały się pozostałe grunty.

Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w gospodarstwach rolnych posiadających powierzchnię ogólną wynosiła 1,78 ha, przy czym w gospodarstwach o powierzchni UR 100 ha i więcej średnia powierzchnia gruntów pozostałych wynosiła 15,45 ha.

4. Powierzchnia zasiewów

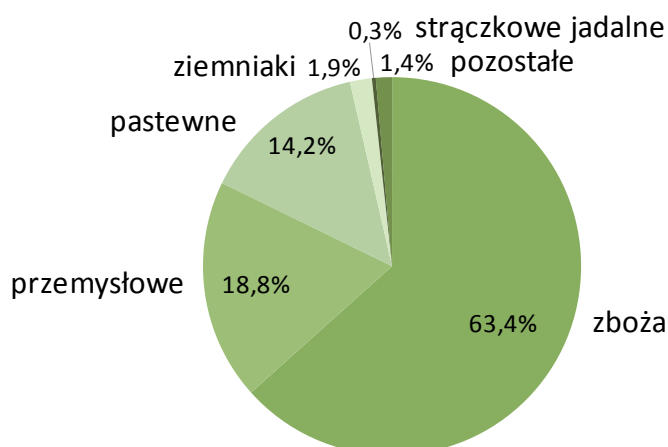
Ogólna powierzchnia zasiewów należąca do rolników z województwa zachodniopomorskiego w 2013 r. wynosiła 601976 ha, co stanowiło 5,8 % ogólnej powierzchni zasiewów w Polsce. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 431547 ha, tj. 71,7 % areалу zasiewów w województwie. W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha powierzchnia zasiewów w 2013 r. wynosiła 601819 ha, w tym w gospodarstwach indywidualnych – 431547 ha.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha zmniejszyła się w stosunku do 2010 r. o 58888 ha, tj. o 8,9 %, przy znaczącym wzroście powierzchni zasiewów w gospodarstwach rolnych należących do grupy 2-3 ha UR (o 15,2 %) oraz 1-2 ha UR (o 10,2 %). Powierzchnia zasiewów ogółem zwiększyła się także w gospodarstwach rolnych posiadających 50-100 ha użytków rolnych (o 3,7 %). W pozostałych grupach obszarowych nastąpiło zmniejszenie powierzchni zasiewów w stosunku do 2010 r.

Liczba gospodarstw ogółem zajmujących się uprawą ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w 2013 r. wyniosła 23095, w tym gospodarstw indywidualnych – 22746. Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych zajmujących się uprawą ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w ogólnej liczbie gospodarstw zwiększył się w omawianym okresie z 79,8 % do 80,0 % (w Polsce – z 76,6 % do 85,7 %).

Średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadających zasiewy zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. z 27,64 ha do 26,26 ha (o 5,0 %), natomiast w gospodarstwach indywidualnych – zwiększyła się z 18,27 ha do 19,12 ha (o 4,7 %). W Polsce średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR posiadających zasiewy w porównaniu do 2010 r. zwiększyła się z 8,13 ha do 8,61 ha (o 5,9 %), w tym w gospodarstwach indywidualnych – z 7,16 ha do 7,72 ha (o 7,8 %).

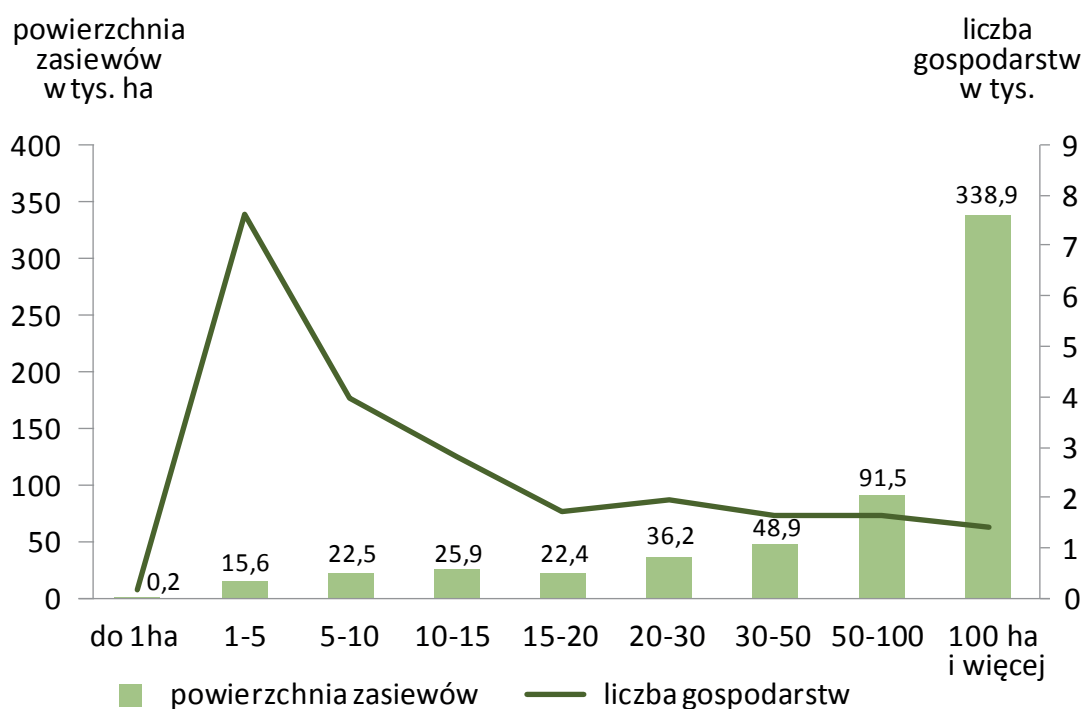
Wykres 9. Udział powierzchni poszczególnych grup upraw w ogólnej powierzchni zasiewów

Struktura zasiewów w 2013 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię 381719 ha, tj. 63,4 % ogólnej powierzchni zasiewów,
- grupa roślin przemysłowych – 113259 ha, tj. 18,8 %,
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 85283 ha, tj. 14,2 %,
- ziemniaki (bez działek) – 11543 ha, tj. 1,9 %,
- rośliny strączkowe jadalne – 1905 ha, tj. 0,3 %,
- pozostałe uprawy – 8 267 ha, tj. 1,4 % ogólnej powierzchni zasiewów.

Wykres 10. Powierzchnia zasiewów ogółem i liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych

Zboża

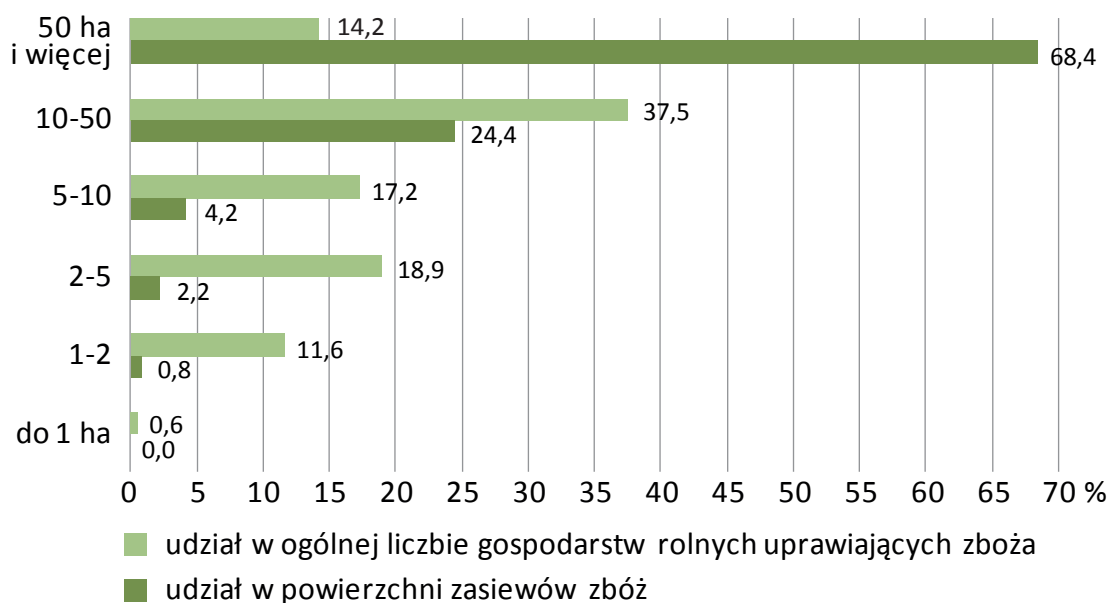
W 2013 r. powierzchnia zasiewów zbóż ogółem wyniosła 381719 ha (63,4 % ogólnej powierzchni zasiewów, w Polsce – odpowiednio 72,5 %). Powierzchnia uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wyniosła 358579 ha. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 279743 ha zbóż ogółem (73,3 % ogólnego areалу zbóż ogółem w województwie), w tym zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi – 260989 ha (72,8 % ogólnego areалу zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w województwie).

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż wyniosła 19247, tj. 83,3 % ogółu gospodarstw rolnych, które zajmowały się uprawą ziemiopłodów (1,7 % producentów zbóż w Polsce). Odsetek gospodarstw z uprawą zbóż wzrastał od 60,2 % ogółu gospodarstw z uprawami w grupie 0-1 ha UR do 89,0 % – o powierzchni 100 ha UR i więcej.

Udział powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych grupach obszarowych UR wahał się od 60,3 % w grupie 100 ha i więcej oraz 61,9 % w grupie 50-100 ha do 70,3 % w grupie 3-5 ha oraz 70,9 % w grupie 5-10 ha.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 19,83 ha (w Polsce – 6,71 ha).

Wykres 11. Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych

W gospodarstwach rolnych posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 53,5 % całego areалу uprawy zbóż, a gospodarstwa te stanowiły 6,7 % ogółu gospodarstw prowadzących uprawę zbóż. Najwięcej gospodarstw uprawiających zboża (60,7 %) posiadało od 1 do 15 ha użytków rolnych, jednak w gospodarstwach tych znajdowało się tylko 12,3 % powierzchni zasiewów zbóż ogółem.

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż ogółem oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach rolnych

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawy zbóż	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę zbóż w %	Średnia powierzchnia uprawy zbóż w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem	19247	100,0	19,83
do 1 włącznie.....	109	0,6	0,77
1 – 2.....	2228	11,6	1,33
2 – 3.....	1802	9,4	1,87
3 – 5.....	1829	9,5	2,80
5 – 10	3302	17,2	4,83
10 – 15.....	2514	13,0	7,78
15 – 20.....	1525	7,9	10,69
20 – 30.....	1749	9,1	14,05
30 - 50	1453	7,5	22,61
50 - 100.....	1453	7,5	38,94
100 i więcej.....	1281	6,7	159,56

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż liczba gospodarstw prowadzących poszczególne uprawy przedstawiała się następująco:

- pszenicę ozimą uprawiało 7981 gospodarstw rolnych (41,5 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających zboża),
- pszenicę jarą uprawiało 3081 gospodarstw rolnych (16,0 %),
- żyto uprawiało 8540 gospodarstw rolnych (44,4 %),
- jęczmień ozimy uprawiało 1487 gospodarstw rolnych (7,7 %),
- jęczmień jary uprawiało 4098 gospodarstw rolnych (21,3 %),
- owies uprawiało 4549 gospodarstw rolnych (23,6 %),
- pszenżyto ozime uprawiało 5267 gospodarstw rolnych (27,4 %),
- pszenżyto jare uprawiało 1417 gospodarstw rolnych (7,4 %),
- mieszanki zbożowe ozime uprawiało 421 gospodarstw rolnych (2,2 %),
- mieszanki zbożowe jare uprawiało 2576 gospodarstw rolnych (13,4 %),
- grykę uprawiało 679 gospodarstw rolnych (3,5 %),
- proso uprawiało 152 gospodarstwa rolne (0,8 %),
- pozostałe zbożowe uprawiało 73 gospodarstwa rolne (0,4 %),
- kukurydzę na ziarno uprawiało 319 gospodarstw rolnych (1,7 %).

Strączkowe jadalne

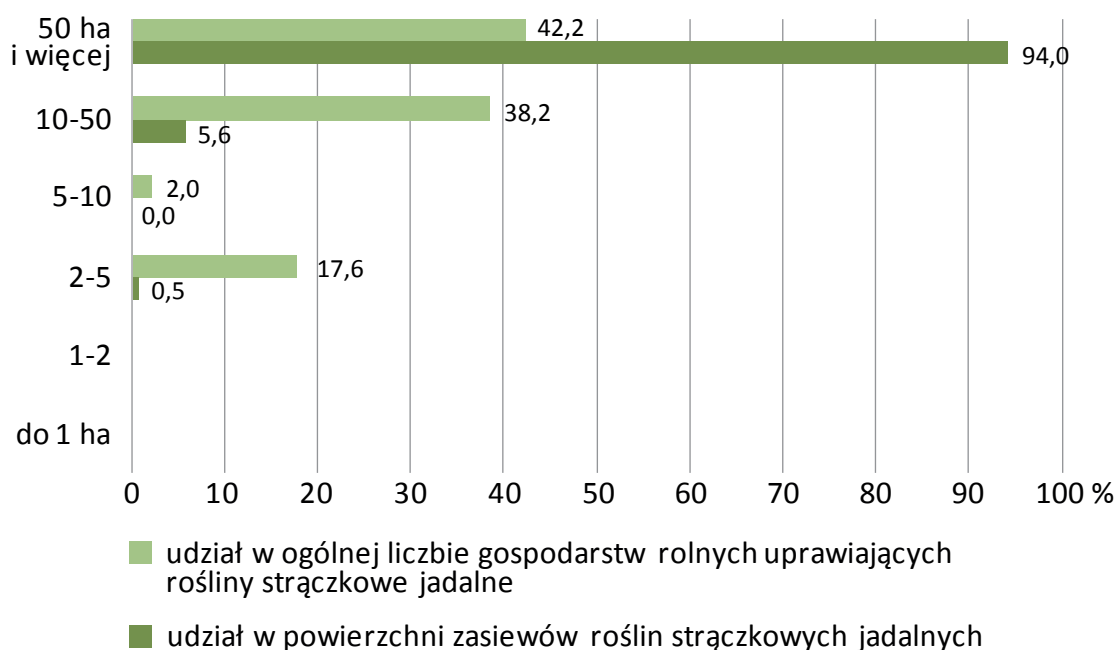
W 2013 r. rośliny strączkowe jadalne zajmowały powierzchnię 1905 ha, co stanowiło 0,3 % ogólnej powierzchni zasiewów.

Uprawą roślin strączkowych jadalnych zajmowały się 102 gospodarstwa rolne, tj. 0,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawy. Na 1 gospodarstwo posiadające strączkowe jadalne przypadało średnio 18,68 ha (w Polsce – 2,01 ha) powierzchni tych upraw.

W poszczególnych grupach obszarowych powierzchni UR, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających rośliny strączkowe jadalne, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 18 gospodarstw rolnych, tj. 17,6 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,46 ha,
- 2 gospodarstwa rolne, tj. 2,0 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 0,25 ha,
- 39 gospodarstw rolnych, tj. 38,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 50 ha, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 2,71 ha,
- 43 gospodarstwa rolne, tj. 42,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne posiadało powierzchnię użytków rolnych od 50 ha i więcej, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach – 41,65 ha.

Wykres 12. Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych

Ziemniaki

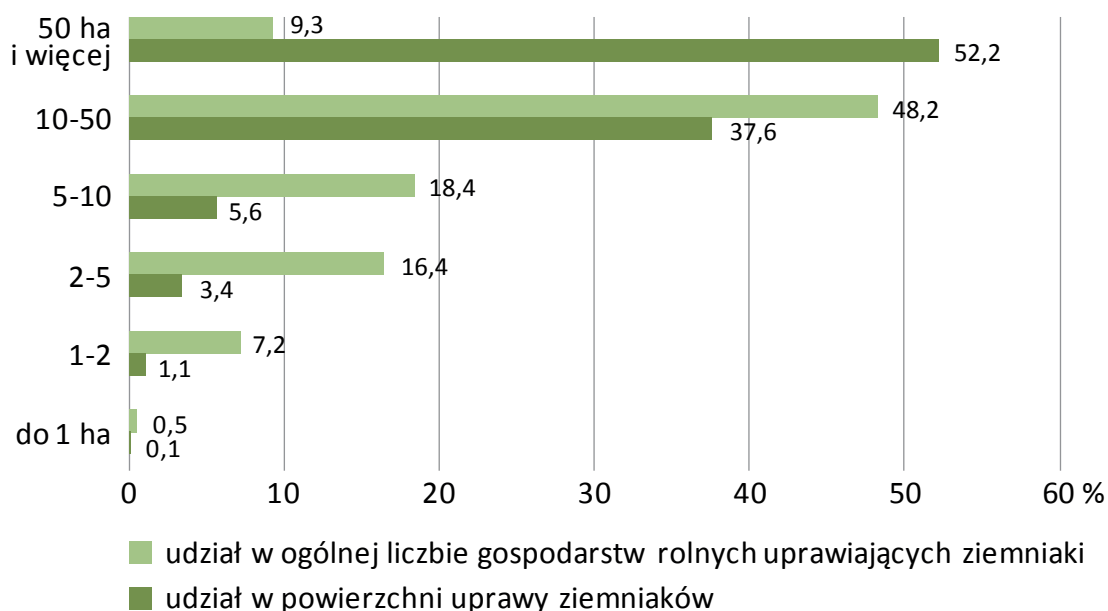
Powierzchnia uprawy ziemniaków (bez powierzchni ziemniaków uprawianych w ogrodach przydomowych) w 2013 r. wyniosła 11543 ha (3,4 % areалу uprawy ziemniaków w Polsce), co stanowiło 1,9 % ogólnej powierzchni zasiewów.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą ziemniaków wyniosła 6533, tj. 28,3 % ogólnej liczby gospodarstw posiadających grunty pod zasiewami. Analiza liczby gospodarstw uprawiających ziemniaki w porównaniu do ogólnej liczby gospodarstw w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że 36,3 % gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej

10-15 ha, a 33,8 % – w grupie 20-30 ha, natomiast najmniej gospodarstw uprawiających ziemniaki odnotowano w grupach obszarowych UR 1-2 ha (11,0 %) i 2-3 ha (10,4 %).

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 1,77 ha (w Polsce – 0,66 ha).

Wykres 13. Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych

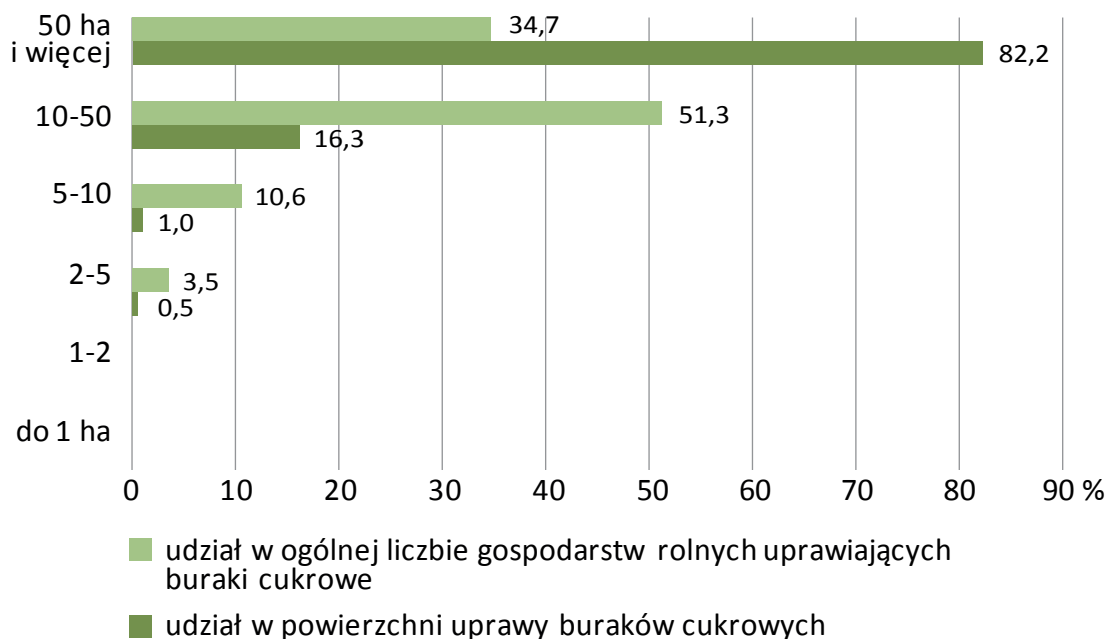
W poszczególnych grupach obszarowych UR, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających ziemniaki, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 35 gospodarstw rolnych, tj. 0,5 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych do 1 ha włącznie, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,30 ha,
- 469 gospodarstw rolnych, tj. 7,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych od 1 do 2 ha, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,27 ha,
- 1072 gospodarstw rolnych, tj. 16,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,37 ha,
- 1201 gospodarstw rolnych, tj. 18,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 0,54 ha,
- 3151 gospodarstw rolnych, tj. 48,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 50 ha, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 1,38 ha,
- 605 gospodarstw rolnych, tj. 9,3 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki posiadało powierzchnię użytków rolnych 50 ha i więcej, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach – 9,96 ha.

Buraki cukrowe

Uprawa buraków cukrowych w 2013 r. zajmowała 9428 ha (4,9 % ogólnej powierzchni zasiewów buraków cukrowych w Polsce), co stanowiło 1,6 % ogólnej powierzchni zasiewów i 8,3 % ogólnej powierzchni upraw przemysłowych.

Wykres 14. Odsetek powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą buraków cukrowych w 2013 r. wyniosła 753, stanowiąc 3,3 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Uprawą buraków cukrowych zajmowały się przede wszystkim gospodarstwa o dużym areale. Największy udział gospodarstw uprawiających buraki cukrowe do produkcji cukru w ogólnej liczbie gospodarstw z zasiewami buraków cukrowych stanowiły podmioty w grupie obszarowej 50-100 ha UR (17,4 %), 100 ha i więcej (17,3 %) i 20-30 ha UR (16,3 %).

Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 12,52 ha (w Polsce – 4,71 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających buraki cukrowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

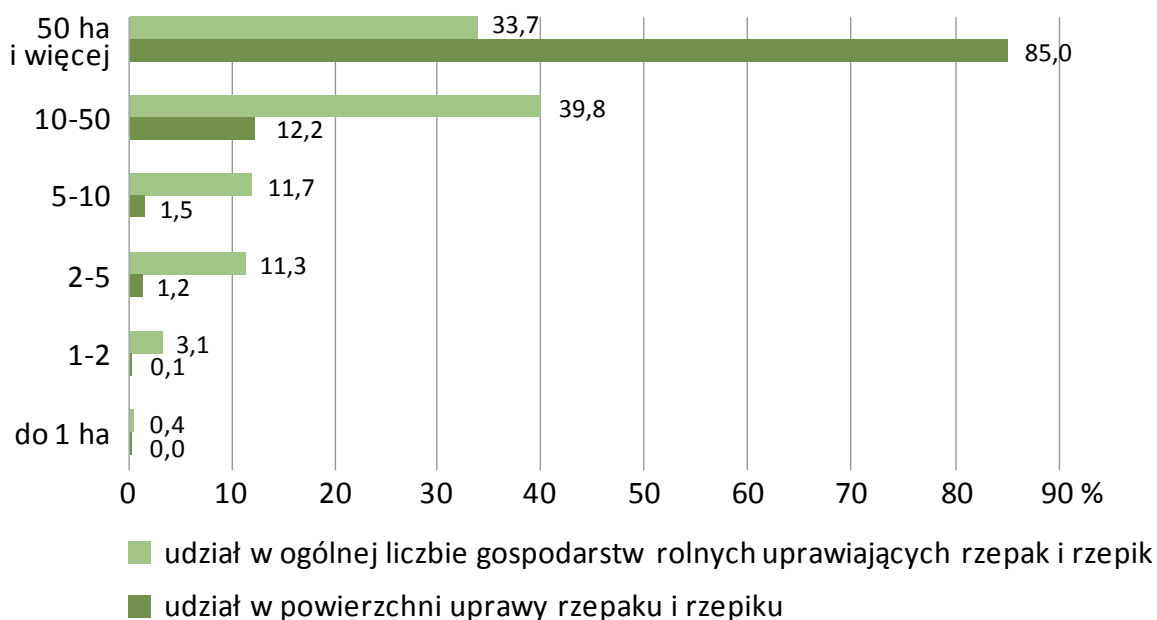
- 26 gospodarstw rolnych, tj. 3,5 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 1,86 ha,
- 80 gospodarstw rolnych, tj. 10,6 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 1,20 ha,

- 386 gospodarstw rolnych, tj. 51,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 50 ha, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 3,98 ha,
- 261 gospodarstw rolnych, tj. 34,7 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe posiadało powierzchnię użytków rolnych 50 ha i więcej, przy średniej powierzchni uprawy buraków cukrowych w tych gospodarstwach – 29,68 ha.

Rzepak i rzepik

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wynosiła 103573 ha (11,2 % powierzchni tych upraw w Polsce), co stanowiło 17,2 % ogólnej powierzchni zasiewów i 91,4 % ogólnej powierzchni upraw przemysłowych w województwie zachodniopomorskim.

Wykres 15. Odsetek powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku wynosiła 4179, co stanowiło 18,1 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się omawianą uprawą wyniosła 24,78 ha (w Polsce – 10,40 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających rzepak i rzepik, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 17 gospodarstw rolnych, tj. 0,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych do 1 ha włącznie, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 0,50 ha,

- 128 gospodarstw rolnych, tj. 3,1 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych od 1 do 2 ha, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 1,00 ha,
- 471 gospodarstw rolnych, tj. 11,3 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 2,54 ha,
- 487 gospodarstw rolnych, tj. 11,7 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 3,22 ha,
- 1666 gospodarstw rolnych, tj. 39,8 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 50 ha, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 7,58 ha,
- 1411 gospodarstw rolnych, tj. 33,7 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik posiadało powierzchnię użytków rolnych 50 ha i więcej, przy średniej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w tych gospodarstwach – 62,39 ha.

Warzywa gruntowe

W 2013 r. areał uprawy warzyw gruntowych (bez powierzchni ich uprawy w ogrodach przydomowych) wyniósł 1584 ha, co stanowiło 0,3 % ogólnej powierzchni zasiewów.

Warzywa gruntowe uprawiano w 990 gospodarstwach rolnych, tj. w 4,3 % gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemiopłodów, a średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie wynosiła 1,60 ha (w Polsce – 1,42 ha).

Najwyższy odsetek gospodarstw uprawiających warzywa gruntowe odnotowano w grupach obszarowych UR 1-2 ha (25,3 % ogółu gospodarstw w tej grupie) oraz 5-10 ha (15,7 %), natomiast najniższy – wśród gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej UR (1,8 %).

W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających warzywa gruntowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 42 gospodarstwa rolne, tj. 4,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych do 1 ha włącznie, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,59 ha,
- 250 gospodarstw rolnych, tj. 25,3 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 1 do 2 ha, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,28 ha,
- 152 gospodarstw rolnych, tj. 15,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 0,51 ha,
- 155 gospodarstw rolnych, tj. 15,7 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 1,36 ha,

- 107 gospodarstw rolnych, tj. 10,8 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 15 ha, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 1,16 ha,
- 284 gospodarstw rolnych, tj. 28,6 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych 15 ha i więcej, przy średniej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w tych gospodarstwach – 3,80 ha.

Uprawą warzyw pod osłonami, na łącznej powierzchni 25 ha, zajmowało się 67 gospodarstw rolnych, tj. 0,3 % ogółu gospodarstw posiadających zasiewy ogółem.

Truskawki i poziomki – gruntowe i pod osłonami

W 2013 r. powierzchnia uprawy truskawek i poziomek gruntowych i spod osłon wyniosła 2343 ha, stanowiąc 0,4 % ogólnej powierzchni zasiewów.

Uprawą truskawek i poziomek gruntowych i spod osłon w województwie zachodniopomorskim w 2013 r. zajmowało się 576 gospodarstw, tj. 2,5 % ogółu gospodarstw rolnych prowadzących uprawy ziemniaków rolnych lub ogrodniczych.

Średnia powierzchnia truskawek i poziomek gruntowych i spod osłon w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się omawianą uprawą wyniosła 4,07 ha (w Polsce – 0,91 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych, liczba gospodarstw oraz udział gospodarstw z danej grupy obszarowej w ogólnej liczbie gospodarstw uprawiających truskawki i poziomki gruntowe, a także średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo przedstawiały się następująco:

- 17 gospodarstw rolnych, tj. 3,0 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych do 1 ha włącznie, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,38 ha,
- 22 gospodarstwa rolne, tj. 3,8 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 1 do 2 ha, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,39 ha,
- 53 gospodarstwa rolne, tj. 9,2 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 2 do 5 ha, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 1,72 ha,
- 106 gospodarstw rolnych, tj. 18,4 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 5 do 10 ha, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 1,84 ha,
- 62 gospodarstw rolnych, tj. 10,8 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych od 10 do 15 ha, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 0,85 ha,
- 315 gospodarstw rolnych, tj. 54,8 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających truskawki i poziomki gruntowe posiadało powierzchnię użytków rolnych 15 ha i więcej, przy średniej powierzchni ich uprawy w tych gospodarstwach – 6,31 ha.

W przypadku powierzchni uprawy truskawek i poziomek 42,7 % powierzchni upraw tych roślin znajdowało się w jednostkach o powierzchni 100 ha i więcej UR, które stanowiły 8,2 % wszystkich gospodarstw zajmujących się uprawą truskawek i poziomek.

5. Zwierzęta gospodarskie

W 2013 r. odnotowano 11036 gospodarstw utrzymujących zwierzęta (tj. 38,0 % realizujących działalność rolniczą).

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt w czerwcu 2013 r. wynosiło:

- bydło – 96,8 tys. szt. (1,6 % krajowego pogłowia bydła),
 - w tym krowy – 38,8 tys. szt. (1,6 % pogłowia krów w kraju),
- trzoda chlewna – 304,4 tys. szt. (2,7 %),
 - w tym lochy – 23,4 tys. szt. (2,3 %),
- owce – 8,8 tys. szt. (3,3 %),
- konie – 6,1 tys. szt. (3,0 %),
- kozy – 2,8 tys. szt. (3,4 %),
- drób ogółem – 8263,0 tys. szt. (5,5 %),
 - w tym drób kurzy – 8021,9 tys. szt. (6,1 %),
- króliki (samice) – 3,8 tys. szt. (1,0 %),
- pozostałe zwierzęta futerkowe (samice) – 34,5 tys. szt. (9,0 %).

Ponadto spisano 17,0 tys. pni pszczelich (3,8 % w kraju) oraz 3,1 tys. szt. pozostałych zwierząt utrzymywanych przez użytkowników gospodarstw dla uzyskania mięsa (1,7 %).

W porównaniu z informacjami uzyskanymi w 2010 r. odnotowano spadek pogłowia: bydła ogółem – o 7,1 % (przy jednoczesnym spadku populacji krów o 10,1 %), koni – o 28,5 %, kóz – o 8,2 %, trzody chlewnej ogółem – o 20,0 % (przy spadku pogłowia loch o 40,5 %), drobiu ogółem – o 20,1 %, samic króliczych – o 48,4 %, samic pozostałych zwierząt futerkowych – o 55,9 %, liczby pni pszczelich – o 21,2 %; wzrost natomiast wystąpił w pogłowie owiec – o 14,2 %.

Zdecydowana większość zwierząt gospodarskich znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych, które posiadały: 73,9 % ogółu pogłowia bydła, 53,2 % pogłowia świń, 78,0 % pogłowia owiec, 91,3 % pogłowia drobiu.

W czerwcu 2013 r. obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wynosiła 11,6 szt., a obsada trzody chlewnej – 36,4 szt.

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim na 1 zbadane gospodarstwo rolne przypadało:

- bydła – 3,3 szt. (w Polsce odpowiednio 4,1 szt.),
- trzody chlewnej – 10,5 szt. (w Polsce – 8,0 szt.),
- owiec – 0,3 szt. (w Polsce – 0,2 szt.),
- kóz – 0,1 szt. (w Polsce analogicznie – 0,1 szt.),
- koni – 0,2 szt. (w Polsce – 0,1 szt.),
- drobiu ogółem – 284,3 szt. (w Polsce – 104,4 szt.).

Tabl. 3. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych.

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Bydło	Świnie	Owce	Konie	Kozy	Drób kurzy
	w odsetkach pogłowia ogółem					
Gospodarstwa ogółem						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1 – 2	0,2	1,5	0,3	5,6	7,1	2,4
2 – 3	0,6	0,1	0,7	6,8	3,3	2,1
3 – 5	0,3	0,7	0,4	6,6	14,7	2,0
5 – 10	3,2	4,0	2,3	13,4	4,3	10,1
10 – 15	7,1	3,7	9,9	8,0	1,0	14,6
15 – 20	5,6	4,2	5,8	5,1	20,3	1,4
20 – 30	10,0	3,6	4,8	11,1	5,6	4,0
30 – 50	14,1	5,4	3,7	13,1	14,8	2,2
50 – 100	16,2	13,5	15,4	16,1	24,7	6,4
100 i więcej	42,7	63,3	56,7	14,2	4,2	54,8
Gospodarstwa indywidualne						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1 – 2	0,2	2,7	0,3	6,0	7,2	2,7
2 – 3	0,8	0,2	1,0	7,3	3,3	2,4
3 – 5	0,5	1,3	0,5	7,1	14,9	2,3
5 – 10	4,3	7,5	3,0	14,4	4,4	11,3
10 – 15	9,6	7,0	12,6	8,5	1,0	16,4
15 – 20	7,6	7,9	7,2	5,5	20,7	1,6
20 – 30	13,6	6,8	6,1	11,5	5,7	4,6
30 – 50	19,0	10,2	4,7	14,0	15,0	2,4
50 – 100	21,5	21,9	19,5	15,1	24,1	7,3
100 i więcej	22,9	34,5	45,1	10,6	3,7	49,0

W 2013 r. zdecydowana większość wojewódzkiego pogłowia zwierząt gospodarskich poszczególnych gatunków utrzymywana była w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha. Podmioty te posiadały:

- 100 % całej populacji bydła, trzody chlewnej, owiec, koni, kóz, pozostałych zwierząt futerkowych,
- 69,3 % drobiu kurzego,
- 99,6 % królików,
- 64,2 % liczby pni pszczelich.

W gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, które stanowiły największą zbiorowość wśród wszystkich podmiotów prowadzących działalność rolniczą (98,6 %) i utrzymywały na stanie zdecydowaną większość populacji zwierząt gospodarskich poszczególnych gatunków, największy odsetek pogłowia bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu kurzego (odpowiednio: 42,7 %, 63,3 %, 56,7 % i 54,8 %) znajdował się w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej; najwięcej koni i kóz (odpowiednio 16,1 % i 24,7 %) utrzymywały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 50-100 ha.

Przeciętnie w województwie, w czerwcu 2013 r., udział krów w stadzie bydła wynosił 40,1 % (w 2010 r. – 41,4 %). W jednostkach najmniejszych (o powierzchni użytków rolnych do 1 ha włącznie) odsetek krów w stadzie bydła ogółem wynosił 42,4 %, w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 3 ha, ale nie przekraczającej 5 ha, udział krów w stadzie bydła był najwyższy i wynosił 44,0 %. W gospodarstwach największych obszarowo (o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej) udział krów w stadzie bydła wynosił 42,7 %.

W strukturze stada trzody chlewnej udział loch na chów wahał się zależnie od wielkości areалу użytków rolnych w gospodarstwach.

Przy przeciętnie notowanym w województwie udziale loch na chów w strukturze pogłowia trzody chlewnej – 7,7 % (w 2010 r. – 10,3 %), największy udział w poszczególnych grupach obszarowych zanotowano w gospodarstwach o powierzchni 2 do 3 ha użytków rolnych – 26,5 %.

W strukturze gatunkowej stada drobiu ogółem drób kurzy stanowił 97,1 % (w 2010 r. – 96,6 %), indyki – 1,6 % (w 2010 r. – 1,7 %), gęsi – 0,6 % (w 2010 r. – 0,4 %), kaczki – 0,6 % (w 2010 r. – 0,9 %), a drób pozostały – 0,1 % (w 2010 r. – 0,4 %).

W czerwcu 2013 r. średnia obsada zwierząt gospodarskich na 1 zbadane gospodarstwo rolne według grup obszarowych użytków rolnych kształtowała się następująco:

- do 5 ha:
 - bydło – 0,1 szt. (w Polsce odpowiednio 0,4 szt.),
 - trzoda chlewna – 0,6 szt. (w Polsce – 0,7 szt.),
 - drób ogółem – 250,0 szt. (w Polsce – 95,1 szt.),
- 5-10 ha:
 - bydło – 0,6 szt. (w Polsce – 2,3 szt.),
 - trzoda chlewna – 2,4 szt. (w Polsce – 4,2 szt.),
 - drób ogółem – 113,8 szt. (w Polsce – 57,6 szt.),
- 10 ha i więcej:
 - bydło – 7,4 szt. (w Polsce – 14,0 szt.) ,
 - trzoda chlewna – 22,7 szt. (w Polsce – 27,6 szt.),
 - drób ogółem – 383,4 szt. (w Polsce – 104,4 szt.).

W 2013 r. pogłowie zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie, drób ogółem oraz króliki) w przeliczeniowych sztukach dużych (SD) wynosiło 222 tys. szt.

Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych ogółem wynosiła 26,5 SD (w Polsce – 62,9 SD). Na 1 gospodarstwo rolne ogółem przypadło 7,6 SD (w Polsce – 6,4 SD), a na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt gospodarskich – 20,1 SD (w Polsce – 11,5 SD).

Bydło

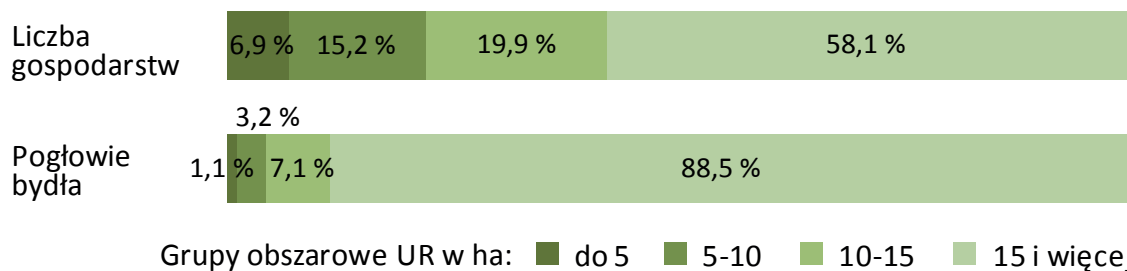
W czerwcu 2013 r. chów i hodowlę bydła prowadziło 4336 gospodarstw (w tym 99,1 % stanowiły gospodarstwa indywidualne), tj. 14,9 % ogółu badanych jednostek i 39,3 % podmiotów prowadzących produkcję zwierzęcą (w Polsce odpowiednio – 424,4 tys. gospodarstw, tj. 29,7 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 53,2 % prowadzących produkcję zwierzęcą).

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących bydło:

- 19,0 % posiadało 1-2 szt. (w Polsce odpowiednio 28,6 %),
- 36,7 % posiadało 3-9 szt. (w Polsce – 34,9 %),
- 44,3 % posiadało 10 szt. i więcej (w Polsce – 36,5 %).

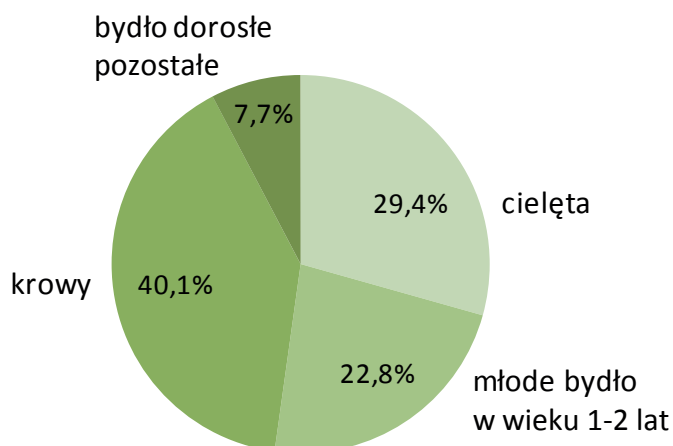
W ujęciu uwzględniającym jednocześnie wielkość gospodarstwa i skalę chowu bydła, wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha największy udział miały podmioty utrzymujące 1-2 szt. bydła – 49,3 %, w grupach obszarowych 5-10 ha i 10-15 ha użytków rolnych najwięcej było gospodarstw z 3-9 szt. bydła – odpowiednio 50,4 % i 49,7 %, a w grupie obszarowej 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 sztuk bydła i więcej – 62,7 %.

Wykres 16. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia bydła według grup obszarowych użytków rolnych

W **strukturze pogłowia bydła** w porównaniu z 2010 r. obniżył się udział stada podstawowego krów (o 1,3 p. proc.), w tym krów mlecznych (o 4,0 p. proc.) oraz udział bydła pozostałego dorosłego (o 3,0 p. proc.). Wzrósł natomiast udział cieląt i młodego bydła w wieku 1-2 lat (odpowiednio o 2,4 i 0,6 p. proc.).

Wykres 17. Struktura pogłowia bydła według grup produkcyjno-użytkowych

Pogłowie bydła ogółem w 2013 r. wyniosło 96,8 tys. szt. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 71,6 tys. szt., tj. 73,9 % pogłowia w województwie.

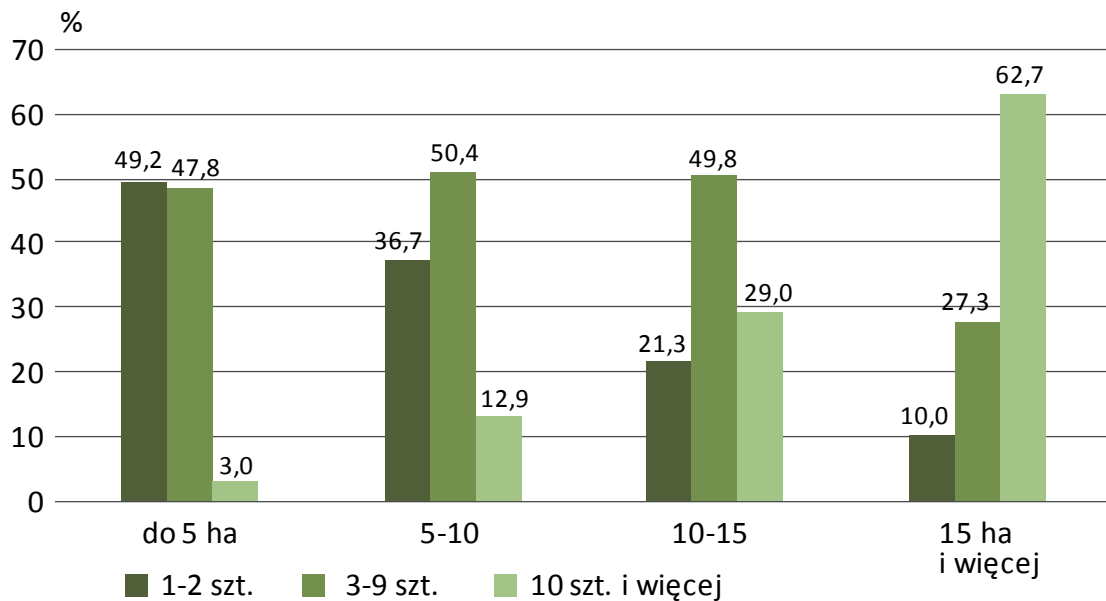
Z pogłowia bydła ogółem utrzymywanego w gospodarstwach rolnych – 1,4 % stanu znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 szt., 8,8 % – w gospodarstwach utrzymujących 3-9 szt., a 89,8 % – w gospodarstwach posiadających 10 szt. bydła i więcej.

Odsetek pogłowia bydła w gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu bydła, tj. utrzymujących tylko 1-2 szt. bydła, zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rol-

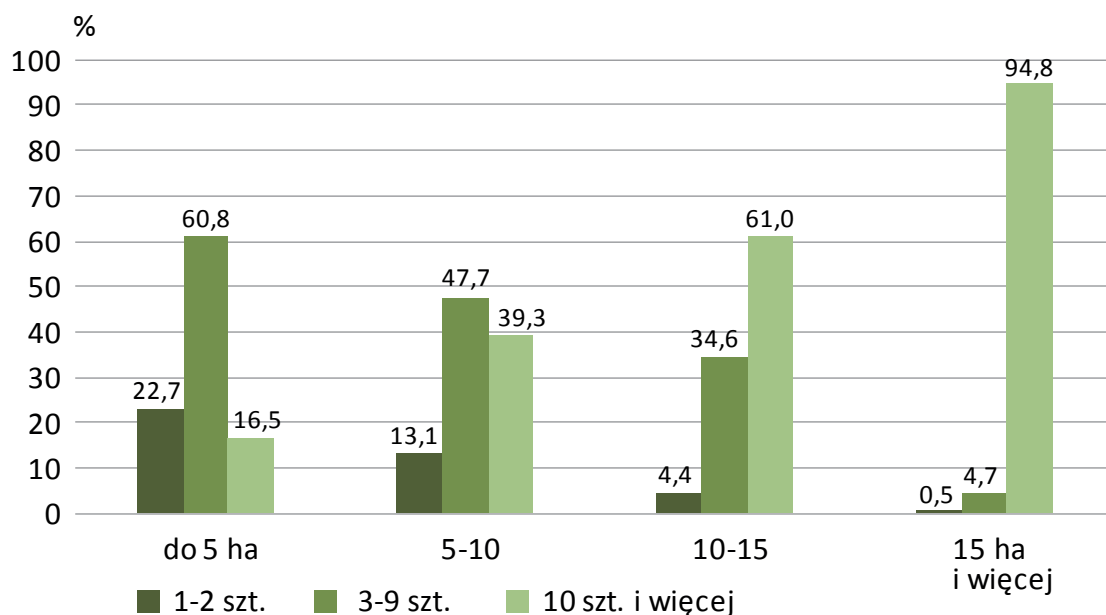
nych w tych gospodarstwach. O ile w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha odsetek ten wynosił 23,4 %, to w gospodarstwach użytkujących 15 ha i więcej użytków rolnych odnotowano 0,5 % pogłowia bydła.

W gospodarstwach rolnych o dużej skali chowu bydła, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia bydła zdecydowanie wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 13,9 % w gospodarstwach mniejszych obszarowo (1-5 ha) do 94,8 % – w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

Wykres 18. Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych

Wykres 19. Struktura pogłowia bydła według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych

Obsada tego gatunku zwierząt na 100 ha UR wynosiła 11,6 szt. (w Polsce – 40,3 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio przypadło 8,8 szt. bydła (w Polsce – 7,4 szt.), w tym na 1 gospodarstwo utrzymujące bydło przypadło średnio 22,3 szt. (w Polsce – 13,9 szt.).

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim chowem i hodowlą **krów** zajmowało się 3604 gospodarstwa, tj. 12,4 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 83,1 % posiadających bydło.

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących krowy:

- 44,8 % posiadało 1-2 szt. (w Polsce odpowiednio 54,4 %),
- 31,7 % posiadało 3-9 szt. (w Polsce – 23,6 %),
- 23,5 % posiadało 10 szt. i więcej (w Polsce – 22,0 %).

Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha, 5-10 ha oraz 10-15 ha największy udział miały podmioty utrzymujące 1-2 szt. krów (odpowiednio 98,0 %, 70,3 %, 55,0 %), a w grupie obszarowej 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 szt. i więcej (36,6 %).

Wyniki badania wykazały, że w gospodarstwach posiadających 1-2 szt. znajdowało się 5,6 % pogłowia **krów** w województwie (w Polsce odpowiednio 10,2 %), 14,2 % zarejestrowano w jednostkach z 3-9 krowami (w Polsce – 17,0 %), a 80,2 % – w gospodarstwach posiadających 10 krów i więcej (w Polsce – 72,8 %). Pogłowie krów w województwie liczyło 38,8 tys. sztuk, w tym gospodarstwa indywidualne utrzymywały 27,6 tys. sztuk, tj. 71,1 % wojewódzkiego pogłowia krów. Krowy w 68,8 % utrzymywano wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetwórstwa na produkty mleczne. Pogłowie krów „mamek” utrzymywanych wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt i których mleko wykorzystywano do odchowu cieląt lub przeznaczano na paszę dla innych zwierząt liczyło 12,1 tys. sztuk.

Odsetek pogłowia krów w zbadanych gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu krów, a więc utrzymujących tylko 1-2 sztuki, zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w tych gospodarstwach. W podmiotach posiadających powierzchnię użytków rolnych 1-5 ha odsetek ten wynosił 91,0 %, w gospodarstwach z 1-2 krowami i użytkujących 15 ha i więcej użytków rolnych przebywało 2,6 % pogłowia krów.

W gospodarstwach rolnych o dużej skali chowu krów, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia krów zdecydowanie wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 4,3 % w jednostkach 1-5 ha do 86,5 % w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

Obsada krów na 100 ha użytków rolnych wynosiła 4,6 szt. (w Polsce – 17,1 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio przypadało 3,5 szt. krów (w Polsce – 3,1 szt.), w tym na 1 gospodarstwo utrzymujące bydło – 9,0 krów (w Polsce – 5,9 szt.), a na 1 gospodarstwo utrzymujące krowy – 10,8 szt. (w Polsce – 7,0 szt.).

Trzoda chlewna

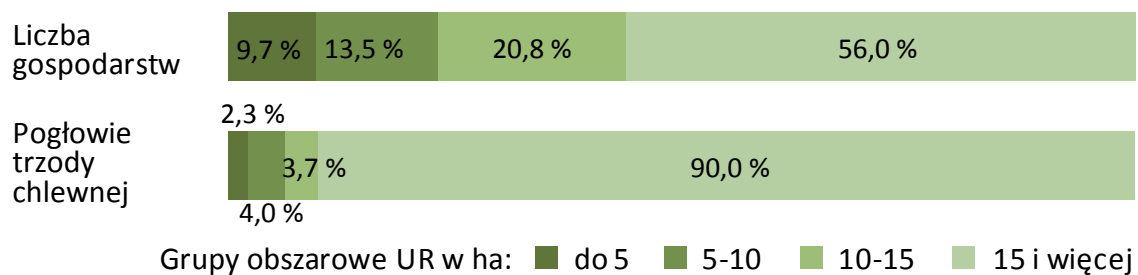
W czerwcu 2013 r. chowem i hodowlą świń zajmowało się 3279 gospodarstw (w tym 99,7 % stanowiły gospodarstwa indywidualne), tj. 11,3 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 29,7 % prowadzących produkcję zwierzęcą (w Polsce odpowiednio – 278,4 tys. gospodarstw, tj. 19,5 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 34,9 % prowadzących produkcję zwierzęcą).

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim wśród gospodarstw utrzymujących świnie:

- 12,8 % posiadało 1-2 szt. (w Polsce odpowiednio 24,4 %),
- 26,2 % posiadało 3-9 szt. (w Polsce – 24,8 %),
- 49,6 % posiadało 10-49 szt. (w Polsce – 36,3 %),
- 6,4 % posiadało 50-99 szt. (w Polsce – 7,7 %),
- 5,0 % posiadało 100 szt. i więcej (w Polsce – 6,8 %).

Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych (50,8 %) stanowiły podmioty utrzymujące 3-9 szt., natomiast w grupach obszarowych: 5-10 ha, 10-15 ha oraz 15 ha i więcej najczęściej było gospodarstw posiadających 10-49 szt. trzody chlewnej (odpowiednio 43,4 %, 57,8 % i 52,7 %).

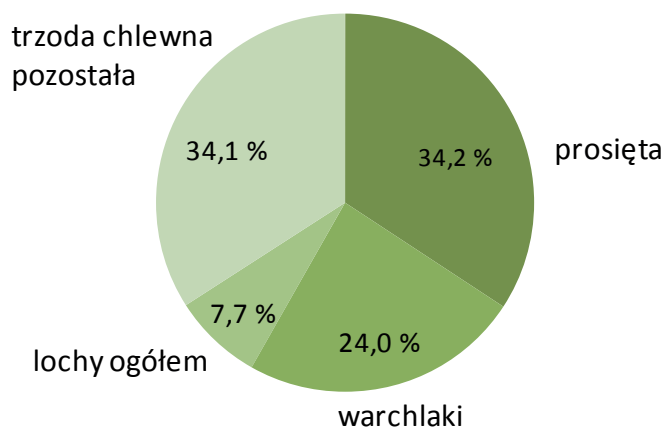
Wykres 20. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia trzody chlewnej według grup obszarowych użytków rolnych

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wykazały, że pogłowie trzody chlewnej ogółem wynosiło 304,4 tys. szt. i było o 20,0 % niższe niż w 2010 r.

W **strukturze trzody chlewnej**, w porównaniu z wynikami spisu rolnego z 2010 r., odnotowano spadek udziału grupy warchlaków (o 2,7 p. proc.) i loch na chów (o 2,6 p. proc.), natomiast wzrost udziału prosiąt (o 4,3 p. proc.) i tuczników (o 1,2 p. proc.).

Wykres 21. Struktura pogłowia trzody chlewnej według grup produkcyjno-użytkowych

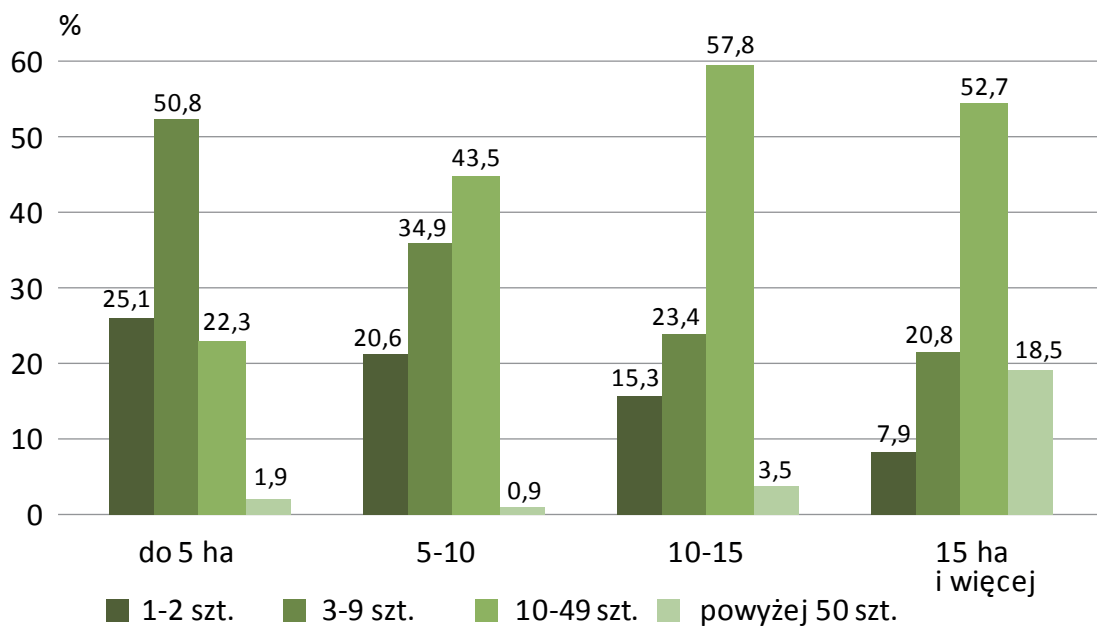

Wyniki spisu wykazały, że 0,2 % ogółu pogłowia świń znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 szt.; 1,6 % pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 szt. trzody, 11,7 % – w jednostkach posiadających 10-49 szt., 4,6 % – w gospodarstwach posiadających 50 -99 szt., a 81,9 % – w gospodarstwach posiadających 100 szt. trzody chlewnej i więcej.

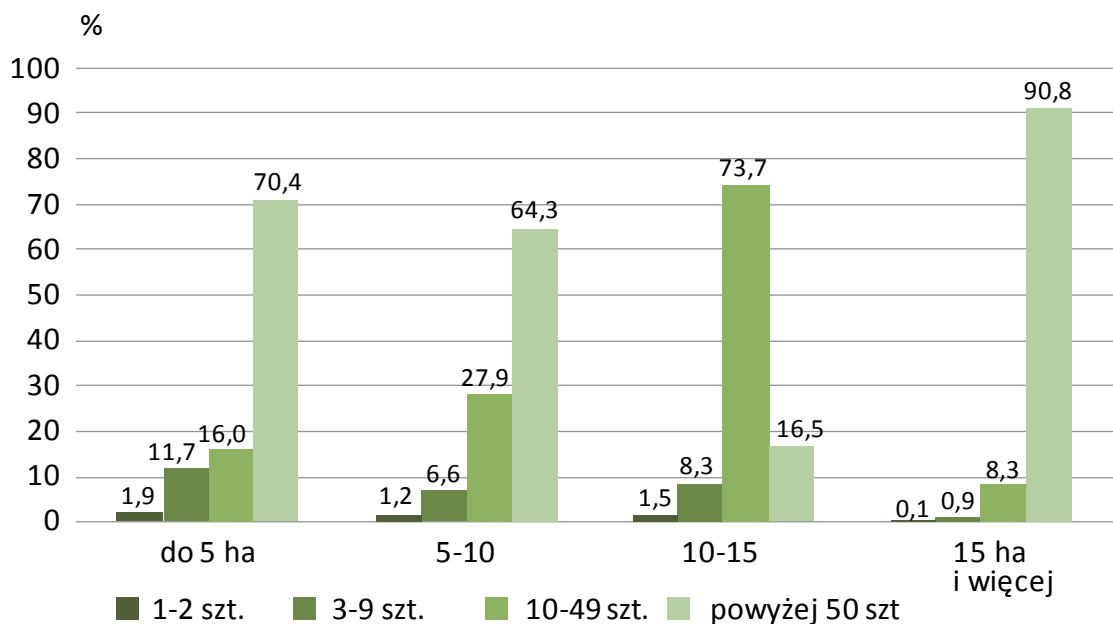
Odsetek pogłowia trzody chlewnej utrzymywanej w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 szt. świń wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. O ile w podmiotach posiadających powierzchnię użytków rolnych 1-5 ha odsetek ten wynosił 1,9 %, to w gospodarstwach użytkujących 15 ha i więcej – 0,1 %.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu trzody chlewnej, tj. utrzymujących 100 szt. i więcej, odsetek pogłowia świń zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 70,4 % w jednostkach o areale 1-5 ha do 86,2 % w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

Wykres 22. Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych

Wykres 23. Struktura pogłowia trzody chlewnej według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych

Obsada świń na 100 ha użytków rolnych wynosiła 36,4 szt. (w Polsce – 78,0 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio przypadło 27,6 szt. trzody chlewnej (w Polsce – 14,3 szt.), w tym na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę świń – 92,8 szt. (w Polsce – 41,0 szt.).

W czerwcu 2013 r. chowem i hodowlą **loch** zajmowało się 2421 gospodarstw, tj. 8,3 % ogółu uczestniczących w badaniu podmiotów prowadzących działalność rolniczą, 21,9 % prowadzących produkcję zwierzęcą oraz 73,8 % gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną ogółem (w Polsce odpowiednio – 179,8 tys. gospodarstw, tj. 12,6 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 22,5 % prowadzących produkcję zwierzęcą oraz 64,6 % utrzymujących trzodę chlewną).

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących lochy:

- 63,1 % posiadało 1-2 szt. (w Polsce odpowiednio 56,6 %),
- 32,3 % posiadało 3-9 szt. (w Polsce – 34,6 %),
- 3,8 % posiadało 10-49 szt. (w Polsce – 7,9 %),
- 0,8 % posiadało 50 szt. i więcej (w Polsce – 0,9 %).

W każdej grupie obszarowej (1-5 ha, 5-10 ha, 10-15 ha i powyżej 15 ha użytków rolnych) zdecydowanie największy udział miały podmioty utrzymujące 1-2 lochy (odpowiednio 99,4 %, 83,3 %, 69,5 % i 53,3 %).

Wyniki badania wykazały ponadto, że 9,0 % pogłowia loch znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1-2 szt., 15,3 % populacji loch pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 maciorami, 6,6 % – w jednostkach posiadających 10-49 loch, a 69,1 % – w gospodarstwach posiadających 50 loch i więcej.

Odsetek pogłowia loch na chów utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 maciory, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w tych gospodarstwach. O ile w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha odsetek ten wynosił 81,7 %, to w gospodarstwach użytkujących 15 ha i więcej użytków rolnych przebywało 5,0 % pogłowia macior.

W gospodarstwach rolnych o skali chowu 50 szt. macior i więcej odsetek pogłowia loch zdecydowanie wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W jednostkach obszarowych do 30 ha nie odnotowano gospodarstw posiadających 50 szt. loch i więcej, dopiero w gospodarstwach powyżej 30 ha użytków rolnych odsetek ten wynosił 83,5 %.

W czerwcu 2013 r. obsada loch na 100 ha UR wynosiła 2,8 szt. (w Polsce – 7,0 szt.).

Na 1 gospodarstwo prowadzące produkcję zwierzęcą średnio w województwie przypadło 2,1 lochy (w Polsce odpowiednio 1,3 szt.), w tym na 1 gospodarstwo posiadające trzodę chlewną ogółem – 7,1 loch (w Polsce – 3,7 szt.). Na 1 gospodarstwo utrzymujące maciory przypadło ich 9,6 szt. (w Polsce – 5,7 szt.).

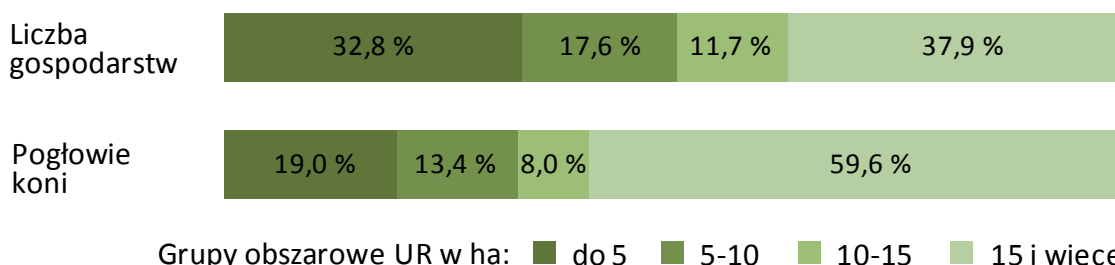
Konie

Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chowem i hodowlą koni zajmowało się 1202 gospodarstw rolnych (w tym 99,0 % stanowiły gospodarstwa indywidualne), tj. 4,1 % ogółu badanych jednostek oraz 10,9 % posiadających zwierzęta gospodarskie (w Polsce odpowiednio 87,2 tys. gospodarstw, tj. 6,1 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 10,9 % prowadzących produkcję zwierzęcą).

Przeciętnie w województwie zachodniopomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących konie:

- 33,1 % posiadało 1 szt. (w Polsce odpowiednio 63,9 %),
- 19,2 % posiadało 2 szt. (w Polsce – 15,1 %),
- 35,0 % posiadało 3-9 szt. (w Polsce – 17,6 %),
- 12,7 % posiadało 10 szt. i więcej (w Polsce – 3,3 %).

Wykres 24. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia koni według grup obszarowych użytków rolnych

Wśród gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha największy odsetek stanowiły podmioty utrzymujące tylko 1 konia (53,0 %). W pozostałych grupach obszarowych (5-10 ha, 10-15 ha oraz 15 ha i więcej) największy odsetek stanowiły gospodarstwa z 3-9 końmi (odpowiednio 30,8 %, 35,5 % i 44,0 %).

Pogłowie koni ogółem w 2013 r. wynosiło 6,1 tys. szt. (w tym gospodarstwa indywidualne utrzymywały 93,0 % pogłowia koni w województwie). Wyniki badania wykazały, że 6,5 % ogólnego pogłowia koni znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1 konia, 7,5 % pozostało w posiadaniu jednostek z 2 końmi, 32,1 % utrzymywały gospodarstwa o skali chowu 3-9 szt., a 53,9 % – w gospodarstwach utrzymujących 10 koni i więcej. Odsetek pogłowia koni utrzymwanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających 1 szt., zmniejszył się sukcesywnie wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw: z 17,9 % w jednostkach o powierzchni 1-5 ha do 2,4 % – w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

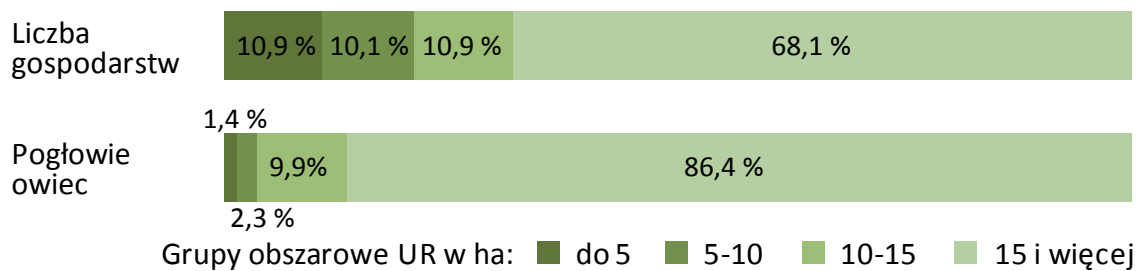
W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu koni, tj. utrzymujących 10 szt. i więcej, odsetek pogłowia koni w jednostkach najmniejszych obszarowo (1-5 ha) wynosił 35,0 %, a w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 66,9 %.

Obsada tego gatunku zwierząt na 100 ha UR wynosiła 0,7 szt. (w Polsce odpowiednio 1,4 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio w województwie przypadło 0,6 szt. koni (w Polsce – 0,3 szt.), w tym na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę koni – 5,1 szt. (w Polsce – 2,4 szt.).

Owce

W 2013 r. chów i hodowlę owiec w województwie zachodniopomorskim prowadziło zaledwie 139 gospodarstw, tj. 0,5 % ogółu jednostek oraz 1,3 % podmiotów prowadzących chów zwierząt gospodarskich (w Polsce odpowiednio 9,7 tys. gospodarstw, tj. 0,7 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 1,2 % prowadzących produkcję zwierzęcą).

Wykres 25. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia owiec według grup obszarowych użytków rolnych

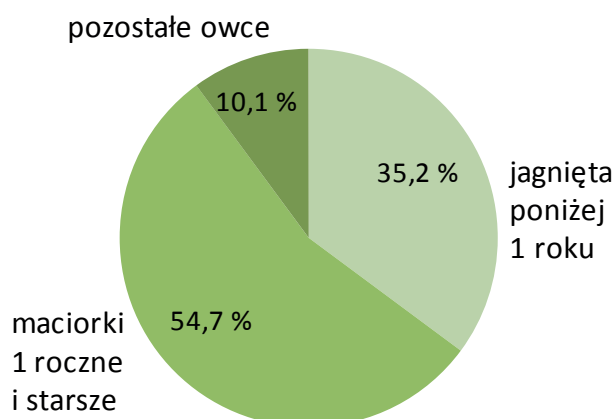

Analiza liczby gospodarstw utrzymujących owce, według skali chowu, wykazała, że dominowały gospodarstwa posiadające 10 szt. owiec i więcej (56,8 %). W grupie tej największy odsetek gospodarstw, odnoszony do ogólnej liczby gospodarstw posiadających owce w danej grupie obszarowej, wystąpił w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha UR (80,0 %).

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych utrzymujących owce ponad 67 % stanowiły gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej UR. Gospodarstwa te utrzymywały największy odsetek wojewódzkiego pogłowia owiec (86,4 %).

Pogłowie owiec w 2013 r. wynosiło 8,8 tys. szt. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 6,9 tys. owiec, tj. 78,0 % pogłowia owiec w województwie. W strukturze stada owiec maciorki stanowiły 54,7 %, a jagnięta w wieku poniżej 1 roku – 35,2 %.

Wykres 26. Struktura pogłowia owiec według grup produkcyjno-użytkowych

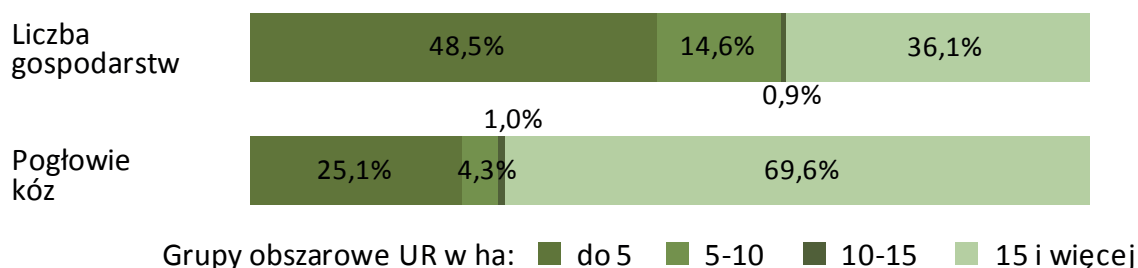

Obsada tego gatunku zwierząt na 100 ha UR wynosiła 1,1 szt. (w Polsce odpowiednio 1,8 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio w województwie przypadło 0,8 szt. owiec (w Polsce – 0,3 szt.), w tym na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę owiec – 63,2 szt. (w Polsce – 27,8 szt.).

Kozy

W 2013 r. chów i hodowlę kóz prowadziło zaledwie 232 gospodarstwa, tj. 0,8 % ogółu gospodarstw i 2,1 % gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie (w Polsce odpowiednio 19,4 tys. gospodarstw, tj. 1,4 % ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 2,4 % prowadzących produkcję zwierzęcą).

Wykres 27. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia kóz według grup obszarowych użytków rolnych

Analiza liczby gospodarstw utrzymujących kozy, według skali chowu, wykazała, że dominowały gospodarstwa posiadające 1-4 szt. kóz (52,2 %). W grupie tej największy odsetek gospodarstw, odnoszony do ogólnej liczby gospodarstw posiadających kozy w danej grupie obszarowej, wystąpił w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha UR (70,6 %).

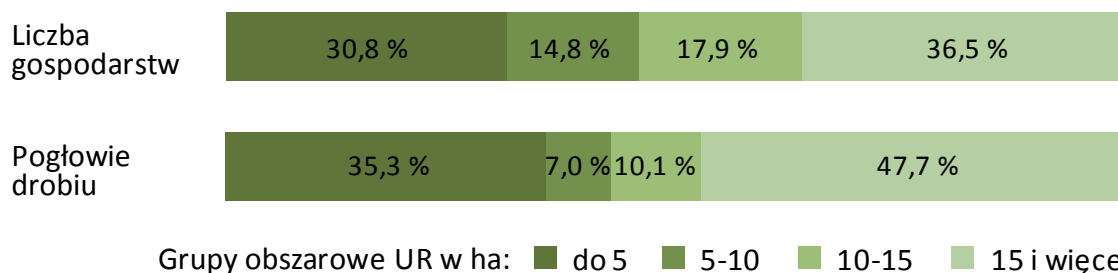
W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych utrzymujących kozy, prawie połowę stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha. Gospodarstwa te utrzymywały ponad 25 % pogłowia kóz w województwie. Najwięcej kóz (69,6 %) spisano w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej. Gospodarstwa te stanowiły 36,2 % ogółu gospodarstw utrzymujących kozy.

Obsada tego gatunku zwierząt na 100 ha UR wynosiła 0,3 szt. (w Polsce – 0,6 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio w województwie przypadło 0,3 szt. kóz (w Polsce – 0,1 szt.), w tym na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę kóz – 12,0 szt. (w Polsce – 4,2 szt.).

Drób

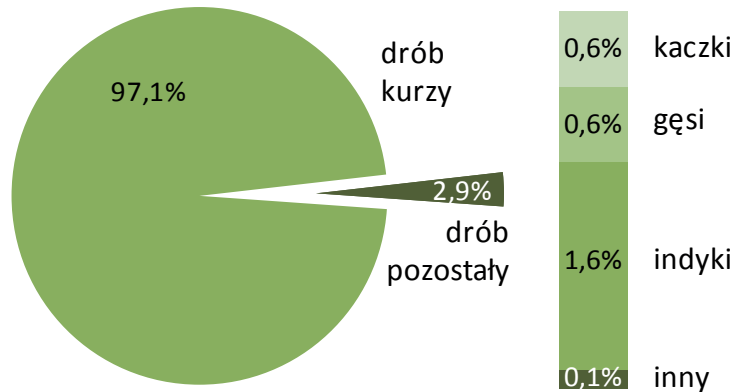
Chowem drobiu w wieku powyżej 2 tygodni zajmowało się 8220 gospodarstw rolnych, tj. 28,3 % ogółu gospodarstw i 74,5 % prowadzących produkcję zwierzęcą (w Polsce odpowiednio 575,3 tys. gospodarstw, tj. 40,3 % ogółu gospodarstw i 72,1 % prowadzących produkcję zwierzęcą). Pogłowie drobiu ogółem wynosiło 8263 tys. szt., przy czym gospodarstwa indywidualne utrzymywały 91,3 % pogłowia w województwie.

Wykres 28. Struktura gospodarstw rolnych i pogłowia drobiu kurzego według grup obszarowych użytków rolnych

W strukturze pogłowia drobiu ogółem dominował drób kurzy (97,1 %). W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim pogłowie drobiu kurzego wynosiło 8021,9 tys. szt., z czego 91,1 % hodowano w gospodarstwach indywidualnych. Chów drobiu kurzego prowadzono w 8,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 27,4 % ogółu gospodarstw i 72,2 % prowadzących produkcję zwierzęcą.

Wykres 29. Struktura gatunkowa pogłowia drobiu

Najczęściej chowem drobiu kurzego zajmowały się gospodarstwa z grupy obszarowej 1-2 ha (84,8 % ogółu gospodarstw ze zwierzętami w tej grupie obszarowej), a najrzadziej – gospodarstwa największe, o powierzchni 100 ha i więcej UR (42,7 %).

Wśród gospodarstw utrzymujących drób kurzy zdecydowanie największy odsetek stanowiły gospodarstwa z najmniejszą skalą chowu, tj. posiadające na swoim stanie tylko 1-49 szt. Gospodarstwa te stanowiły ponad 70 % gospodarstw utrzymujących drób kurzy, natomiast liczba pogłowia w tych gospodarstwach stanowiła zaledwie 1,9 % ogółu pogłowia kurzego.

Obsada drobiu kurzego na 100 ha UR wyniosła 959 szt. (w Polsce – 894 szt.). Na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt średnio w województwie przypadło 727 szt. (w Polsce – 164), na 1 gospodarstwo posiadające drób kurzy – 1007 szt. (w Polsce – 230 szt.).

Chowem i hodowlą niosek kurzych (utrzymywanych w celu pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) zajmowało się 7,5 tys. gospodarstw, tj. 94,4 % gospodarstw utrzymujących drób kurzy. Pogłowie kur niosek wynosiło 2151,1 tys. sztuk.

Fermowy chów kur niosek (500 szt. i więcej) prowadziło zaledwie 1,1 % hodowców, mimo to utrzymywali oni 87,7 % pogłowia kur niosek w województwie.

Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów kur niosek przypadło średnio w województwie 286 szt. (w Polsce – 98 szt.).

Chowem brojlerów kurzych zajmowało się 1,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. 11,9 % gospodarstw utrzymujących drób kurzy. Pogłowie brojlerów wynosiło 5685,9 tys. szt. Fermowy chów brojlerów prowadziło 8,7 % hodowców, utrzymując 99,6 % wojewódzkiego pogłowia.

Przeciętnie w województwie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów brojlerów przypadło 5985 szt. (w Polsce – 1156 szt.).

6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim 16802 gospodarstw rolnych (57,8 %) wyposażonych było w **ciągniki** własne lub wspólne. W gospodarstwach tych spisano 28609 ciągników, w tym w gospodarstwach indywidualnych – 27328 szt. (95,5 %).

Na 1 gospodarstwo rolne wyposażone w ciągniki w województwie przypadało średnio 1,7 ciągnika. Wskaźnik ten wzrastał systematycznie od 1,0 szt. w grupie gospodarstw o powierzchni 3-5 ha UR, do 3,4 szt. – w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej UR.

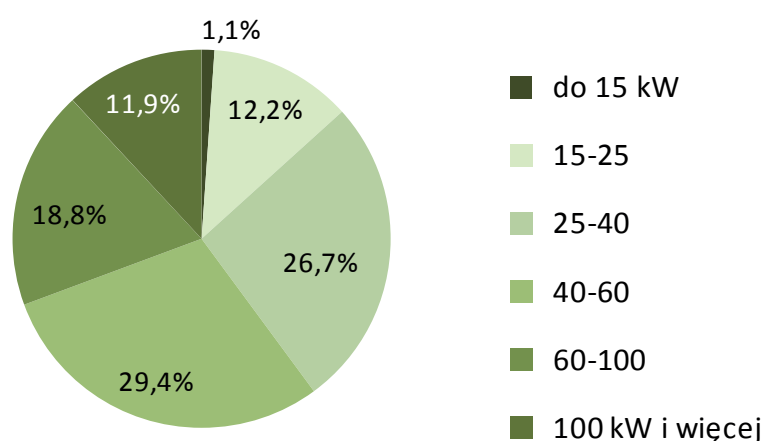
Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2013 r. wynosiła 29,25 ha (wobec 28,70 ha w 2010 r.).

Spośród gospodarstw rolnych posiadających ciągniki rolnicze przeważały gospodarstwa z grupy obszarowej 10-15 ha użytków rolnych (15,8 %). Największy odsetek ciągników wystąpił w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych (15,7 %).

Udział gospodarstw z ciągnikami wzrastał wraz ze zwiększaniem się powierzchni użytków rolnych, od 12,0 % w grupie gospodarstw o areale 0-1 ha UR, 50,8 % – w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha i ponad 80 % – w grupach obszarowych od 10 do 100 ha i więcej UR. W gospodarstwach o powierzchni 50-100 ha UR udział gospodarstw z ciągnikami wynosił 86,5 %.

Najwięcej podmiotów posiadało pojazdy o mocy silnika 40-60 kW, 25-40 kW i 60-100 kW (odpowiednio 23,7 %, 23,5 % i 14,0 %). Gospodarstwa te miały na swoim stanie łącznie 74,8 % całkowitej liczby wszystkich spisanych ciągników. Najmniej było gospodarstw z ciągnikami zarówno o najmniejszej (do 15 kW), jak i o największej (100 kW i więcej) mocy silnika. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wynosił stosownie 0,9 % i 7,6 %. Odsetek gospodarstw z ciągnikami o mocy 15-25 kW wynosił 11,5 %.

Wykres 30. Struktura liczby ciągników według mocy silnika

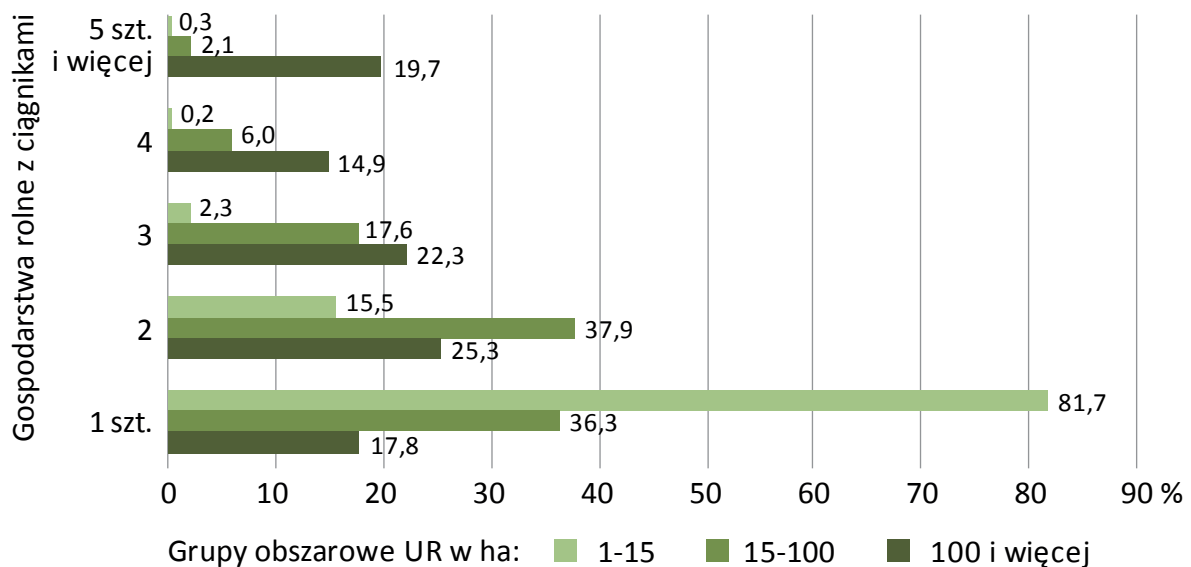
W strukturze ciągników rolniczych według mocy silnika, przeważały pojazdy o średniej mocy 40-60 kW (29,4 %) i 25-40 kW (26,7 %). Razem stanowiły one 56,0 % ogólnej liczby ciągników.

W gospodarstwach rolnych w określonych grupach obszarowych użytków rolnych obserwuje się tendencją zwiększania się liczby ciągników oraz ich mocy wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gruntów. Ciągniki najłubsze (do 15 kW) wystąpiły najliczniej w grupie gospodarstw o powierzchni 0-1 ha UR i stanowiły 24,3 % w ogólnej liczbie ciągników w omawianej grupie.

Największy udział ciągników o mocy silnika 15-25 kW posiadały gospodarstwa o powierzchni 2-3 ha użytków rolnych (31,9 % ogólnej liczby ciągników). Odsetek ten malał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych (do 2,5 % dla gospodarstw z grupy obszarowej 100 ha i więcej). Najwięcej ciągników o mocy silnika 25-40 kW (53,0 %) odnotowano w grupie gospodarstw do 1 ha użytków rolnych. Około 40 % ciągników o mocy 40-60 kW znajdowało się w jednostkach o powierzchni 15-30 ha użytków rolnych. Najwyższy odsetek ciągników o mocy 60-100 kW miały na stanie gospodarstwa o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (ponad 30 %). Udział ciągników o mocy 100 kW i więcej w ogólnej liczbie ciągników wzrastał od 1,6 % w grupie obszarowej 1-2 ha, 20,6 % – w grupie 50-100 ha do 39,5 % – w gospodarstwach użytkujących 100 ha i więcej użytków rolnych.

Ponad 1/3 gospodarstw (34,1 %) wyposażona była w 1 ciągnik. Po dwa ciągniki spisano w 14,5 % gospodarstw, 3 – w 5,7 %, a 4 – w 2,1 % gospodarstw. Pięć i więcej ciągników posiadały w większości gospodarstwa duże (100 ha i więcej UR); ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wynosił tylko 1,4 %. Najwięcej gospodarstw z 1 ciągnikiem spisano w grupie jednostek o powierzchni 5-10 ha UR (ponad 42 % ogółu gospodarstw w tej grupie obszarowej), następnie z 2 ciągnikami – w grupie 20-30 ha (ponad 38 %), z 3 ciągnikami – w grupie 50-100 ha (ok. 23 %) i z 4 ciągnikami – w grupie 50-100 ha (prawie 11 %).

Wykres 31. Gospodarstwa rolne według ilości ciągników i grup obszarowych użytków rolnych

W badaniu struktury gospodarstw rolnych zebrano również informacje o liczbie innych **maszyn i urządzeń rolniczych** oraz liczbie gospodarstw posiadających określony typ maszyn i urządzeń.

W 2013 r. w województwie zachodniopomorskim, przy utrzymującej się przewadze zbóż i rzepaku w strukturze powierzchni zasiewów, w 5352 gospodarstwach odnotowano 5754 **kombajny** do zbioru tych upraw. Udział jednostek posiadających kombajny w ogólnej liczbie gospodarstw wynosił 18,4 %, a najwyższy (53,9 %) odnotowano wśród gospodarstw największych (o powierzchni UR 30 ha i więcej). Na 100 gospodarstw rolnych przypadało średnio w wojewódz-

twie 20 kombajnów zbożowych, przy czym najlepiej wyposażone w kombajny były gospodarstwa wielkoobszarowe (100 ha i więcej UR). Na 100 takich gospodarstwach przypadało 69 kombajnów. W 2013 r. przeciętnie na 100 ha powierzchni zasiewów zbóż i rzepaku przypadała 1 maszyna tego typu.

Spadkowa tendencja powierzchni uprawy ziemniaków i buraków cukrowych miała wpływ na zmniejszenie ilości kombajnów do zbioru tych ziemiołódów. **Kombajny ziemniaczane** w liczbie 1791 szt. spisano w 1744 gospodarstwach rolnych. Gospodarstwa te stanowiły 6,0 % ogółu gospodarstw rolnych oraz 26,7 % gospodarstw prowadzących uprawę ziemniaków. Najwięcej gospodarstw z kombajnami odnotowano w grupach gospodarstw o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha UR (odpowiednio 18,8 % i 20,9 %). W gospodarstwach tych spisano łącznie ok. 39 % tych maszyn, przy czym udział powierzchni ziemniaków w ogólnej powierzchni ich uprawy wynosił w powyższych gospodarstwach odpowiednio 8,7 % i 13,2 %. Na 100 gospodarstw przypadało ponad 6 kombajnów, najwięcej w grupie obszarowej 30-50 ha (20 szt.). Średnio na 100 ha uprawy ziemniaków przypadało 16 szt. kombajnów ziemniaczanych.

Prawie 17 % ogółu gospodarstw rolnych wykorzystuje do zbioru ziemniaków **kopaczki**. Najwięcej tych maszyn znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha UR (21,9 % ogółem spisanych kopaczek), w których powierzchnia uprawy ziemniaków była największa i stanowiła prawie 10 % ogólnej powierzchni uprawy ziemniaków. Na 100 gospodarstw przypadało 17 kopaczek, przy czym najwięcej (33 szt.) w grupie 10-15 ha użytków rolnych.

Kombajny buraczane w ilości 232 szt. odnotowano w 225 gospodarstwach rolnych (0,8 % ogółu gospodarstw rolnych). Spośród 753 gospodarstw prowadzących uprawę buraków prawie 1/3 wyposażona była w specjalistyczny sprzęt do zbioru. Prawie 46 % tych maszyn znajdowało się w grupach gospodarstw o powierzchni 30-50 ha oraz 100 ha i więcej UR. Na 100 gospodarstw rolnych przypadał średnio w województwie 1 kombajn buraczany. Najlepiej wyposażone były gospodarstwa o powierzchni 100 ha i więcej UR, gdzie omawiany wskaźnik wynosił 4 sztuki.

Silosokombajny – w liczbie 268 szt. znajdowały się w 245 gospodarstwach rolnych. Gospodarstwa te stanowiły 0,8 % gospodarstw rolnych ogółem. Najwięcej gospodarstw z silosokombajnami spisano w grupach gospodarstw: o powierzchni 50-100 ha (4,3 %), 30-50 ha (2,8 %) oraz 30 ha i więcej UR (2,0 %). Największą liczbę tych maszyn (33,9 % z ogólnej liczby silosokombajnów) posiadały gospodarstwa o powierzchni 100 ha i więcej UR. Na 100 gospodarstw rolnych przeciętnie przypadał niespełna 1 silosokombajn. Wskaźnik ten osiągnął najwyższą wartość wśród gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej UR (prawie 6 szt.).

W 7735 gospodarstwach rolnych (27 % ogółu) spisano 8051 szt. **polowych opryskiwaczy ciągnikowych**. W grupach gospodarstw od 20 do 100 ha UR ponad 50 % jednostek posiadało omawiane maszyny, przy czym najwyższy odsetek odnotowano w grupie 50-100 ha UR (53,3 %). Najwięcej polowych opryskiwaczy ciągnikowych – 15,9 % z ogólnej ich liczby zarejestrowano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha UR. Na 100 gospodarstw rolnych przypadało średnio 28 szt. opryskiwaczy, najwięcej w grupie jednostek o powierzchni UR 50-100 ha (57 szt.).

Kosiarki ciągnikowe w ilości 8729 szt. znajdowały się na stanie 7962 gospodarstw, tj. 27,4 % ogółu gospodarstw rolnych. Gospodarstwa z kosiarkami ciągnikowymi najliczniej wystąpiły w grupach obszarowych 30-50 ha UR (52,5 %), 15-20 ha (51,6 %) i 20-30 ha UR (50,7 % gospodarstw w danej grupie).

Najwięcej kosiarek (ok. 17 %) ze spisanych ogółem odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha. Na 100 gospodarstw przypadało średnio w województwie 30 kosiarek ciągnikowych, najwięcej w grupie obszarowej 30-50 ha UR i 50-100 ha UR (po 59 szt.).

Rozsiewacze nawozów i wapna w liczbie 11203 szt. posiadały 10303 gospodarstwa rolne, natomiast 6025 szt. **rozzutników obornika** – 5796 gospodarstw rolnych (odpowiednio 35,5 % i 19,9 % ogółu gospodarstw). Gospodarstwa w grupach obszarowych UR 20-30 ha, 30-50 ha i 50-100 ha w ponad 60 % były wyposażone w rozsiewacze nawozów i wapna oraz w ok. 40 % w rozrutniki obornika. Najwięcej tych maszyn spisano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha. Stanowiły one odpowiednio 16,4 % i 18,5 % w ogólnej liczbie każdego rodzaju maszyny.

Na 100 gospodarstw przypadało średnio w województwie zachodniopomorskim:

- 39 rozsiewaczy nawozów i wapna – najwięcej w grupie obszarowej 100 ha UR i więcej (86 szt.),
- 21 szt. rozrutników obornika – najwięcej w grupie obszarowej 30-50 ha UR (43 szt.).

7. Nawozy i nawadnianie

Wyniki BSGR wykazały, że 18360 użytkowników gospodarstw rolnych, tj. 63,2 % (w Polsce – 81,5 %) stosowało **nawozy** mineralne, wapniowe lub naturalne pod zbiory 2013 r.

Nawozy azotowe, jako podstawowy czynnik plonotwórczy, stosowało 54,1 % ogółu gospodarstw rolnych. Z uwagi na szersze działanie, użytkownicy często wykorzystywali również nawozy wieloskładnikowe – 17,9 % gospodarstw (w Polsce – 21,6 %). Znacznie mniej rolników wzbogaca zawartość gleby nawozami zawierającymi fosfor i potas. Nawozy fosforowe i potasowe stosowane były odpowiednio w 2,7 % i 2,4 % gospodarstw (w Polsce – 4,8 % i 4,2 %). Nawozy wapniowe, niezwykle ważne ze względu na stan zakwaszenia gleb, wprowadziło do gleby 7,4 % użytkowników gospodarstw (w Polsce – 6,8 %).

Udział gospodarstw stosujących nawożenie mineralne w stosunku do ogólnej liczby gospodarstw wynosił 90,3 % (od ok. 70 % w gospodarstwach o powierzchni 0-1 ha UR do ok. 90 % gospodarstw we wszystkich grupach obszarowych), natomiast stosujących nawożenie wapniowe – 11,7 % (0,7 % – w grupie 0-1 ha UR, 3,9 % – w grupie 1-2 ha UR, 22,0 % – w grupie 50-100 ha UR i 26,3 % w gospodarstwach największych o powierzchniach 100 ha i więcej UR).

Spośród nawozów mineralnych najbardziej popularne było azotowe i wieloskładnikowe, które używano odpowiednio w 94,9 % i 31,4 % gospodarstwach stosujących nawozy mineralne. Udział gospodarstw stosujących nawozy fosforowe, potasowe w ogólnej liczbie jednostek stosujących nawożenie mineralne był znacznie mniejszy i wynosił odpowiednio 4,8 % i 4,2 %.

Zużycie nawozów mineralnych pod zbiory 2013 r. w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze osiągnęło poziom 138,7 kg czystego składnika NPK (w Polsce – 134,9 kg). Nawożenie zwiększało się od 54,1 i 61,1 kg NPK na 1 ha UR w dobrej kulturze w grupie gospodarstw o powierzchni 0-1 ha i 5-10 ha UR do 168,1 kg NPK w gospodarstwach największych (o powierzchni 100 ha UR i więcej). Intensywne nawożenie – wyższe od średniej wojewódzkiej – odnotowano w dwóch grupach gospodarstw: o powierzchni UR 30-50 i 100 ha i więcej (odpowiednio 143,7 i 168,1 kg NPK na 1 ha UR).

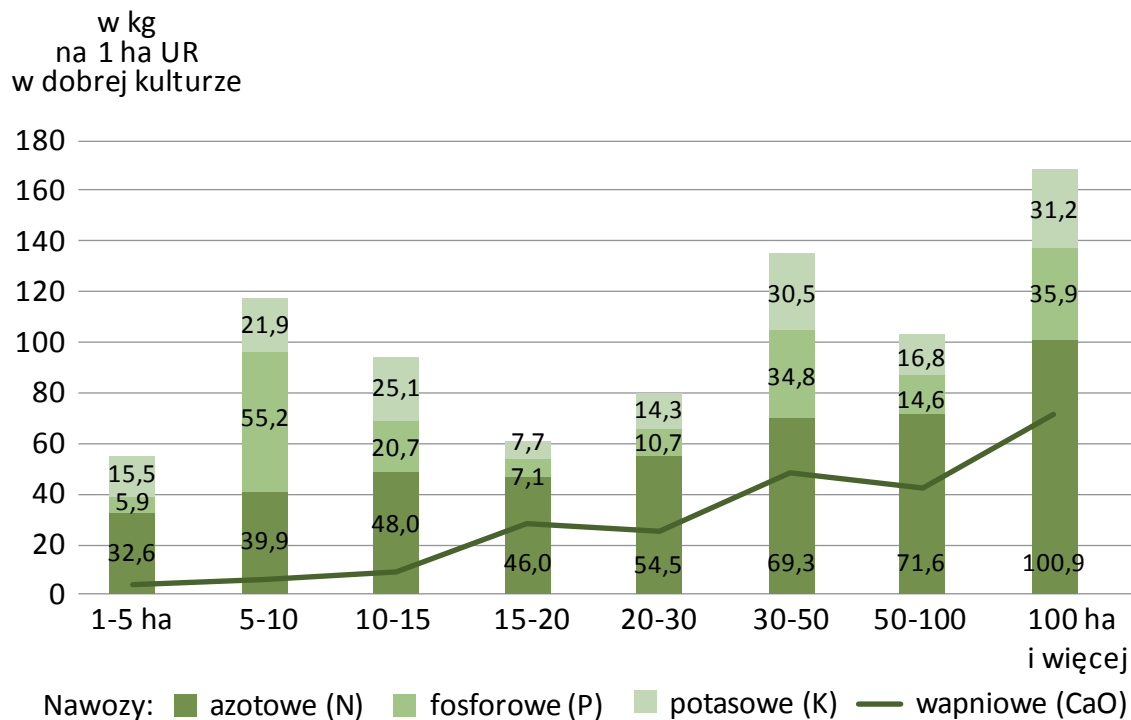
Wyniki badania wykazały, że w 2157 gospodarstwach zużyto 45338 ton nawozów **wapniowych** w przeliczeniu na czysty składnik. Najwięcej nawozów wapniowych stosowali użytkownicy dużych gospodarstw rolnych (50-100 ha UR – 16,4 % ogólnej liczby gospodarstw w tej grupie obszarowej oraz 100 ha i więcej UR – odpowiednio 19,1 %).

Przeciętne w województwie zachodniopomorskim zużycie nawozów wapniowych i wapniowo-magnezowych kształtowało się nadal na niskim poziomie i wynosiło 55,0 kg/ha UR w dobrej kulturze rolnej (w Polsce odpowiednio 44,0 kg/ha). Pod zbiory 2013 r. najczęściej nawozów wapniowych i wapniowo-magnezowych (69,0 %) zastosowano w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej UR, w których zużycie na 1 ha UR w dobrej kulturze wynosiło 70,6 kg.

W ocenie poziomu nawożenia gleb należy również uwzględnić nawożenie organiczne (naturalne) pochodzenia zwierzęcego, które jest cennym źródłem składników pokarmowych dla roślin – posiada właściwości sorbowania (zatrzymywania) w glebie i powolnego rozkładania fosforu (4 lata) i potasu (2 lata). Badanie w 2013 r. wykazało, że 7008 gospodarstw rolnych (24,3 % ogółu gospodarstw rolnych posiadających użytki rolne w dobrej kulturze) zastosowało nawozy naturalne, w tym obornik – 6916 gospodarstw, gnojówkę – 912 i gnojowicę – 457 gospodarstw. Udział gospodarstw stosujących nawożenie naturalne w stosunku do ogólnej liczby gospodarstw rolnych najwyższy był w grupach obszarowych od 10 do 100 ha UR i wynosił od 44,5 % do 52,4 % (odpowiednio w grupach gospodarstw o powierzchni UR 50-100 ha i 30-50 ha), najniższy natomiast – w grupie 1-2 ha UR (18,5 %).

Najwyższe zużycie obornika na 1 ha UR w dobrej kulturze odnotowano w gospodarstwach grupy obszarowej 10-15 ha UR (1,2 tony), przy przeciętnym nawożeniu na poziomie 0,7 tony (w Polsce – 3,1 tony).

Wykres 32. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik według grup obszarowych użytków rolnych

W 2013 r. zasoby wody i urządzenia do **nawadniania** użytków rolnych posiadało około 286 gospodarstw rolnych (1,0 %), natomiast w 241 gospodarstwach rolnych (0,8 %) zastosowano nawadnianie użytków rolnych przynajmniej raz w roku.

Najwyższy odsetek gospodarstw, które nawadniały uprawy odnotowano w gospodarstwach rolnych należących do grupy obszarowej UR 3-5 ha (25,7 %), a najniższy – wśród jednostek o powierzchni 0-1 ha (0,4 %).

Powierzchnia użytków rolnych, które mogłyby być nawadniane przy istniejących zasobach wody i z wykorzystaniem posiadanych przez gospodarstwa rolne urządzeń wynosiła 1787 ha, natomiast powierzchnia użytków rolnych, które były nawadniane przynajmniej raz w roku – 952 ha, co oznaczało wykorzystanie istniejącego potencjału w ok. 50 %. Omawiany wskaźnik osiągnął najwyższą wartość (ponad 90 %) dla gospodarstw o powierzchni UR 1-5 ha i 30-50 ha, a najniższy (38,5 %) wśród gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni UR do 1 ha.

8. Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

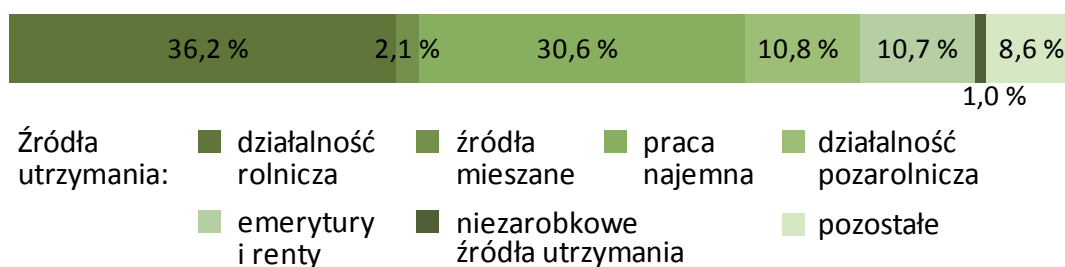
W okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. dochody z prowadzonej działalności rolniczej uzyskiwało 28663 gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego. Oprócz działalności rolniczej źródłami dochodów były także:

- praca najemna – dla 47,3 % ogółu omawianych gospodarstw,
- emerytury i renty – 23,6 %,
- działalność pozarolnicza – 19,4 %,
- inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą – 4,0 %.

Głównym źródłem utrzymania, czyli źródłem dochodów przekraczających 50 % dochodów ogółem była:

- **działalność rolnicza** – dla 36,2 % gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i dla 36,2 % gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR,
- **emerytury i renty** – odpowiednio po 10,7 %,
- **praca najemna** – odpowiednio 30,6 % i 30,5 %,
- **działalność pozarolnicza** – odpowiednio 10,8 % i 10,5 %,
- **inne niezarobkowe źródła utrzymania** (poza emeryturą i rentą) – odpowiednio 1,0 % i 1,1 %.

Wykres 33. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła utrzymania

Wśród omawianych gospodarstw domowych wyodrębniono również gospodarstwa uzyskujące główne dochody ze **źródeł mieszanych**. Odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **działalności rolniczej i pracy najemnej** (z przewagą dochodów z działalności rolniczej) przekraczały 50 % dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych ogółem, jak i o powierzchni powyżej 1 ha UR – 0,7 %. Odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **pracy najemnej i działalności rolniczej** (z przewagą dochodów z pracy najemnej) przekraczały 50 % dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych ogółem, jak i o powierzchni powyżej 1 ha UR – 1,4 %.

Dla 8,6 % ogółu gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo indywidualne, jak również 8,6 % użytkujących gospodarstwo indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR, żadne z powyżej wymienionych źródeł dochodów nie przekroczyło 50 % dochodów ogółem.

Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego należy zauważyć, że wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych:

- rósł odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50 % ogółu dochodów – z 6,6 % w grupie obszarowej 1-2 ha UR do 83,0 % w gospodarstwach o powierzchni 100 ha UR i więcej,
- odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z pracy najemnej przekraczały 50 % ogółu dochodów – wzrastał z 34,9 % w grupie obszarowej do 1 ha UR włącznie osiągając najwyższą wartość (52,2 %) w grupie 2-3 ha, a następnie malał do 3,4 % w grupie obszarowej 100 ha UR i więcej,
- malał odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50 % ogółu dochodów – z 25,4 % w grupie obszarowej 1-2 ha UR włącznie do 0,5 % w grupie 100 ha UR i więcej.

Odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności pozarolniczej przekraczały 50 % ogółu dochodów był najwyższy w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 0-1 ha UR (17,1 %), a najniższy – w grupie gospodarstw o powierzchni 30-50 ha i 50-100 ha UR (po niepełna 4,2 %).

Wśród ogółu gospodarstw rolnych, których gospodarstwa domowe uzyskiwały ponad 50 % dochodów z działalności rolniczej dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 10-15 ha (14,1 %) i 50-100 ha (14,0 %). Gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza oraz gospodarstwa domowe uzyskujące główny dochód ze źródeł mieszanych, użytkowały przede wszystkim gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych 5-10 ha.

Gospodarstwa domowe, w których ponad 50 % dochodów uzyskiwano z emerytur i rent oraz pracy najemnej prowadziły najczęściej gospodarstwa rolne o powierzchni UR 1-2 ha, natomiast gospodarstwa, gdzie głównym źródłem utrzymania były pozostałe niezarobkowe źródła użytkowały przede wszystkim gospodarstwa o powierzchni 3-5 ha UR.

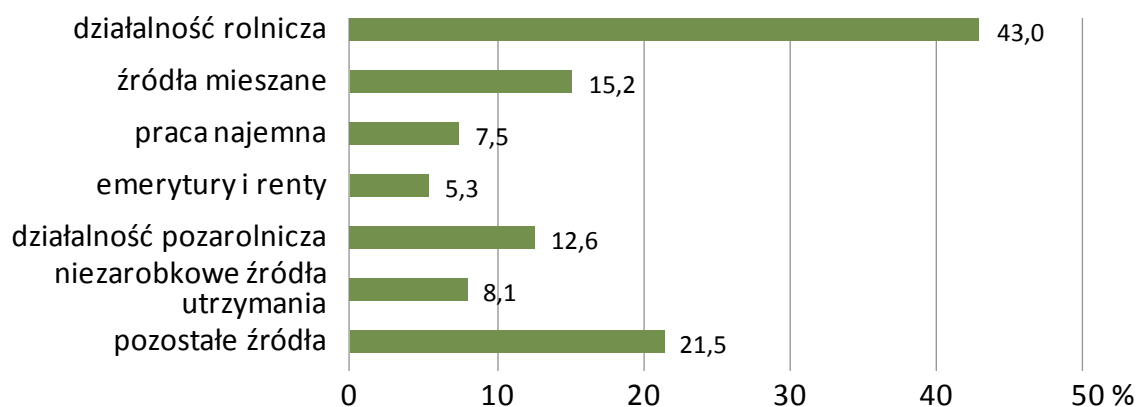
W grupach gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza i praca najemna oraz działalność rolnicza odnotowano najwyższy odsetek osób kierujących gospodarstwem rolnym posiadających **wykształcenie rolnicze** (odpowiednio 70,3 % i 69,0 %). Najmniej kierujących posiadało wykształcenie rolnicze w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty (38,5 %). Najwyższy odsetek osób

kierujących z wykształceniem wyższym rolniczym (7,8 %) wystąpił w grupie gospodarstw domowych, w których głównym źródłem utrzymania była praca najemna i działalność rolnicza, a najniższy (7,8 %) – wśród gospodarstw utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł utrzymania.

Wśród gospodarstw domowych, w których głównym źródłem utrzymania były dochody z pracy najemnej i działalności rolniczej odnotowano najniższy odsetek tych gospodarstw, które **używały więcej niż 50 % wartości końcowej produkcji rolniczej** wytworzonej w gospodarstwie rolnym – 5,8 %. Omawiany odsetek osiągnął najwyższą wartość (27,1 %) w grupie gospodarstw domowych, które utrzymywały się głównie z emerytur i rent.

Prawie wszystkie omawiane gospodarstwa domowe posiadały gospodarstwa rolne z **użytkami rolnymi ogółem i w dobrej kulturze rolnej**. Najwyższy odsetek gospodarstw bez użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej odnotowano w grupach gospodarstw domowych, gdzie głównym źródłem utrzymania były działalność rolnicza oraz emerytury i renty (0,7 %).

Wykres 34. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych według głównego źródła utrzymania gospodarstwa domowego

Gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza, posiadały największe obszarowo gospodarstwa rolne. **Średnia powierzchnia użytków rolnych** w tych gospodarstwach wynosiła 42,95 ha (w Polsce – 17,37 ha). Najmniejsze obszarowo gospodarstwa rolne były użytkowane przez gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty (5,31 ha).

Około 80 % gospodarstw rolnych, w których główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego stanowiły dochody z działalności rolniczej i pracy najemnej oraz z działalności rolniczej, **uprawiało** zboża, a tylko 30,2 % gospodarstw rolnych, w których inne niezarobkowe źródła utrzymania stanowiły ponad 50 % dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Gospodarstwa domowe, w których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza, charakteryzował najwyższy odsetek gospodarstw rolnych uprawiających rośliny przemysłowe (25,2 % ogółu omawianych gospodarstw domowych) oraz strączkowe jadalne (0,7 %).

Wśród gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była praca najemna i działalność rolnicza, odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki (44,1 %), warzywa gruntowe (12,2 %) oraz truskawki (7,6 %).

Gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza, w porównaniu z pozostałymi rodzajami gospodarstw domowych najrzadziej podejmowały się uprawy ziemniaków i truskawek. Najniższy odsetek gospodarstw zajmujących się uprawą roślin

przemysłowych oraz warzyw gruntowych wystąpił w grupie gospodarstw domowych, gdzie ponad 50 % dochodów ogółem stanowiły niezarobkowe źródła utrzymania inne niż emerytura i renta.

Średnia powierzchnia uprawy przypadająca na 1 gospodarstwo rolne dla wszystkich ww. roślin uprawnych była największa w przypadku gospodarstw użytkowanych przez gospodarstwa domowe uzyskujące główne dochody z działalności rolniczej (poza uprawami strączkowych jadalnych, dla których najwyższa średnia powierzchnia przypadająca na 1 gospodarstwo rolne wystąpiła w gospodarstwach pozostałych oraz uprawami truskawek – dla których wskaźnik ten najwyższy był w gospodarstwach prowadzących działalność pozarolniczą).

Zwierzęta gospodarskie posiadało 61,0 % gospodarstw rolnych z grupy gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania było źródło mieszane (działalność rolnicza i praca najemna) oraz 54,9 % gospodarstw, gdzie głównym źródłem była działalność rolnicza. Najniższy odsetek gospodarstw rolnych (8,4 %) prowadzących chów zwierząt odnotowano wśród gospodarstw domowych, dla których główne źródło dochodów stanowiły niezarobkowe źródła utrzymania.

W grupie gospodarstw domowych, dla których 50 % dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej i pracy najemnej odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw rolnych posiadających bydło (47,2 %), drób kurzy (46,7 %), trzodę chlewną (27,7 %) oraz konie (11,8 %). Najwyższy odsetek gospodarstw rolnych utrzymujących kozy (1,4 %) odnotowano w grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów były emerytury i renty, natomiast owce (0,8 %) – w gospodarstwach utrzymujących się z działalności rolniczej.

Najwyższą obsadą bydła, świń i drobiu kurzego na 100 ha UR charakteryzowały się gospodarstwa rolne, gdzie głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego była działalność rolnicza. Najwyższą obsadę owiec i kóz odnotowano w przypadku gospodarstw utrzymujących się głównie z emerytur i rent, a koni – w gospodarstwach pozostałych.

Wyniki BSGR pokazały, że w 2013 r. prawie 60 % ogółu gospodarstw indywidualnych wyposażonych było w **ciągniki**. Wskaźnik ten był znacznie wyższy w przypadku gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza (ok. 86 %) oraz źródło mieszane (ponad 70 %). Dla porównania ciągniki posiadało 27,9 % gospodarstw domowych uzyskujących ponad 50 % dochodów z pozostałych niezarobkowych źródeł utrzymania (poza emeryturą i rentą) oraz 29,1 % gospodarstw, gdzie głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty.

W 2013 r. **nawozy** mineralne lub wapniowe **stosowało** 57,8 % ogółu gospodarstw indywidualnych, a organiczne pochodzenia zwierzęcego – 24,2 %. Najwyższe odsetki gospodarstw stosujących nawożenie mineralne lub wapniowe oraz organiczne odnotowano w grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna (odpowiednio 86,2 % i 50,8 %) oraz działalność rolnicza (odpowiednio 73,3 % i 38,2 %). Najniższe dawki nawozów mineralnych lub wapniowych stosowano wśród gospodarstw, gdzie głównym źródłem dochodów były inne (niż emerytura i renta) niezarobkowe źródła utrzymania (25,8 %), natomiast najniższe nawożenie organiczne odnotowano wśród gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza (12,4 %).

Zużycie NPK na 1 ha UR w dobrej kulturze było najwyższe wśród gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna – 273,3 kg, a najniższe – wśród gospodarstw, gdzie głównym źródłem dochodów były niezarobkowe źródła utrzymania – 17,5 kg.

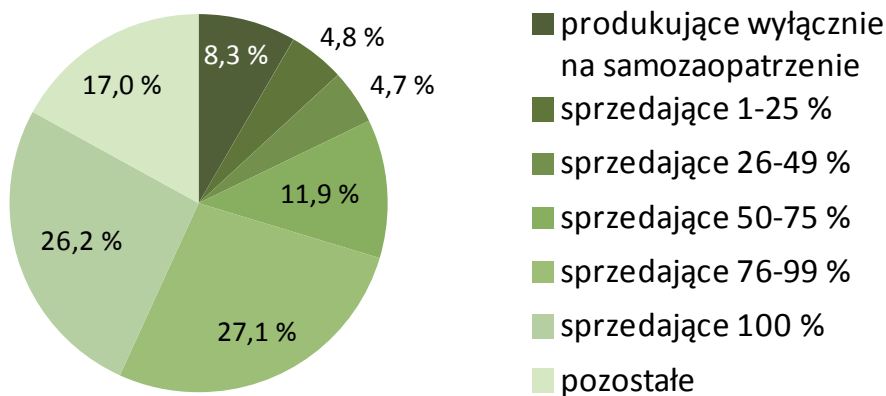
9. Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Spośród 28,7 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, 21,4 tys. (74,7 % ogółu omawianych gospodarstw) prowadziło sprzedaż wytworzonej produkcji rolniczej, 2,4 tys. (8,3 %) wytwarzało produkty rolnicze wyłącznie na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego, a pozostałe 4,9 tys. (17,0 %) nie wykazało sprzedaży ani zużycia na samozaopatrzenie. Zdecydowana większość gospodarstw – 18,7 tys. produkowała głównie na sprzedaż (65,2 % ogółu gospodarstw indywidualnych), w tym 2,4 tys. (8,3 %) – wyłącznie na sprzedaż. Prawie 90 % gospodarstw o powierzchni 50 ha UR i więcej produkowało głównie na sprzedaż. Wśród gospodarstw najmniejszych (do 2 ha UR) omawiany odsetek wynosił 47,8 %.

W przypadku 5,1 tys. gospodarstw indywidualnych (17,8 % ogółu gospodarstw indywidualnych) gospodarstwo domowe użytkownika zużywało więcej niż 50 % wartości wytworzonej końcowej produkcji rolniczej, a więc produkowało głównie na samozaopatrzenie. Odsetek omawianych gospodarstw malał wraz z rosnącą powierzchnią gospodarstwa – z 30,2 % w grupie obszarowej UR 1-2 ha do 6,0 % – wśród gospodarstw o powierzchni 100 ha UR i więcej.

Wśród gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie ponad 2 tys. produkowało wyłącznie na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego użytkownika. Odsetek gospodarstw produkujących wyłącznie na samozaopatrzenie osiągnął najwyższą wartość (23,2 %) w grupie obszarowej 1-2 ha, po czym malał wraz ze wzrostem powierzchni – do 0,2 % wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej).

Wykres 35. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według sprzedaży wartości końcowej produkcji rolniczej

10. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych

Działalność rolnicza prowadzona w gospodarstwach rolnych wymaga udziału i wkładu pracy człowieka. W gospodarstwach indywidualnych jest to zazwyczaj pracujący użytkownik i członkowie jego rodziny (tworzący wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomagani przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych (tj. osoby zatrudnione przy świadczeniu zakontraktowanych usług), a czasem także bezpłatną pomoc sąsiedzką.

W pozostałych gospodarstwach rolnych, w zależności od formy własności, trzon stanowią pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia (członkowie spółdzielni, zakonów, uczniowie szkół itp.), wspomagane pracownikami najemnymi i kontraktowymi. Osobą zarządzającą, podejmującą decyzje co do kierunku i rozmiarów prowadzonej w gospodarstwie produkcji, jest osoba kierująca gospodarstwem rolnym. W gospodarstwach indywidualnych w przeważającej części jest to sam użytkownik, w gospodarstwach pozostałych – najczęściej zatrudniony do tego celu pracownik najemny.

W niniejszej publikacji skoncentrowano się na charakterystyce gospodarstw rolnych i prowadzonej w nich produkcji rolnej, a więc i temat dotyczący pracujących wymaga takiego ujęcia, które pozwoli na pokazanie wielkości **nakładów pracy ludzkiej poniesionych na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku gospodarczego**. Uwzględniono zatem nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolnej w każdym z 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny badania, niezależnie od tego, czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową.

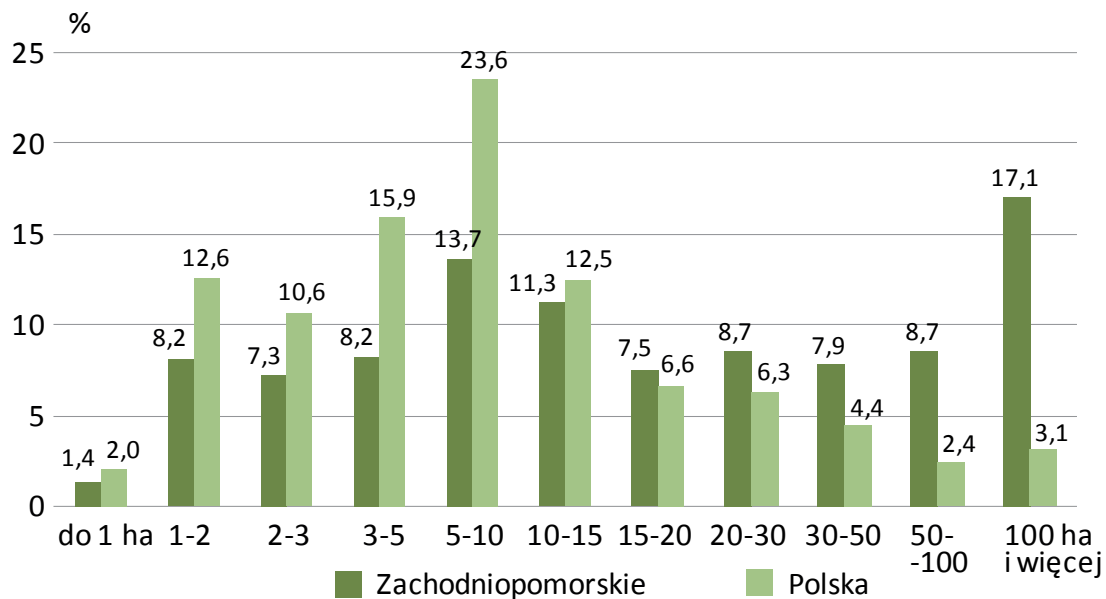
Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych rodzajów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej jest to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniają się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób może być różny).

W związku z powyższym podstawą prowadzonej analizy są **nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (z ang. Annual Work Unit – AWU)**, będących **odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy** (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty). Informacje o osobach fizycznych omówione zostaną szerzej jedynie w przypadku wybranych charakterystyk, istotnych dla prowadzonej analizy.

Wyniki badania obejmującego okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. wykazały, że **nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej** we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie zachodniopomorskim wyniosły 37290 AWU, co stanowiło 1,9 % nakładów poniesionych w Polsce. Pracochłonność działalności rolniczej w województwie była nieco mniejsza niż przeciętnie w Polsce – na jedno gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą w województwie przypadało 1,3 pełnozatrudnionych (w AWU), natomiast w kraju – 1,4.

Analiza struktury nakładów pracy poniesionych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż w województwie najwyższe nakłady pracy (w AWU) wystąpiły w gospodarstwach o wielkości 100 ha i więcej, 5-10 ha oraz 10-15 ha. Przeciętnie w kraju zanotowano znacznie wyższe niż w województwie nakłady pracy w gospodarstwach o wielkości 3-5 ha, 5-10 ha oraz 1-2 ha, 2-3 ha i 10-15 ha. Jak widać w województwie zachodniopomorskim nakłady były wyższe w gospodarstwach większych, natomiast w Polsce – w mniejszych.

Wykres 36. Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych

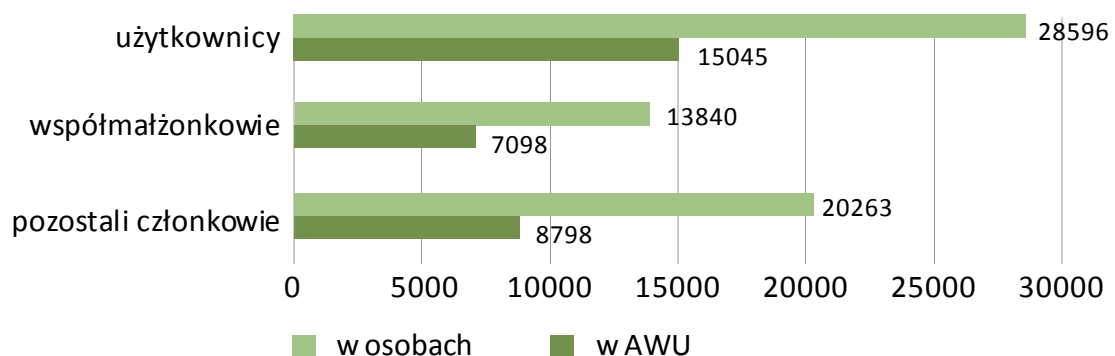
W województwie zachodniopomorskim, podobnie jak w kraju, zdecydowana większość nakładów pracy (w AWU) została poniesiona w **gospodarstwach indywidualnych** (89,5 %), co jest w dużej mierze odzwierciedleniem struktury własnościowej polskiego rolnictwa (w kraju odsetek ten był jeszcze wyższy i wyniósł 98,0 %). W gospodarstwach indywidualnych większość nakładów pracy wnieśli członkowie rodzinnej siły roboczej (92,7 %). Jedynie 7,3 % stanowił wkład siły roboczej najemnej, pracowników kontraktowych i pomocy sąsiedzkiej (w kraju udział ten był niższy i wyniósł 5,2 %).

Liczba osób stanowiących **rodzinną siłę roboczą** (użytkowników i członków ich rodzin) zaangażowanych w prace w gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym badania wyniosła 62699 osób. Ze względu na fakt, że część z tych osób pracowała w niepełnym wymiarze, to ostateczna wielkość nakładów pracy po przeliczeniu na pełnozatrudnionych była niższa i wyniosła 30942 AWU.

Wśród członków rodziny użytkownika:

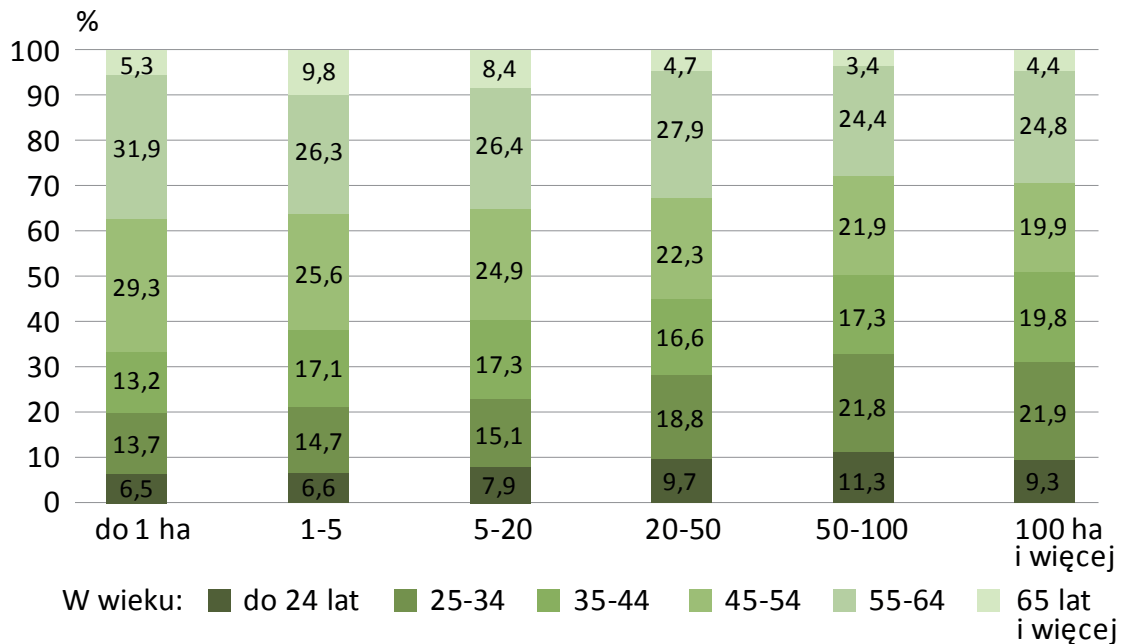
- 48,6 % stanowili użytkownicy gospodarstw rolnych,
- 22,9 % stanowili małżonkowie użytkowników,
- 28,4 % stanowili pozostali członkowie rodziny.

Wykres 37. Pracujący i nakłady pracy rodzinnej siły roboczej

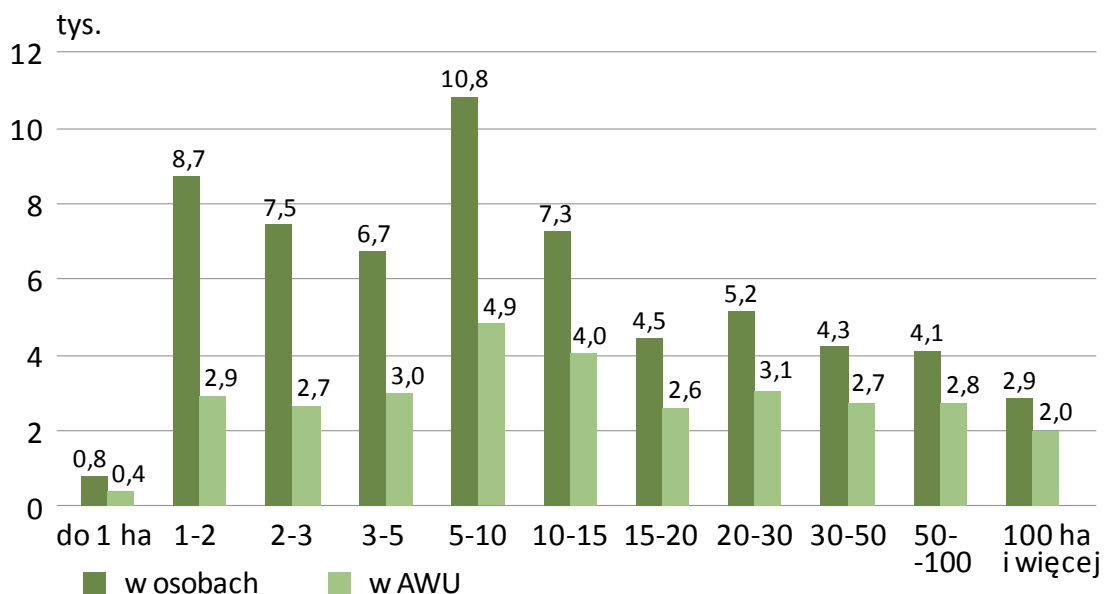
Ponad połowę zbiorowości członków rodziny użytkownika stanowili mężczyźni (55,3%). Najliczniejszą grupę wśród rodzinnej siły roboczej pracującej w gospodarstwach indywidualnych w województwie tworzyły osoby w wieku 55-64 lata (26,4%), w kraju – osoby w wieku 45-54 lata (22,3%).

Wykres 38. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w gospodarstwach indywidualnych według grup obszarowych użytków rolnych i wieku

W 2013 r. gospodarstwa indywidualne o powierzchni do 10 ha użytków rolnych skupiały ponad 55 % ogólnej liczby pracujących członków rodziny użytkownika, liczonych w osobach fizycznych (ok. 45 % w odniesieniu do nakładów pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych w rodzinnych gospodarstwach rolnych). Była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika.

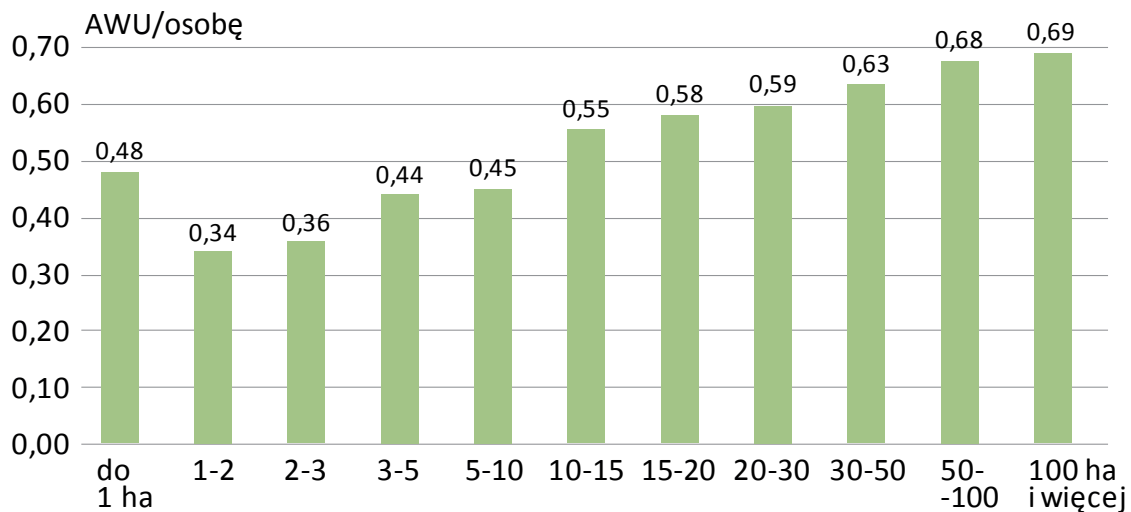
Wykres 39. Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie według grup obszarowych użytków rolnych

Wykorzystanie nominalnego czasu pracy rodzinnej siły roboczej było ściśle skorelowane z wielkością gospodarstwa rolnego. W gospodarstwach mniejszych obszarowo istniały w większym stopniu niewykorzystane zasoby pracy. Wraz ze zwiększaniem się powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach wzrastał stopień wykorzystania posiadanej siły roboczej – co widać po zmniejszającej się różnicy między liczbą pełnozatrudnionych w AWU oraz liczbą osób fizycznych.

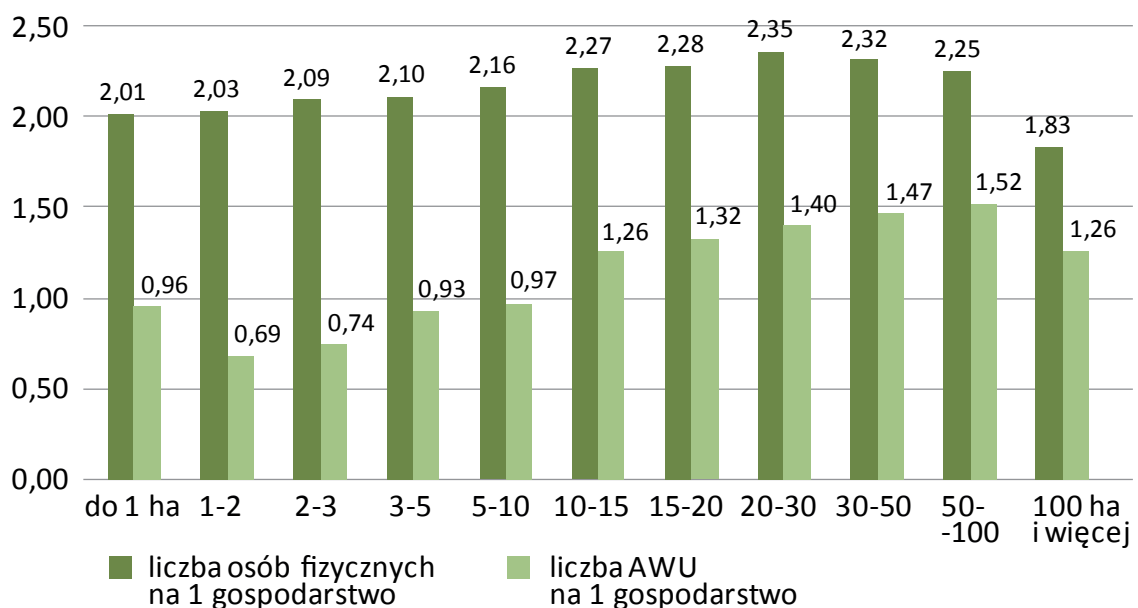
Średnie obciążenie pracą członków rodziny użytkownika (mierzone liczbą pełnozatrudnionych w AWU na fizyczną osobę pracującą) wyniosło w województwie 0,49 (w kraju – 0,52).

Wykres 40. Przeciętna liczba AWU przypadająca na 1 pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych

Przeciętna liczba członków rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwie indywidualnym wyniosła ok. 2 osoby fizyczne. W przeliczeniu na pełny etat (liczba AWU na 1 gospodarstwo) wskaźnik ten wyniósł 1,1.

Wykres 41. Wskaźniki zatrudnienia rodzinnej siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych w przeliczeniu na gospodarstwo według grup obszarowych użytków rolnych

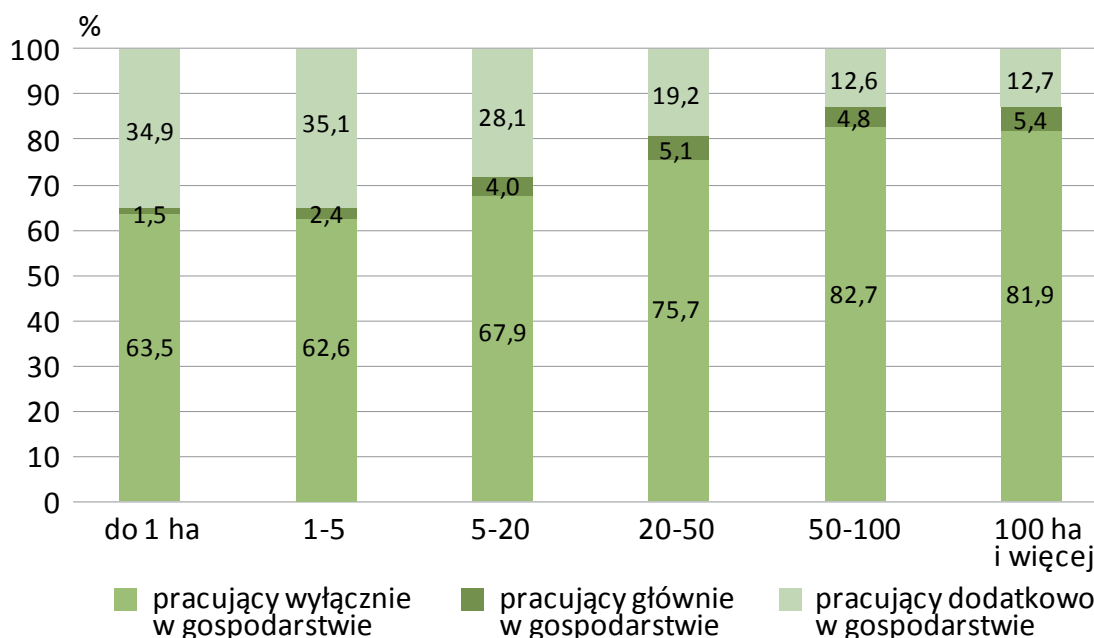
Prawie 70 % ogółu pracujących **użytkowników** gospodarstw rolnych to mężczyźni. Kobiety w porównaniu z mężczyznami użytkowały mniejsze obszary gospodarstwa rolne – z ogólnej liczby 8870 gospodarstw, w których pracującym użytkownikiem była kobieta – 4755 (53,6 %) stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych; wśród gospodarstw użytkowanych przez mężczyzn (19727) – odpowiednio 6680 (33,9 %).

Z ogólnej liczby 28596 użytkowników pracujących w swoich gospodarstwach rolnych – ponad dwie trzecie to osoby **w wieku** powyżej 44 lat, z tego 31,3 % było w wieku 45-54 lata, 26,6 % – w wieku 55-64 lata, 8,9 % – w wieku 65 lat i więcej. Spośród małżonków użytkowników gospodarstw rolnych osoby w wieku powyżej 44 lat stanowiły 62,8 %. Młodszy od użytkowników, a także ich współmałżonków, byli pozostali członkowie rodziny pracujący w gospodarstwach rolnych, wśród których 55,8 % nie przekroczyło wieku 44 lat.

Wyniki badań wskazują, że im większe gospodarstwo rolne, tym większy odsetek pracujących w młodszym wieku.

Ponad 30 % spośród 62699 członków rodziny użytkownika, pracujących w swoim rodzinnym gospodarstwie rolnym łączyło tę pracę z inną, przy czym dla zdecydowanej większości z nich (17369 osób) **praca poza gospodarstwem** była pracą główną. Pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym było 43041 osób, tj. 68,6 % ogółu pracujących w ramach rodzinnej siły roboczej. Odsetek pracujących wyłącznie w rodzinnym gospodarstwie był znacznie większy wśród kobiet (75,7 %) niż wśród mężczyzn (62,9 %).

Wykres 42. Struktura członków rodzinnej siły roboczej pracujących w gospodarstwach indywidualnych według wykonywania pracy dodatkowej i grup obszarowych użytków rolnych

Im większe gospodarstwo rolne, tym wyraźniejsza jest przewaga członków rodziny pracujących wyłącznie w gospodarstwie rolnym, np. w gospodarstwach o powierzchni:

- do 1 ha użytków rolnych :
 - 63,5 % – stanowili pracujący wyłącznie w gospodarstwie,
 - 1,5 % – pracujący głównie w gospodarstwie, dodatkowo poza,
 - 34,9 % – pracujący dodatkowo w gospodarstwie, głównie poza,
- 5-20 ha – odpowiednio: 67,9 %, 4,0 %, 28,1 %,

W gospodarstwach wielkoobszarowych, w których na nieco większą skalę zatrudniani byli pracownicy najemni – członkowie rodziny nieznacznie częściej mogli pozwolić sobie na łączenie pracy w gospodarstwie z inną pracą.

11. Typologia gospodarstw rolnych

Prezentowana w niniejszej publikacji typologia gospodarstw rolnych została przygotowana z wykorzystaniem wyników badania „Struktury gospodarstw rolnych 2013” oraz zestawów współczynników standardowych produkcji (SO „2010”) opracowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

W ramach typologii gospodarstw rolnych, dla każdego gospodarstwa została obliczona **wielkość ekonomiczna** i określony **typ rolniczy**.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego obliczana została według następującego schematu:

- na podstawie wyników BSGR 2013 ustalono rodzaje upraw oraz gatunki i grupy produkcyjno-użytkowe zwierząt występujące w danym gospodarstwie rolnym,
- przemnożono liczbę hektarów i/lub liczbę sztuk zwierząt przez odpowiedni współczynnik standardowej produkcji wyrażony w euro,
- zsumowano otrzymane wielkości uzyskując całkowitą standardową produkcję gospodarstwa rolnego, czyli wielkość ekonomiczną gospodarstwa wyrażoną w euro.

Poniżej przedstawiono prezentowane w publikacji klasy wielkości ekonomicznej i typy rolnicze (zgodne ze standardami UE):

- klasy wielkości ekonomicznej:
 - poniżej 2 tys. euro,
 - 2 – < 4,
 - 4 – < 8,
 - 8 – < 15,
 - 15 – < 25,
 - 25 – < 50,
 - 50 – < 100,
 - 100 – < 500,
 - 500 – < 1000,
- 1000 i więcej tys. euro.

- typy rolnicze:
 - gospodarstwa z dominującą uprawą/chowem:
 - specjalizujące się w uprawach polowych (typ I),
 - specjalizujące się w uprawach ogrodnich (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie, w skrócie specjalizujące się w uprawach ogrodnich (typ II),
 - specjalizujące się w uprawach drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe), w skrócie specjalizujące się w uprawach trwałych (typ III),
 - specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi (typ IV),
 - specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi (typ V),
 - gospodarstwa mieszane:
 - mieszane – różne uprawy (typ VI),
 - mieszane – różne zwierzęta (typ VII),
 - mieszane – różne uprawy i zwierzęta (typ VIII),
 - gospodarstwa niesklasyfikowane (typ IX).

Wielkość ekonomiczna

Z ogólnej liczby 29,2 tys. gospodarstw rolnych mających siedzibę w województwie zachodniopomorskim, prawie 44 % należało do najniższych klas wielkości ekonomicznej (0 - < 2 tys. – 28,8 % oraz 2 - < 4 tys. euro – 14,7 %). Do najwyższej klasy ekonomicznej (1000 i więcej tys. euro) należało 0,2 % ogółu gospodarstw rolnych w województwie. **Ogólna wielkość ekonomiczna** gospodarstw rolnych wynosiła 841,4 mln euro, a średnia wielkość jednego gospodarstwa – 28,8 tys. euro. Udział gospodarstw najślabszych ekonomicznie (do 2 tys. euro) i najsilniejszych (100 tys. euro i więcej) w omawianej wielkości wynosił odpowiednio 1 % i 59,2 %. Gospodarstwa najślabsze ekonomicznie w większości należały do najniższych grup obszarowych użytków rolnych. Prawie 77 % gospodarstw zakwalifikowanych do klasy wielkości ekonomicznej 0 - < 2 tys. euro posiadało powierzchnię użytków rolnych poniżej 3 ha. Gospodarstwa największe, o powierzchni 100 ha i więcej UR, posiadało 77,3 % gospodarstw o wielkości ekonomicznej 500 - < 1000 tys. euro i 84,6 % gospodarstw o wielkości 1000 tys. euro i więcej.

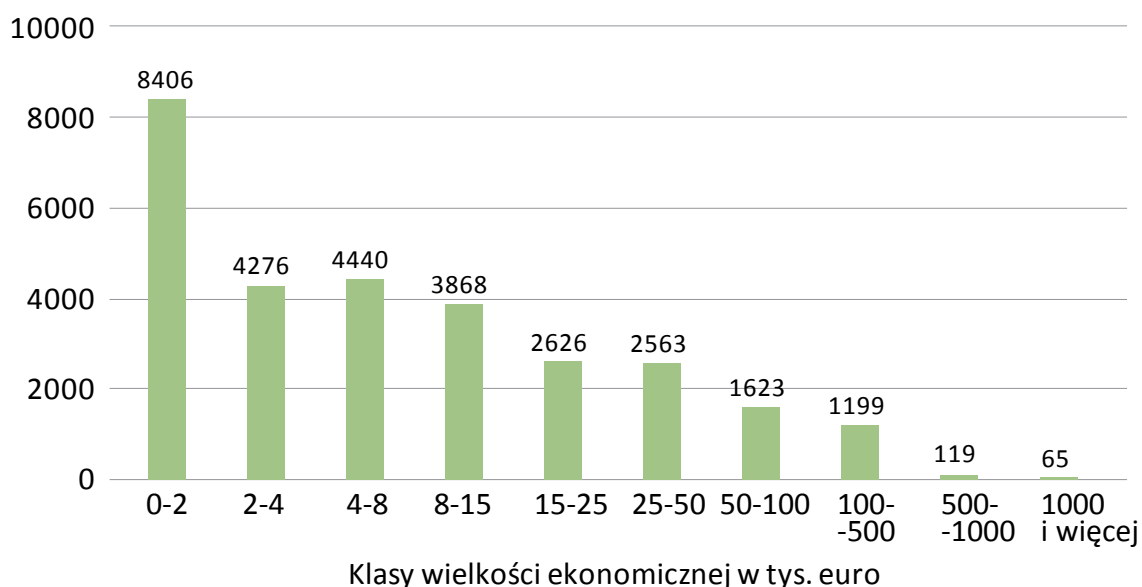
Tabl. 4. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej

Wyszczególnienie	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro							
		0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	≥ 100
Struktura liczby gospodarstw w %	100,0	29,2	14,8	15,4	13,4	9,1	8,8	5,5	3,8
Odsetek kierujących z wykształceniem rolniczym.....	50,7	32,3	41,0	52,0	62,0	66,6	70,0	70,7	74,2
Nakłady pracy na 1 gospodarstwo w AWU	1,2	0,7	0,8	1,0	1,3	1,5	1,7	1,9	2,6
Nakłady pracy na 100 ha UR w AWU.....	5,2	23,5	17,6	11,7	8,7	6,2	3,8	2,3	1,5

Tabl. 4. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej (dok.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro							
		0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	≥ 100
Odsetek gospodarstw, gdzie działalność rolnicza jest głównym źródłem utrzymania gospodarstwa domowego.....	36,3	6,7	15,5	28,6	51,8	65,0	77,6	86,1	85,5
Odsetek gospodarstw domowych produkujących głównie na samozaopatrzenie..	17,8	23,0	26,8	14,7	14,0	13,6	12,2	8,5	5,7
Odsetek gospodarstw z działalnością inną niż rolnicza	4,2	3,4	6,8	2,8	3,3	3,2	4,6	5,4	7,7
Odsetek gospodarstw, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższają przychody z działalności rolniczej	42,2	67,8	56,5	32,5	30,7	14,3	19,8	23,5	16,3
Powierzchnia UR na 1 gospodarstwo w ha	22,39	3,13	4,81	8,93	15,32	24,39	44,09	81,15	175,30
Liczba ciągników na 1 gospodarstwo w szt.	1,0	0,3	0,5	0,7	1,2	1,5	1,9	2,3	2,6
Powierzchnia UR na 1 ciągnik w ha	23,42	11,94	9,37	12,41	12,48	16,55	23,65	34,54	66,59
Zużycie NPK na 1 ha UR w kg	140,9	38,7	73,0	66,9	64,3	102,4	125,2	151,2	214,4

Analiza liczby gospodarstw rolnych zakwalifikowanych do określonego typu rolniczego w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej wykazała, że we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej, od gospodarstw najniższych ekonomicznie (0 - < 2 tys. euro) do gospodarstw największych ekonomicznie (1000 tys. euro i więcej), najwyższy odsetek gospodarstw odnotowano dla typu „specjalizujące się w uprawach polowych”.

Wykres 43. Liczba gospodarstw według klas wielkości ekonomicznej

Obok prowadzenia produkcji rolniczej, 1,2 tys. gospodarstw zajmowało się także **działalnością inną niż rolnicza** bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym. Analizując liczbę omawianych gospodarstw w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej należy zauważyć, że:

- ponad 60 % gospodarstw najmniejszych ekonomicznie (do 4 tys. euro), prawie 50 % gospodarstw o wielkości ekonomicznej 8 - < 25 tys. euro, 100 tys. - < 500 oraz 1000 tys. i więcej prowadziło inne rodzaje działalności (np. prowadzenie sklepu oferującego produkty wytworzone w gospodarstwie),
- w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 - < 8 tys. euro oraz 25 tys. - < 100 tys. euro najczęściej prowadzoną działalnością była agroturystyka,
- w klasie ekonomicznej od 500 tys. - < 1000 tys. euro – rolnicze prace kontraktowe.

Najwyższy odsetek gospodarstw, w których przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższały przychody z działalności rolniczej odnotowano w gospodarstwach najślabszych ekonomicznie (o wielkości do 8 tys. euro). Najniższy odsetek odnotowano w gospodarstwach należących do klasy wielkości ekonomicznej 500 - < 1000 tys. euro (12,5 %).

Udział gospodarstw posiadających **użytki rolne** w dobrej kulturze rolnej w ogólnej liczbie gospodarstw należących do danej klasy ekonomicznej był najwyższy w klasie 2 - < 4 tys. euro i wynosił 99,9 %. Najwyższy odsetek gospodarstw posiadających:

- zasiewy odnotowano w klasie wielkości ekonomicznej 15 - < 25 tys. euro (92,3 % ogółu gospodarstw w tej klasie),
- grunty ugorowane – w klasie najwyższej (1000 tys. euro i więcej – 24,6 %),
- trwałe użytki zielone – łąki (69,2 %) oraz pastwiska (46,2 %) – w klasie najwyższej 1000 tys. euro i więcej,
- uprawy trwałe – w klasie 100 - < 500 tys. euro (21,9 %).

Średnia powierzchnia użytków rolnych rosła w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa – od 3,20 ha w klasie 0 - < 2 tys. euro i 4,81 ha w klasie 2 - < 4 tys. euro do ponad 500 ha w klasie 500 - < 1000 tys. euro oraz ponad 1400 ha w klasie 1000 tys. euro i więcej.

Analiza gospodarstw utrzymujących **zwierzęta gospodarskie** wykazała, że najczęściej rowadzony był chów drobiu kurzego w klasach ekonomicznych do 50 tys. euro oraz w klasie 100 - < 1000 tys. euro, a w pozostałych (o wielkości 50 do 100 tys. euro i 1000 tys. i więcej) – chów bydła.

Co czwarte gospodarstwo o wielkości ekonomicznej 0 - < 2 tys. euro i co drugie gospodarstwo o wielkości ekonomicznej 2 - < 8 tys. euro posiadało **ciągniki**. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej omawiany odsetek wynosił ponad 80 %, osiągając najwyższą wartość (92,3 %) w klasie 1000 tys. euro i więcej. Wśród ogółu gospodarstw o wielkości ekonomicznej do 2 tys. euro oraz 4 - < 8 tys. euro najpopularniejsze były ciągniki o mocy 25-40 kW, o wielkości 2 - < 4 tys. euro oraz 8 - < 50 tys. euro – o mocy 40-60 kW, o wielkości 50 - < 100 tys. euro – o mocy 60-100 kW. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 100 tys. euro i więcej najczęściej posiadały ciągniki o mocy co najmniej 100 kW.

Odsetek gospodarstw posiadających ciągniki o największej mocy (100 kW i więcej) rósł wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej od 0,2 % w klasie 0 - < 2 tys. euro do 70,8 % w klasie 1000 tys. euro i więcej.

Najłabsze ekonomicznie (o wielkości do 8 tys. euro) gospodarstwa użytkujące ciągniki posiadały średnio 1 ciągnik. Omawiany wskaźnik poprawiał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej i w poniższych klasach wynosił:

- 8 - < 15 tys. euro – 1,4 ciągnika,
- 15 - < 50 tys. euro – ok. 2 ciągniki,
- 50 - < 500 tys. euro – ok. 3 ciągniki,
- 500 - < 1000 tys. euro – ponad 4 ciągniki,
- 1000 tys. euro i więcej – ok. 10 ciągników.

Spośród gospodarstw, w których **gospodarstwa domowe użytkownika gospodarstwa indywidualnego zużywają więcej niż 50 % wartości produkcji rolniczej**, 60 % charakteryzowała wielkość ekonomiczna 0 - < 4 tys. euro, a co ósme gospodarstwo – wielkość ekonomiczna 4 - < 8 tys. euro. W klasie 500 - < 1000 tys. euro zaledwie 0,1 % gospodarstw produkowało głównie na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego, a w klasie 1000 tys. euro i więcej wszystkie gospodarstwa wytwarzały produkty rolne na rynek.

Odsetek **gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50 % dochodów** osiągnął najwyższe wartości wśród gospodarstw największych ekonomicznie (o wielkości 50 tys. euro i więcej), gdzie wynosił ponad 85 %. Omawiany odsetek był najniższy w klasach wielkości ekonomicznej: 0 - < 2 tys. euro (6,7 %) oraz 2 - < 4 tys. euro (15,5 %). W najwyższej klasie wielkości ekonomicznej (1000 tys. euro i więcej) udział gospodarstw domowych, które uzyskiwały główne dochody z działalności rolniczej wynosił 93,3 %. Jednocześnie w gospodarstwach najłabszych ekonomicznie (w klasie wielkości 0 - < 2 tys. euro.) odsetek gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza, wynosił 15,5 %

W miarę wzrostu wielkości ekonomicznej malał odsetek gospodarstw domowych uzyskujących główne dochody z pracy najemnej (z 47,2 % w klasie 0 - < 2 tys. euro do 0,0 % w klasie 1000 tys. euro i więcej) oraz emerytur i rent (z 54,6 % w klasie najniższej do 0,0 % w klasie 1000 tys. euro i więcej).

Prawie 40 % **osób pełnozatrudnionych w rolnictwie liczonych w AWU** odnotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej nieprzekraczającej 8 tys. euro. Na jedno gospodarstwo o wielkości ekonomicznej 0 - < 4 tys. euro przypadło 0,8 AWU, od 4 - < 15 tys. euro – powyżej 1 AWU, 15 - < 100 tys. euro – ok. 2 AWU, 100 - < 500 tys. euro – ok. 3 AWU, 500 - < 1000 tys. euro – ok. 8 AWU, a na jedno gospodarstwo o wielkości ekonomicznej 1000 tys. euro i więcej przypadło ok. 32 AWU.

Typy rolnicze

Do grupy gospodarstw z dominującą uprawą/chowem należało 78,3 % gospodarstw rolnych mających siedzibę na terenie województwa zachodniopomorskiego, prowadzących działalność rolniczą, przy czym w 66 % gospodarstw rolnych przeważały uprawy polowe. Co siódme gospodarstwo rolne zostało zakwalifikowane do typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta”. Najmniejszy udział stanowiły gospodarstwa typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywnych paszami treściwymi” – 1,2 % oraz „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” – 1,6 %.

Średnia wielkość ekonomiczna, wynosząca dla ogółu gospodarstw 28,8 tys. euro, w poszczególnych typach rolniczych wahała się w zakresie od 22,0 tys. euro – dla gospodarstw typu „specjalizujące się w uprawach polowych”, 30,9 tys. euro – dla typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi”, 31,3 tys. euro – dla typu „specjalizujące się w uprawach trwałych” oraz 75,9 tys. euro – dla typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” do 364,4 tys. euro – dla typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściowymi”.

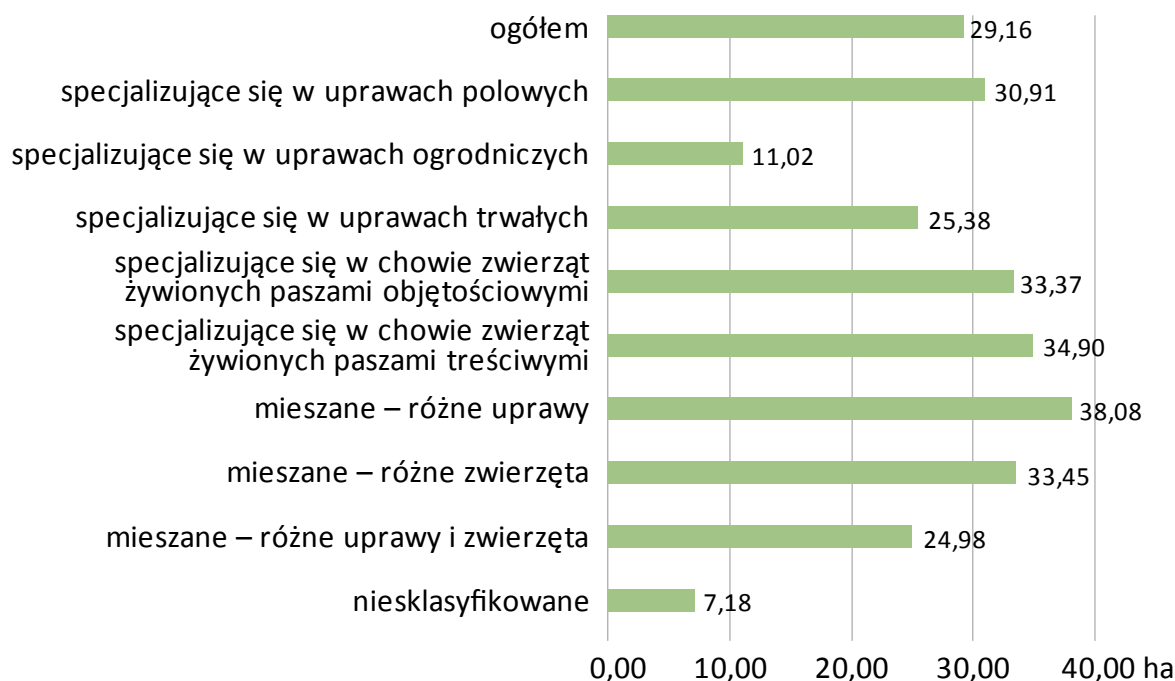
Działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym najchętniej podejmowały gospodarstwa typu „mieszane – różne zwierzęta” (24,2% ogółu omawianych typów), „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” (11,9%) oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” (11,2%). Najwyższy odsetek gospodarstw, w których przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższyły przychody z działalności rolniczej, odnotowano w gospodarstwach typu „mieszane – różne zwierzęta” (95,2%), a najniższy w typie „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” (3,4%).

Tabl.5. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według typów rolniczych

Wyszczególnienie	Ogółem	Typy rolnicze								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Struktura liczby gospodarstw w %	100,0	65,9	1,6	3,5	6,2	1,2	2,2	2,1	13,8	3,5
Odsetek kierujących z wykształceniem rolniczym	50,7	49,3	63,8	46,8	53,7	54,9	59,7	47,8	58,5	34,3
Nakłady pracy na 1 gospodarstwo w AWU	1,2	1,0	1,9	1,1	1,5	2,1	1,4	1,3	1,4	0,9
Nakłady pracy na 100 ha UR w AWU	5,2	4,5	17,9	5,0	4,9	7,8	4,3	9,5	7,5	12,9
Odsetek gosp. domowych, gdzie działalność rolnicza jest głównym źródłem utrzymania	36,3	33,0	49,3	26,1	52,9	62,1	46,3	39,9	50,1	3,0
Odsetek gospodarstw domowych produkujących głównie na samozaopatrzenie	17,8	11,1	6,9	20,5	29,4	31,9	23,3	60,1	37,5	14,2
Odsetek gospodarstw z działalnością inną niż rolnicza	4,2	3,1	11,8	6,0	11,2	2,6	4,8	24,1	2,1	2,5
Odsetek gospodarstw, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższają przychody z działalności rolniczej	42,2	45,5	28,3	48,3	20,1	44,4	16,7	95,2	3,6	7,7
Powierzchni UR na 1 gospodarstwo w ha	22,39	23,29	10,53	22,40	30,60	27,29	31,81	13,61	19,26	6,67
Liczba ciągników na 1 gospodarstwo w szt.	1,0	0,9	0,7	0,7	1,5	1,1	1,1	1,4	1,3	0,1
Powierzchnia UR na 1 ciągnik w ha	23,42	26,69	14,35	31,97	20,80	25,96	29,54	10,04	14,44	47,37
Zużycie NPK na 1 ha UR w kg	140,9	171,2	96,8	21,2	36,1	267,1	48,2	97,7	105,4	0,3

Największe obszarowo gospodarstwa odnotowano w typie „mieszane – różne uprawy”, gdzie **średnia powierzchnia użytków rolnych** wynosiła 38,08 ha. Najmniejsze gospodarstwa wystąpiły w gospodarstwach niesklasyfikowanych (7,18 ha), a wśród sklasyfikowanych – w typach „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” (11,02 ha).

Wykres 44. Średnia wielkość powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

We wszystkich typach rolniczych – z wyjątkiem typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” – odsetek gospodarstw posiadających **użytki rolne w dobrej kulturze** wynosił powyżej 97 %. W gospodarstwach należących do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” odsetek ten wynosił 72,6 %.

Najwyższy odsetek gospodarstw posiadających **grunty pod zasiewami** odnotowano w typach: „mieszane – różne zwierzęta” (94,1 %) i „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” (93,1 %), a najniższy – w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych” (19,2 %). Grunty ugorowało prawie 47 % gospodarstw niesklasyfikowanych, a wśród sklasyfikowanych, najczęściej (20,6 %) w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych”. Najmniejszą liczbę gospodarstw z ugorami odnotowano w typie „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” (5,6 %).

Łąki posiadało 84 % gospodarstw należących do typu „mieszane – różne zwierzęta” oraz ponad 81 % gospodarstw typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi”. Wśród gospodarstw omawianych typów odnotowano także najwyższy odsetek jednostek z **pastwiskami** (odpowiednio 41,4 % i 46,1 %).

Najwyższy odsetek gospodarstw z **sadami** wystąpił w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych” (93 % ogółu gospodarstw tego typu), ale był wysoki także w typie „mieszane – różne uprawy”, gdzie wyniósł 77,1 %. Najrzadziej sady występowały w gospodarstwach typu „mieszane – różne zwierzęta” oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” (odpowiednio 3,4 % i 3,7 %).

Najwyższy odsetek gospodarstw prowadzących chów poszczególnych gatunków **zwierząt gospodarskich** odnotowano:

- w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” – dla bydła i owiec (odpowiednio 72,0 % i 3,7 % ogółu gospodarstw omawianego typu),
- w typie „mieszane – różne zwierzęta” – dla drobiu kurzego (91,7 %), świń (48,1 %), koni (37,6 %) i kóz (7,9 %).

Ponad 90 % gospodarstw typu „mieszane – różne zwierzęta” posiadało **ciągniki rolnicze**. W pozostałych gospodarstwach wspomniany odsetek wynosił od 46,8 % – w gospodarstwach typu „specjalizujące się w uprawach trwałych”, do 78,4 % – w typie „mieszane – różne uprawy i zwierzęta”); w gospodarstwach niesklasyfikowanych wyniósł 13,5 %.

Najwięcej ciągników na 1 gospodarstwo posiadające ciągniki przypadało w typach: „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” – 1,5 szt. oraz „mieszane – różne uprawy” i „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” – po 1,4 szt. Największą liczbę ciągników na 100 ha UR odnotowano w typie „specjalizujące się w uprawach ogrodnich” – 6,9 szt.

Wyższe **wykształcenie rolnicze** posiadało 9,9 % osób kierujących gospodarstwami należącymi do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” i 9,1 % kierujących gospodarstwami zaklasyfikowanymi do typu „specjalizujące się w uprawach trwałych”. Odsetek ten osiągnął najniższą wartość w typie „mieszane – różne zwierzęta” (1,1 %).

Analiza **źródeł dochodów gospodarstw domowych** w poszczególnych typach gospodarstw pokazuje, że najwyższy odsetek gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była:

- działalność rolnicza – wystąpił wśród gospodarstw zaliczonych do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” (62,1 %),
- praca najemna – wśród gospodarstw niesklasyfikowanych (48,8 %) i w typie „mieszane – różne zwierzęta” (41,5 %),
- emerytury i renty – wśród gospodarstw typu „specjalizujące się w uprawach trwałych” (13,8 %) i w gospodarstwach niesklasyfikowanych (12,5 %).

Produkcja **głównie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego przeważała w gospodarstwach należących do typu „mieszane – różne zwierzęta” – 60,1 % (wobec 6,9 % – w gospodarstwach zaklasyfikowanych do typu „specjalizujące się w uprawach ogrodnich”).

Liczba pełnozatrudnionych liczona w AWU była najwyższa w gospodarstwach typu „specjalizujące się w uprawach polowych” i stanowiła 59,2 % ogólnego AWU. Liczba ta była najniższa dla gospodarstw typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” – 2,2 % ogólnego AWU.

Najwyższą średnią wartość AWU przypadającą na 1 gospodarstwo odnotowano wśród gospodarstw zaklasyfikowanych do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” oraz „specjalizujące się w uprawach ogrodnich” (odpowiednio 2,1 i 1,9). Wskaźnik ten był najniższy wśród gospodarstw niesklasyfikowanych i należących do typu „specjalizujące się w uprawach polowych” (odpowiednio 0,9 i 1,0).